

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Filip Vraspír

**Mezinárodní soudní příslušnost
ve sporech ze smluv**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marta Zavadilová, Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 18. 06. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 183 333 znaků včetně mezer.

Filip Vraspír

diplomant

V Praze dne 18. 6. 2023

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucí své diplomové práce JUDr. Martě Zavadilové, Ph.D. za její vstřícnost, ochotu a cenné rady, které mi v průběhu vypracování diplomové práce poskytla. Rovněž děkuji své rodině a svým přátelům za jejich neutuchající podporu, kterou mi poskytovali v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod.....	5
1. Přístupy k úpravě mezinárodní soudní příslušnosti ve sporech ze smluv	8
1.1. Vnitrostátní úprava vymezení pravomoci soudů ve smluvních sporech v ČR	9
1.2. Vnitrostátní úprava vymezení pravomoci soudů ve Spojeném království	12
1.3. Snahy o mezinárodní unifikaci pravidel mezinárodní příslušnosti.....	15
2. Bruselský režim.....	21
2.1. Prameny Bruselského režimu a jejich vývoj	21
2.2. Působnost Nařízení Brusel I bis a jeho vztah k jiným úpravám	26
2.2.1. Existence mezinárodního prvku	26
2.2.2. Věcná působnost.....	28
2.2.3. Občanské a obchodní věci vyloučené z věcné působnosti Nařízení Brusel I bis	30
3. Pravidla pro určení mezinárodní příslušnosti ve smluvních sporech v bruselském režimu ..	33
3.1. Obecná příslušnost.....	34
3.2. Zvláštní příslušnost.....	37
3.2.1. Zvláštní příslušnost ve věcech týkajících se smluv	39
3.2.1.1. Smlouva a nároky ze smlouvy	39
3.2.1.2. Místo plnění smluvního závazku	43
3.2.2. Ostatní pravidla zvláštní příslušnosti v kontextu smluvních sporů.....	49
3.3. Zvláštní ochranná příslušnost	52
3.4. Výlučná příslušnost	57
4. Úprava mezinárodní příslušnosti ve vybraných mezinárodních smlouvách.....	61
4.1. Úmluva CMR.....	61
4.2. Montrealská úmluva	63
4.3. Vztah mezinárodních smluv k Nařízení Brusel I bis	64
Závěr.....	67
Seznam zkratk.....	70
Seznam použitých zdrojů	72
Abstrakt	81
Abstract	82

Úvod

Smlouvy představují nejvýznamnější právní důvod vzniku soukromoprávních závazků nejen v rámci obchodních transakcí, ale i v běžném občanském životě. S postupným rozvojem mezinárodního obchodu a přeshraniční mobility osob přitom stále přibývá smluvních sporů, které mají určitý mezinárodní rozměr. Oproti smluvním sporům, které nevyznačují přítomností tzv. mezinárodního prvku, tak musí být vyřešena otázka, soudy kterého z dotčených států mají pravomoc takový spor projednat a rozhodnout. Důsledky spojené s jejím vyřešením přitom jsou významné nejen z hlediska procesního, ale i pro samotné hmotněprávní posouzení sporných nároků. Stejně jako se samotné řízení o sporných nárocích vede podle procesních norem státu, u jehož soudu byl podán návrh na zahájení řízení (*lex fori*), se i pro určení rozhodného práva použijí jeho kolizní normy. Pravidla pro vymezení pravomoci soudů, potažmo mezinárodní příslušnosti,¹ jsou tak způsobilá nepřímým vymezením i rozhodné právo pro daný spor.

Je pravdou, že rozšíření alternativních způsobů řešení sporů, jako je arbitráž, v posledních letech zbavilo soudní řízení jeho výsadního postavení v otázkách právně závazného řešení sporů s mezinárodním prvkem.² I nadále však zůstává, zejména v evropském regionu, primárním a zcela relevantním způsobem řešení sporů, prostřednictvím kterého se osoby mohou domáhat svých práv. K udržení tohoto postavení soudního řízení přispívá mnohaletá snaha států a mezinárodních organizací o sblížování právních předpisů týkajících se mezinárodní příslušnosti a uznávání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, a to na úrovni bilaterální, regionální i celosvětové.

Cílem této diplomové práce je představit a analyzovat úpravu vymezení pravomoci soudů ve smluvních sporech s mezinárodním prvkem, resp. úpravu mezinárodní příslušnosti obsaženou ve vnitrostátních předpisech některých států, vybraných multilaterálních mezinárodních smlouvách, a zejména pak v Nařízení Brusel I bis, jako sekundárním prameni evropského práva, který upravuje mimo jiné mezinárodní příslušnost na regionální úrovni Evropské unie. Dílčím cílem diplomové práce je analýza některých problematických pravidel vymezení pravomoci, resp. mezinárodní příslušnosti z hlediska jejich exorbitantnosti (excesivnosti), která bývá častým důvodem pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodnutí v zahraničí. Diplomová práce se vzhledem k šíři tématu nezabývá výslovnou ani tacitní prorogací mezinárodní příslušnosti. Ačkoliv problematika prorogace s tématem diplomové práce úzce souvisí, cílem práce je zaměřit se především na pravidla mezinárodní příslušnosti, která se aplikují v situaci, kdy se strany od

¹ K terminologickým rozdílům mezi pojmy pravomoc soudů a mezinárodní soudní příslušnost srov. níže kap. 1.

² ALTENTKIRCH, Marcus, Maria MOTA a Christian WILKE. *Arbitration Statistics 2021: Have the numbers of arbitration proceedings reached their ceiling?* Global Arbitration News [online]. Baker & McKenzie International, 2022 [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.globalarbitrationnews.com/2022/11/23/11937/>

takových pravidel neodchýlily výslovným nebo konkludentním jednáním. Z důvodu omezeného rozsahu se práce rovněž nezabývá ani úpravou mezinárodní příslušnosti v bilaterálních mezinárodních smlouvách.

Diplomová práce využívá primárně deskriptivní a analytické metody. Zejména v první kapitole využívá i metodu komparativní. V částech, které se věnují vývoji prací na projektu sjednocení pravidel mezinárodní příslušnosti v rámci Haagské konference a bruselského režimu, nadto využívá i metodu historickou. Analytická metoda je využita převážně v části týkající se bruselského režimu, ve které je kladen značný důraz na výklad jednotlivých pravidel mezinárodní příslušnosti poskytnutý Soudním dvorem.

První kapitola diplomové práce se zaměřuje na představení pravidel pro vymezení pravomoci soudů ve smluvních sporech s mezinárodním prvkem na základě vnitrostátních norem v České republice a Spojeném království – konkrétně Anglii a Walesu. Cílem této části je porovnat pravidla obsažená v těchto dvou vnitrostátních úpravách, a to současně s některými pravidly mezinárodní příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis. Druhá část první kapitoly si klade za cíl představit projekt Haagské konference, který se týká sjednocení pravidel pro vzájemné uznávání a výkon cizích soudních rozhodnutí. Jeho nedílnou součástí je totiž i nepřímé stanovení pravidel mezinárodní příslušnosti. Vedle toho diplomová práce neopomíná ani dosud neúspěšné snahy vyvíjené v rámci tohoto projektu o sjednocení pravidel mezinárodní příslušnosti přímou metodou.

Druhá a třetí kapitola se věnuje bruselskému režimu pravidel mezinárodní příslušnosti. Vzhledem k tomu, že tato úprava je z pohledu osob žijících či sídlících na území členských států Evropské unie nejvýznamnější, je na ni v práci kladen největší důraz. Přestože se práce zaměřuje především na analýzu pravidel relevantních pro určení mezinárodní příslušnosti ve smluvních sporech podle Nařízení Brusel I bis, neopomíná ani představení bruselského režimu skrze jeho historický vývoj. V podkapitole věnované pravidlům mezinárodní příslušnosti chránící slabší smluvní strany se práce, vzhledem k rozsáhlosti problematiky, zaměřuje na jejich stručné představení a analýzu exorbitantnosti pravidel umožňujících slabší smluvní straně žalovat silnější stranu v místě svého bydliště.

Poslední kapitola je věnována pravidlům mezinárodní příslušnosti v multilaterálních mezinárodních smlouvách, které se týkají zvláště vymezených věcí. Diplomová práce tak představuje i zcela specifickou úpravu těchto pravidel, kterou vyžaduje zvláštní povaha těchto zvláště vymezených věcí. Práce se zabývá i problematikou vztahu mezi úpravou obsaženou v těchto mezinárodních smlouvách *vis-à-vis* Nařízením Brusel I bis. Přestože se totiž může zdát, že čl. 71 a násl. daného nařízení tento vztah vymezuje zcela jasně a zřetelně, Soudní dvůr se při svém

výkladu těchto článků nedržel čistě jazykové metody a přiklonil se k poněkud svéráznému a silně teleologickému výkladu.

1. Přístupy k úpravě mezinárodní soudní příslušnosti ve sporech ze smluv

Mezi základní atributy právního státu patří jeho mocenský monopol. Stát je výlučným nositelem státní moci, prostřednictvím které je oprávněn závazně vnutit svoji vůli jednotlivcům. Svoji vůli vyjadřuje tvorbou právního řádu, v rámci kterého přiznává jednotlivcům práva nebo jim ukládá povinnosti. Na plnění těchto práv nebo povinností jejich subjekty stát dohlíží prostřednictvím orgánů veřejné moci, které jsou oprávněny existenci práv nebo povinností jednotlivců závazně osvědčit, anebo jiné založit, a popřípadě splnění povinností vynutit. Těmito orgány veřejné moci jsou zejména nezávislé a nestranné soudy, které jsou povolávány k rozhodování o právech a povinnostech jejich subjektů ve vymezených záležitostech. Vymezení záležitostí, které jsou soudy oprávněny rozhodovat, označujeme jako soudní pravomoc.

Striktně vzato nejsou státy nijak limitovány ve vymezení okruhu záležitostí, v jejichž rámci jsou soudy oprávněny rozhodovat o právech a povinnostech osob.³ Stát tak teoreticky může založit pravomoc svých soudů v záležitostech, které k němu a jeho právnímu řádu nemají žádný objektivní vztah. Ve skutečnosti je však diskrece státu při vymezení pravomoci svých soudů limitována existencí mezinárodního společenství, na jehož poli se při vymezení pravomoci svých soudů může dostat do konfliktu s pravomocí soudů ostatních států. K takovému konfliktu dochází tehdy, má-li věc určitou objektivní vazbu ke dvěma nebo více státům, tj. vyskytuje-li se v právním vztahu mezinárodní prvek. Státy proto přistupují k limitaci své vlastní suverenity a pravomoc svých soudů v těchto věcech zakládají pouze tehdy, má-li k nim věc vazbu, kterou považují za dostatečně silnou.⁴ Jestliže se přitom stát neomezí výlučně na vymezení pravomoci svých soudů, avšak zároveň vyvozuje právní důsledky i z pravomoci soudů jiných států, které mají k věci vazbu užší, lze hovořit o úpravě mezinárodní soudní příslušnosti.⁵

Problematika určení mezinárodní soudní příslušnosti je základním pilířem mezinárodního civilního práva procesního spadajícího do odvětví mezinárodního práva soukromého. Mezinárodní soudní příslušnost stejně jako pravomoc svých soudů každý stát upravuje autonomně v rámci svého vlastního mezinárodního práva soukromého. To však neznamená, že by se taková úprava omezovala výlučně na vnitrostátní právní předpisy; významnou roli ve stanovení mezinárodní

³ HECKENDORN URSCHELER, Lucas, Ilaria PRATELLI, Andrea BONOMI a Luigi MARI. *Possibility and terms for applying Brussels I Regulation (recast) to extra- EU disputes*. Evropský parlament [online]. Brusel: Evropský parlament, 2014. 152 s. [cit. 2023-05-19]. S. 13. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/studies>

⁴ LITH, Hélène van. *International jurisdiction and commercial litigation: uniform rules for contract disputes*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2009. 585 s. ISBN 978-90-6704-303-8. S. 22.

⁵ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ, Magdalena PFEIFFER, Petr VYBÍRAL a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0. S. 352-353.

příslušnosti hrají jak bilaterální, tak multilaterální mezinárodní smlouvy a na úrovni evropského práva i jeho sekundární prameny.⁶

1.1. Vnitrostátní úprava vymezení pravomoci soudů ve smluvních sporech v ČR

Základním vnitrostátním pramenem úpravy problematiky pravomoci českých soudů k projednání a rozhodnutí smluvních sporů s výskytem mezinárodního prvku je zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém v kombinaci se zákonem č. 99/1963 Sb., občanským soudním řádem. Již na tomto místě je však třeba zdůraznit, že relevance těchto pramenů z hlediska vymezení pravomoci soudů je do značné míry snížena v důsledku existence nejen bilaterálních či multilaterálních mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, ale zejména v důsledku sekundárních pramenů evropského práva, jako je Nařízení Brusel I bis. Protože mají tyto prameny aplikační přednost před vnitrostátními právními předpisy,⁷ ustanovení ZMPS se použijí pouze tehdy, nejsou-li s těmito prameny v rozporu. Vymezení pravomoci českých soudů v záležitostech s mezinárodním prvkem v ZMPS tak má jistý „zbytkový“ charakter.

České soudy mají pravomoc projednat a rozhodnout spor ze smlouvy, je-li možné na základě pravidel místní příslušnosti obsažených v § 84 a násl. OSŘ určit místní příslušnost českého soudu.⁸ Tento způsob vymezení pravomoci tuzemských soudů k projednání věcí s mezinárodním prvkem přitom není ve srovnání s ostatními členskými státy Evropské unie zcela typický,⁹ a je otázkou, do jaké míry jsou pravidla místní příslušnosti pro vnitrostátní soudní řízení způsobilá zohlednit specifika vymezení pravomoci soudů ve vztahu k zahraničí. Tím může být zejména zájem na uznání vykonatelnosti rozhodnutí v cizím státě prostřednictvím exequatorního řízení.¹⁰ Není-li přitom pravomoc soudu založena dostatečně úzkou vazbou mezi věcí a soudem (tzv. exorbitantní pravomoc), může vedení řízení a vydání rozhodnutí takovým soudem vyústit v porušení práva žalovaného na spravedlivý proces.¹¹ Takové porušení přitom může být soudy cizího státu považováno za důvod pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodnutí v zahraničí. Typickým příkladem je založení pravomoci soudu výlučně na základě přítomnosti majetku žalovaného na území České republiky.¹² Obdobné pravidlo pro založení pravomoci sice obsahuje

⁶ Ibid.

⁷ Čl. 10 Ústavy ČR a rozsudek SDEU ze dne 15. 6. 1964, věc C-6/64, Flaminio Costa proti E.N.E.L.

⁸ Ust. § 6 odst. 1 ZMPS.

⁹ NUYTS, Arnaud. Study on residual jurisdiction. Gavclaw.files.wordpress.com [online]. Brusel, 2007 [cit. 2023-04-24]. S. 27. Dostupné z: https://gavclaw.files.wordpress.com/2020/05/arnaud-nuyts-study_residual_jurisdiction_en.pdf

¹⁰ KUČERA 2015, c. d., s. 354.

¹¹ BOHŮNOVÁ, Petra. Vede exorbitantní pravomoc vždy k diskriminaci žalovaného? In: COFOLA 2010: the Conference Proceedings. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2010. s. 393-407. ISBN 978-80-210-5151-5. S. 403.

¹² Ust. § 6 odst. 1 ZMPS v kombinaci s § 86 odst. 2 OSŘ.

i německý občanský soudní řád;¹³ německý Spolkový ústavní soud však toto pravidlo vyložil tak, že nezbytnou podmínkou pro založení pravomoci na základě tohoto ustanovení je existence určitého vztahu mezi samotným nárokem a majetkem nacházejícím se na území Německa.¹⁴ K obdobnému výkladu však české soudy nepřistoupily, protože může být toto pravidlo jinými státy považováno za exorbitantní a způsobilé porušit právo žalovaného na spravedlivý proces.

Ve věcech týkajících se závazkových práv, včetně sporů ze smluv, se český zákonodárce omezil výlučně na vymezení pravomoci českých soudů; nestanoví tak pravidla mezinárodní příslušnosti, kterými by byla zohledněna pravomoc soudů jiných států za situace, kdy tyto mají užší vazbu k věci.¹⁵ Výjimku však představuje sjednání příslušnosti zahraničního soudu podle § 85 a 86 ZMPS, ze kterého český právní řád vyvozuje důsledky spočívající v nedostatku pravomoci českých soudů, které věc nemohou projednat a rozhodnout.

Pravidla místní příslušnosti nepřímou vymezení pravomoc českých soudů ve věcech s mezinárodním prvkem jsou založena na obecném pravidle odrážejícím tradiční římskoprávní princip *actor sequitur forum rei*, podle kterého je k řízení příslušný soud, v jehož obvodu má žalovaný bydliště či sídlo.¹⁶ Obecné pravidlo pravomoci českých soudů je tak založeno na blízkém vztahu žalovaného k území České republiky (a jeho prostřednictvím i k jejím soudům). Pro posouzení, zda má fyzická osoba bydliště na území České republiky, přitom není rozhodný formální záznam adresy místa pobytu v některé ze správních evidencí, nýbrž faktické kritérium místa, kde se fyzická osoba zdržuje, doplněné o subjektivní kritérium úmyslu osoby, zdržovat se v tomto místě trvale.¹⁷

Nemá-li osoba bydliště, je pravomoc soudů České republiky založena, zdržuje-li se osoba na jejím území.¹⁸ Ačkoliv toto kritérium může připomínat tolik kritizované¹⁹ exorbitantní pravidlo pro vymezení pravomoci soudů států *common law* ve věcech s mezinárodním prvkem, tedy pravomoci založené na bytí i dočasné přítomnosti žalovaného na území státu (tzv. *tag-along jurisdiction*), je třeba zdůraznit, že pravomoc českých soudů na základě tohoto pravidla lze založit pouze v případě, nemá-li žalovaný bydliště nejen v České republice, ale i kdekoli jinde na světě. Díky tomuto pravidlu pro vymezení pravomoci českých soudů lze předejít situaci, ve které by

¹³ NĚMECKO. Zivilprozessordnung. In: Bundesministerium der Justiz [online], Bundesministerium der Justiz, číslo 310-4 [cit. 2023-03-23]. Dostupné také z: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>

¹⁴ BOHŮNOVÁ 2010, c. d., s. 400.

¹⁵ BŘÍŽA, Petr. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. 745 s. ISBN 978-80-7400-528-2. S. 42.

¹⁶ Ust. § 84 v kombinaci s § 85 odst. 1, 2, 3 OSŘ.

¹⁷ JIRSA, Jaromír, Vladimír BERAN, Marek DOLEŽAL, et al. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. 1447 s. ISBN 978-80-7676-644-0. S. 561.

¹⁸ Ust. § 84 v kombinaci s § 85 odst. 1 OSŘ.

¹⁹ Srov. např. LITH 2009, c. d., s. 388, BOHŮNOVÁ 2010, c. d., s. 3,

nebylo možné identifikovat bydliště žalovaného, a tedy i soud, u kterého by žalobce mohl proti žalovanému podat žalobu. Tím by přitom mohlo dojít k nepřipustnému odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*). Teprve není-li možné pravomoc českých soudů založit ani tímto způsobem, je možné pravomoc podpůrně založit i na základě formálního kritéria, kterým je záznam adresy místa trvalého pobytu osoby na území České republiky evidované v informačním systému evidence obyvatel, příp. v jiné evidenci.²⁰

Pokud je žalovaným občan České republiky a pravomoc českých soudů nelze založit na základě výše uvedených kritérií, tedy zejména v případě, kdy tento občan přemístil své bydliště na území jiného státu, na území České republiky se nezdržuje a v České republice není adresa místa jeho pobytu evidována v některém z informačních systémů, jako je evidence obyvatel, je možné pravomoc českých soudů založit na základě kritéria posledního známého bydliště v České republice.²¹ Přestože se A. Nuyts domnívá, že na základě tohoto pravidla lze aplikovat pravidla mezinárodní příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis i v situaci, kdy žalovaný přemístil své bydliště na území třetího státu,²² považují tento závěr nesprávný. Pravidlo místní příslušnosti českých soudů, a tedy i nepřímé pravidlo pro vymezení jejich pravomoci, obsažené v § 86 odst. 1 OSŘ, totiž nevynechává bydliště žalovaného, které musí být pro aplikaci většiny pravidel mezinárodní příslušnosti na základě Nařízení Brusel I bis umístěno na území členského státu.²³ Nelze jej proto využít pro rozšíření aplikovatelnosti pravidel mezinárodní příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis.

České soudy pak mají pravomoc k projednání a rozhodnutí (mimo jiné i) smluvních sporů s podnikající osobou (ať už fyzickou či právnickou), která má sídlo na území jiného státu, pakliže má na území České republiky závod nebo organizační složku.²⁴ Nevyžaduje se přitom, aby sporný právní vztah mezi žalobcem a žalovanou podnikající osobou souvisel s provozem závodu nebo organizační složky na území České republiky.²⁵

Pravomoc českých soudů může být založena i prostřednictvím pravidel místní příslušnosti dané na výběr a výlučné místní příslušnosti podle § 87 a 88 OSŘ, odkazují-li jejich kritéria na soud České republiky.²⁶ Přestože se některá z těchto pravidel mohou týkat smluvních sporů,²⁷ postrádá česká právní úprava, na rozdíl od naprosté většiny ostatních členských států EU,²⁸ pravidlo

²⁰ Ust. § 84 odst. 1 OSŘ.

²¹ Ust. § 86 odst. 1 OSŘ.

²² NUYTS 2007, c. d., s. 28.

²³ K tomu srov. níže podkapitolu 3.1 Obecná příslušnost.

²⁴ Ust. § 86 odst. 3 OSŘ.

²⁵ NUYTS 2007, c. d., s. 37.

²⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 6. 1993, sp. zn. 10 Cmo 249/93.

²⁷ Srov. např. § 87 písm. a) OSŘ pro spory související s pracovními smlouvami, § 88 písm. b) OSŘ pro spory jejichž předmětem mohou být práva k nemovitosti založená smlouvou.

²⁸ NUYTS 2007, c. d., s. 29.

vymezujiící pravomoc českých soudů, je-li dán jistý úzký vztah mezi těmito soudy a sporem ze smluv obecně. Takový úzký vztah může být dán například tehdy, pokud povinnost ze smlouvy měla být nebo byla splněna na území České republiky. V tomto ohledu vyvstává otázka, zda absence takového pravidla neztěžuje příjemcům zboží, služeb nebo jiných smluvních plnění na území České republiky přístup k soudu a ochranu jejich práv. Do značné míry je takový nedostatek kompenzován výše zmíněnými, poměrně široce aplikovatelnými pravidly pro vymezení pravomoci českých soudů ve vztahu k osobám s bydlištěm či sídlem v zahraničí.²⁹ Veškerá tato „kompenzující“ pravidla jsou však založena na předpokladu určité míry přítomnosti žalovaného na území České republiky. S rozmachem digitálních technologií a e-commerce se však přístup k vymezení pravomoci soudů výlučně na základě jisté přítomnosti žalovaného na území státu jeví jako nedostatečný.³⁰ Založení pravomoci českých soudů na základě místa, kde měl nebo byl smluvní závazek splněn, by přitom mohlo být alespoň částečným řešením výše uvedeného problému, kdy je zboží prodáváno nebo kdy jsou služby či jiná plnění poskytovány na dálku. Je třeba dodat, že Ministerstvo spravedlnosti České republiky s možností založení pravomoci českých soudů na základě místa, kde měl být nebo byl závazek ze smlouvy splněn, počítá v rámci věcného záměru nového kodexu civilního práva procesního, civilního řádu soudního.³¹

1.2. Vnitrostátní úprava vymezení pravomoci soudů ve Spojeném království

Výše nastíněný popis pravidel pro vymezení pravomoci českých soudů představuje jednu z možných úprav této problematiky v zemích, jejichž právní systémy bývají doktrínou řazeny ke kontinentální právní kultuře. V rámci takových zemí je přitom tato úprava relativně podobná a ve většině případů vychází primárně ze zásady, že k projednání a rozhodnutí věci mají pravomoc soudy státu, ve kterém má žalovaný bydliště.³² Kritériem existence takového bydliště bývá často určitá míra jeho stálosti, která umožňuje žalovanému rozumně předvídat, u kterých soudů může být žalován. V tomto a dalších ohledech se od zemí s kontinentální právní kulturou odlišují státy common law.

Spojené království bylo až do roku 2020 členem Evropské unie, a vztahovala se tak na něj právní úprava mezinárodní příslušnosti v Nařízení Brusel I bis. Anglická vnitrostátní úprava

²⁹ Např. možnost žalovat žalovaného v místě, kde se nachází jeho majetek, v místě jeho závodu či organizační složky, v místě, kde se zdržuje.

³⁰ LITH 2009, c. d., s. 22.

³¹ DOBROVOLNÁ, Eva, Bohumil DVOŘÁK, Petr LAVICKÝ, Zdeněk PULKRÁBEK a Alena WINTEROVÁ. *Věcný záměr civilního řádu soudního: Finální znění 2. verze*. Justice.cz [online]. In: Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2020 [cit. 2023-05-26]. S. 90. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1>

³² NUYTS 2007, c. d., s. 27.

vymezení pravomoci soudů v záležitostech s mezinárodním prvkem tak po tzv. brexitu nabyla zpět relevance i ve vztahu k žalovaným s bydlištěm na území Evropské unie. Je proto vhodné porovnat způsob vymezení pravomoci anglických soudů s úpravou v České republice, potažmo v EU. Vzhledem k rozdílům v úpravě v rámci samotného Spojeného království se tento výklad bude zabývat pouze anglickým právem – tj. právní úpravou v Anglii a Walesu.

Vymezení pravomoci anglických soudů v záležitostech s mezinárodním prvkem tradičně klade, na rozdíl od úpravy v zemích s kontinentální právní kulturou, značný důraz na princip svrchovanosti státu nad vlastním územím a osobami, které se na něm nacházejí.³³ Pravomoc anglických soudů tak může být v soukromoprávních věcech založena zejména doručením žaloby žalovanému, který je přítomen na území Spojeného království (tzv. *tag-along jurisdiction*). Není přítom třeba, aby se žalovaný na tomto území vyskytoval trvale; i jeho přechodný, dočasný pobyt spojený s doručením žaloby zakládá podle anglického práva dostatečně úzkou vazbu mezi věcí a anglickými soudy pro založení jejich pravomoci.³⁴ Po dlouhou dobu přítom kritérium přítomnosti žalovaného na území Spojeného království představovalo jediný způsob pro založení pravomoci anglických soudů v záležitostech s mezinárodním prvkem. Tento způsob vymezení jejich pravomoci však s rozvojem přeshraničního obchodu a mobility postupně začal narážet na limity spočívající v nemožnosti založit pravomoc anglických soudů v situaci, kdy žalovaný nebyl přítomen na území Spojeného království.³⁵ Od poloviny 19. století je tak možné založit pravomoc anglických soudů i ve vztahu k žalovaným, kteří se nacházejí v zahraničí, a to na základě zvláštních kritérií, díky nimž je možné dovodit, že věc má úzkou vazbu k anglickým soudům.³⁶

Zatímco v případě fyzických osob není problematické určit, zda se nacházejí na území Spojeného království, a lze jim tedy doručit žalobu, u právnických osob je situace komplikovanější, neboť se žalobce nemůže spolehnout na fyzickou přítomnost těchto osob. S touto problematikou se anglické právo vypořádalo tak, že přítomnost právnických osob dovozuje tehdy, jestliže právnická osoba sídlí ve Spojeném království anebo se na jeho území nachází místo jejího podnikání.³⁷ Pojem „místa podnikání“ je přítom možné přirovnat k pojmu pobočka podle Nařízení Brusel I bis, jak jej vykládá Soudní dvůr,³⁸ neboť i anglické soudy vyžadují pro naplnění kritérií

³³ LITH 2009, c. d., s. 181.

³⁴ Rozsudek CoA ze dne 9. 3. 1972, věc 2 QB 283, H.R.H. Maharanee Sethadevi Gaekwar of Baroda v Daniel Wildenstein.

³⁵ LITH 2009, c. d., s. 181.

³⁶ ANGLIE. *Practice Direction 6B – Service out of the jurisdiction*, In: Ministry of Justice [online] Ministry of Justice [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part06/pd_part06b#1.1

³⁷ HARTLEY, Trevor C. *BASIC PRINCIPLES OF JURISDICTION IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW: THE EUROPEAN UNION, THE UNITED STATES AND ENGLAND*. The International and comparative law quarterly [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2022. s. 211-226 [cit. 2023-05-27]. ISSN 0020-5893. S. 214. Dostupné z: doi:10.1017/S0020589321000427

³⁸ Srov. podkapitolu 3.2.2 níže.

„místa podnikání“ relativní stálost, jeho určitelnost a způsobilost k provádění obchodů za a podle pokynů samotné právnické osoby za současného zachování jisté míry nezávislosti.³⁹ Zásadním rozdílem mezi vymezením pravomoci anglických soudů na základě přítomnosti místa podnikání právnické osoby a určením mezinárodní příslušnosti soudů členského státu, ve kterém se nachází pobočka právnické osoby na základě Nařízení Brusel I bis, je okruh záležitostí, pro které lze na základě těchto kritérií pravomoc, resp. mezinárodní příslušnost soudů založit. Zatímco v případě úpravy příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis je pro použití pravidla zvláštní příslušnosti dle jeho čl. 7 odst. 5 třeba, aby se taková záležitost týkala této pobočky, v případě anglické úpravy je na základě přítomnosti místa podnikání právnické osoby možné založit pravomoc anglických soudů ve všech záležitostech souvisejících s touto osobou.⁴⁰ V tomto ohledu je tak anglická úprava bližší úpravě založení pravomoci českých soudů na základě umístění závodu nebo organizační složky právnické podnikající osoby sídlící v zahraničí.

Jak již bylo zmíněno výše, uvedený způsob vymezení pravomoci anglických soudů je odbornou veřejností poměrně často kritizován, neboť přechodný pobyt žalovaného na území Spojeného království nezakládá dostatečně úzký vztah mezi věcí a anglickými soudy. Stejně tak je možné absenci dostatečně úzkého vztahu shledat mezi soudy, jejichž pravomoc je založena umístění místa podnikání právnické osoby na území Spojeného království, a věcí, která se netýká provozu tohoto místa podnikání. Je však třeba dodat, že na rozdíl od většiny⁴¹ právních řádů kontinentální právní kultury disponuje anglické právo prostředkem, který v případě zjevného nedostatku takového vztahu, a tudíž i nevhodnosti anglických soudů k projednání a rozhodnutí věci, umožňuje soudu odmítnout svou pravomoc (*forum non conveniens*). Zde se však ztotožňují s názorem T. Hartleyho, že v některých případech nemusí ani tento prostředek poskytovat žalovanému dostatečnou ochranu, která by ospravedlnila založení pravomoci anglických soudů pouze na základě jeho dočasné přítomnosti na území Spojeného království.⁴² Navíc je třeba zohlednit, jak upozornil i Soudní dvůr ve věci *Owusu*, že odmítnutí pravomoci na základě výše uvedeného institutu závisí do značné míry na diskreci soudu, u kterého bylo řízení zahájeno, což podstatně snižuje právní jistotu žalobce i žalovaného.⁴³

Nenachází-li se žalovaný na území Spojeného království, může být pravomoc jeho soudů založena pouze na základě zvláštních kritérií. Vzhledem k tomu, že takovým způsobem dochází k rozšíření tradiční pravomoci anglických soudů a zároveň k jistému zásahu do suverenity jiných

³⁹ LITH 2009, c. d., s. 201.

⁴⁰ LITH 2009, c. d., s. 205.

⁴¹ NUYTS 2007, c. d., s. 71.

⁴² HARTLEY 2022, c. d., s. 222.

⁴³ Rozsudek SDEU ze dne 1. 3. 2005, věc C-281/02, Andrew Owusu proti N. B. Jackson a dalším.

států, je třeba, aby soud před samotným zahájením řízení ve věci schválil založení pravomoci na základě takových zvláštních kritérií (a prohlásil sám sebe za *forum conveniens*).⁴⁴

V oblasti smluvních sporů může zvláštní kritérium pro založení pravomoci anglických může spočívat zejména v okolnosti, že místo uzavření smlouvy, místo, kde sídlí nebo provádí obchody zástupce, jehož prostřednictvím byla smlouva uzavřena, kde došlo k porušení smlouvy, se nachází na území Spojeného království, nebo i v okolnosti, že je pro smlouvu rozhodné anglické právo.⁴⁵ Z komparativního hlediska je relevantní srovnat především kritérium spočívající v místě, kde došlo k porušení smlouvy, s pravidlem pro určení mezinárodní příslušnosti na základě místa, kde byl nebo měl být smluvní závazek splněn dle čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis.

Přestože se na první pohled může zdát, že založení pravomoci anglických soudů na základě místa porušení smlouvy jako celku, předchází problému kritizovanému v souvislosti s úpravou mezinárodní příslušnosti v Nařízení Brusel I bis,⁴⁶ tj. že pro řízení o různých závazcích vyplývajících z takové smlouvy mohou být příslušné soudy odlišných států, není takový závěr správný. Podle anglického práva se totiž porušením smlouvy rozumí buď nesplnění konkrétního smluvního závazku v místě, kde měl být splněn, nebo odmítnutí jeho splnění.⁴⁷ Vzhledem k tomu, že porušení smlouvy je vázáno na porušení konkrétního smluvního závazku v místě, kde měl být tento závazek splněn, vytváří toto kritérium identický problém s potenciální multiplikací soudů, které mohou o sporech vyplývajících z porušení smlouvy rozhodovat. Přitom představuje stejné ohrožení právní jistoty smluvních stran, které se nemohou spolehnout na soudy jednoho konkrétního státu pro řešení všech sporů vyplývajících z takové smlouvy. Významným rozdílem je však skutečnost, že pravidlo pro určení mezinárodní příslušnosti na základě místa plnění smluvního závazku podle Nařízení Brusel I bis se vztahuje na širší oblast sporů, a zahrnuje tak i situace, kdy k porušení takového závazku sice nedošlo, ale přesto je třeba, aby soud posoudil jeho existenci či platnost, případně aby obsah závazku svým rozhodnutím upravil.

1.3. Snahy o mezinárodní unifikaci pravidel mezinárodní příslušnosti

S rostoucím významem mezinárodního obchodu a mobility osob ve stále globalizovanějším světě nabývají postupně na významu i negativní důsledky rozdílů v právních úpravách vymezení pravomoci soudů jednotlivých států. Těmto důsledkům, které mohou spočívat

⁴⁴ LITH 2009, c. d., s. 206.

⁴⁵ ANGLIE. *Practice Direction 6B – Service out of the jurisdiction*, In: Ministry of Justice, ročník 2022. Odst. 6 a 7. Dostupné také z: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part06/pd_part06b#1.1

⁴⁶ KESSEDIJAN, Catherine. *International jurisdiction and foreign judgements in civil and commercial matters*. Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 1997 [cit. 2023-05-28]. S. 36. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/76852ce3-a967-42e4-94f5-24be4289d1e5.pdf>

⁴⁷ LITH 2009, c. d., s. 425-426.

ve zdrženlivosti států uznat a vykonat rozhodnutí soudu cizího státu ve věcech, k jejichž rozhodnutí by podle právního řádu tohoto státu neměly pravomoc, nebo v ohrožení principu právní jistoty pro účastníky řízení, kteří nemohou rozumně předvídat okruh soudů, které mají pravomoc spor rozhodnout, lze přitom předejít sjednocením pravidel mezinárodní příslušnosti prostřednictvím multilaterálních mezinárodních smluv. Státy sice danou problematiku často řeší i prostřednictvím bilaterálních smluv s nejbližšími obchodními partnery; takové řešení lze však do jisté míry považovat za dvousečné, neboť na jednu stranu sice závazně určuje mezinárodní příslušnost (rozdělují pravomoc soudů) mezi těmito dvěma státy na základě určitých kritérií, ale na druhou stranu pravidla příslušnosti (resp. pravomoci) činí nepřehlednými tím, že zavádí specifickou úpravu aplikovatelnou pouze ve věcech souvisejících se stranami takové bilaterální smlouvy.

Hlavní roli v procesu unifikace pravidel mezinárodní příslušnosti má Haagská konference pro mezinárodní právo soukromé, jejíž členové se v roce 1993 shodli na potřebě multilaterální úmluvy, která by zajišťovala vzájemné uznávání a vykonatelnost soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech na základě jednotných pravidel.⁴⁸ Tohoto cíle však nelze dosáhnout, jak se přesvědčili i autoři Bruselské úmluvy,⁴⁹ bez patřičné unifikace pravidel mezinárodní příslušnosti.

Expertní skupina pověřená přípravou návrhu takové smlouvy zvažovala, zda k unifikaci pravidel mezinárodní příslušnosti přistoupit prostřednictvím přímé nebo nepřímé metody. Zatímco nepřímá metoda se omezuje na určení takových pravidel mezinárodní příslušnosti, která jsou způsobilá založit pravomoc soudu respektovanou jinými státy v rámci procesu uznání a výkonu tohoto cizozemského rozhodnutí, přímá metoda úpravy spočívá ve stanovení pravidel, které přímo vymezují pravomoc soudů určitého státu k projednání věci, čímž současně vylučují pravomoc soudů ostatních států.⁵⁰ Přímá metoda úpravy tak zajišťuje, že státy nejsou pouze „motivovány“ k přijetí vnitrostátní úpravy vymezení pravomoci svých soudů ve věcech s mezinárodním prvkem tak, aby rozhodnutí ve věci bylo uznatelné a vykonatelné v cizím státě, nýbrž jsou zároveň zavázány respektovat rozdělení pravomoci mezi soudy různých států bez ohledu na to, zda bude rozhodnutí uznáváno nebo vykonáváno v zahraničí. Stanovení jednotných, přímých pravidel mezinárodní příslušnosti tak zásadně zvyšuje právní jistotu potenciálních účastníků řízení

⁴⁸ *Conclusions of the Spécial Commission of June 1992 on general affairs and policy of the Conférence*. Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 1992 [cit. 2023-05-29]. S. 245. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

⁴⁹ Srov. podkapitulu 2.1. níže.

⁵⁰ MICHAELS, Ralf. *Some Fundamental Jurisdictional Conceptions as Applied in Judgment Conventions*. Conflict of Laws in a Globalized World [online]. Cambridge University Press, 2007, 29-62 [cit. 2023-05-05]. ISBN 9780521174015. S. 36. Dostupné z: [doi:10.1017/CBO9780511511196.006](https://doi.org/10.1017/CBO9780511511196.006).

s ohledem na určení okruhu soudů, u kterých mohou podat žalobu, resp. být žalováni.⁵¹ Na druhou stranu přímá metoda úpravy významně zasahuje do suverenity států v citlivé otázce vymezení pravomoci jejich soudů,⁵² a proto je dosažení mezinárodního konsenzu, zejména mezi státy s odlišnou právní kulturou, komplikované. Expertní skupina proto přistoupila k řešení, které sice zahrnovalo přímou metodu úpravy mezinárodní soudní příslušnosti, nicméně na rozdíl od Bruselské úmluvy nevyklučovala, aby státy nad rámec přímých pravidel mezinárodní příslušnosti přijaly další pravidla pro vymezení pravomoci svých soudů, která nebyla výslovně vyloučena. Rozhodnutí vydané soudem, jehož pravomoc byla založena podle takových pravidel, by sice nebylo povinně uznatelné a vykonatelné v jiném státě, jak by tomu bylo v případě kdyby pravomoc takového soudu byla založena na přímých pravidlech příslušnosti. Jeho uznání a vykonatelnost by však zároveň nebyla zakázána jako v případě založení pravomoci soudu na základě výslovně vyloučených pravidel.⁵³

Návrh expertní skupiny založený na výše uvedené koncepci se však nesetkal s podporou samotných států účastnících se Haagské konference, a byl jimi tak odmítnut.⁵⁴ V roce 2011 byly práce na projektu multilaterální úmluvy zajišťující vzájemné uznávání a výkon cizích rozhodnutí obnoveny, tentokrát však s výrazně menší ambicí. Tato úmluva se měla omezit pouze na stanovení nepřímých pravidel mezinárodní příslušnosti (tzv. *jurisdictional filters*), jejichž dodržení je nezbytnou podmínkou pro povinné uznání a výkon cizího rozhodnutí.⁵⁵ Výsledkem několikaletých příprav a činnosti expertní skupiny je Haagská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodnutí, mezi jejíž významné signatáře patří Evropská unie jako celek nebo Spojené státy americké.

Nepřímá pravidla mezinárodní příslušnosti obsažená v Haagské úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodnutí do značné míry vycházejí z pravidel, která byla výsledkem prací na přípravách shora uvedeného neúspěšného projektu z roku 2001, jehož cílem bylo mimo jiné částečné sjednocení úpravy mezinárodní příslušnosti přímými pravidly. Výčet těchto pravidel proto uvozuje obecné pravidlo příslušnosti, které je založeno na úzké vazbě žalovaného k soudům určitého státu,

⁵¹ LITH 2009, c. d., s. 19.

⁵² ARAUJO, Nadia a Marcelo NARDI. *International Jurisdiction in Civil or Commercial Matters: HCCH's New Challenge*. In: PAUKNEROVÁ, Monika et al. *Liber Amicorum - Monika Pauknerová*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. 535 s. ISBN 978-80-7676-186-5. S. 3.

⁵³ LITH 2009, c. d., s. 15 a NYGH, Peter a Fausto POCAR. *Report on the preliminary draft Convention on Jurisdiction and Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters. Hague Conference on Private International Law* [online]. Haag: Hague Conference on Private International Law, 2000. [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

⁵⁴ LITH 2009, c. d. s. 16.

⁵⁵ *Conclusions and recommendations of the Expert group on possible future work on cross-border litigation in civil and commercial matters*. Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 2012 [cit. 2023-05-28]. S. 2. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

jimž svědčí nepřímou vymezenou mezinárodní příslušnost, a dále obsahuje zvláštní pravidla založená na úzké vazbě věci samotné k takovým soudům.⁵⁶ Obecné pravidlo je přitom na rozdíl od Nařízení Brusel I bis založeno na kritériu obvyklého pobytu (oproti bydlišti). Autoři úmluvy tak dali přednost kritériu, jehož určení není závislé na vnitrostátní úpravě dle *lex fori*, neboť je bez dalšího charakterizováno určitým faktickým stavem.⁵⁷ Zároveň použití kritéria obvyklého pobytu v mnoha případech nevyklučuje, aby i rozhodnutí vydané soudem, jehož pravomoc byla založena na základě bydliště žalovaného, bylo uznáno či vykonáno v jiném státě na základě pravidel obsažených v této úmluvě, neboť obsah kritéria obvyklého pobytu se často překrývá s obsahem kritéria bydliště.⁵⁸

Pro smluvní spory obsahuje úmluva zvláštní nepřímé pravidlo příslušnosti, které je založeno na kritériu místa, kde byl nebo měl být smluvní závazek splněn.⁵⁹ Zvolení takového kritéria je však přinejmenším pozoruhodné, neboť v rámci prací na původním návrhu smlouvy z roku 2001 nebylo toto kritérium považováno za vhodné pro účely přímého sjednocení pravidel mezinárodní příslušnosti.⁶⁰ Nicméně za situace, kdy takové pravidlo pouze nepřímou zakládá mezinárodní příslušnost (a jeho použití smluvními státy je v konečném důsledku pouze fakultativní), se zdá, že skutečnost, že takové pravidlo snižuje právní jistotu žalobce i žalovaného, neboť umožňuje multiplikaci fór ve sporech souvisejících se smlouvou, nehrála zcela významnou roli. Určitou korekcí důsledků zavedení tohoto nepřímého pravidla je navíc podmínka, že jej nelze použít, pokud z jednání žalovaného, souvisejícího takovou konkrétní smlouvou, zjevně nelze vyvodit „účelný a podstatný“ vztah ke státu, v němž byl nebo měl být závazek ze smlouvy splněn.⁶¹ Tato podmínka přitom vychází z práva platného ve Spojených státech amerických⁶² a umožňuje žalovanému vyvarovat se situace, kdy nemohl vůbec předvídat založení pravomoci soudů jiného státu, ve kterém se nachází místo splnění smluvního závazku.

Se stejným kritériem pro pravidlo zvláštní příslušnosti ve smluvních sporech přitom pracuje i pracovní skupina v rámci dalšího projektu Haagské konference, jehož cílem je doposud

⁵⁶ *Issues paper on matters of jurisdiction (including parallel proceedings)*. Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 2013 [cit. 2023-05-28]. S. 8. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

⁵⁷ NYGH 2000, c. d., s. 225.

⁵⁸ PFEIFFER, Magdalena. Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém. Praha: Leges, 2013. 192 s. ISBN 978-80-87576-84-7. S. 168.

⁵⁹ Čl. 5 odst. 1 písm. g) Úmluvy ze dne 2. 7. 2019 o uznání a výkonu cizích rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

⁶⁰ NYGH 2000, c. d., s. 235.

⁶¹ Čl. 5 odst. 1 písm. g) Úmluvy ze dne 2. 7. 2019 o uznání a výkonu cizích rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

⁶² LITH 2009, c. d., s. 428.

neúspěšné sjednocení přímých pravidel mezinárodní příslušnosti.⁶³ Je otázkou, do jaké míry bude toto pravidlo akceptovatelné pro jednotlivé státy v situaci, kdy jeho účelem nebude „pouhé“ nepřímé stanovení mezinárodní příslušnosti, ale přímé vymezení pravomoci soudů jednotlivých států, včetně stanovení pravidel pro přerušování řízení (*lis pendens*) a jeho zastavení pro nedostatek pravomoci. Stejně jako je definice místa plnění smluvního závazku závislá na *lex causae* (určeným podle *lex fori*), bude i otázka existence „účelného a podstatného“ vztahu aktivit žalovaného záviset na výkladu soudů jednotlivých států, které vždy nemusí (a patrně často ani nebudou) podávat totožný výklad. Absentuje-li přitom určité nadnárodní těleso, které by bylo povoláváno k podání závazného a jednotného výkladu ustanovení mezinárodní smlouvy,⁶⁴ která je způsobilá významným způsobem ovlivnit pravomoc soudů jednotlivých států, a tím v konečném důsledku i právo žalovaného na přístup k soudu (nikoliv pouze ve formálním, ale zejména v materiálním smyslu), je vhodné, aby přímá pravidla příslušnosti byla v co nejvyšší míře nezávislá na obsahu *lex fori* a výkladu vnitrostátních soudů.

V tomto ohledu se mi proto jako nejvhodnější řešení jeví zúžení rozsahu přímého pravidla příslušnosti pro smluvní spory pouze na smlouvy o prodeji zboží a poskytnutí služeb za současného stanovení kritéria pro určení mezinárodní příslušnosti založeného na faktickém místě dodání zboží, resp. poskytnutí služby. Ačkoliv se jedná pouze o dva smluvní typy, jsou tyto v mezinárodním obchodě nejvyužívanější.⁶⁵ Ani v takovém případě sice nelze předejít určité diskreci vnitrostátních soudů při výkladu obsahu některých pojmů v takto navrhované úpravě. Tyto pojmy však nejsou natolik abstraktní oproti navrhované podmínce „úzkého a podstatného vztahu aktivit žalovaného ke státu“, aby usnadňovaly soudům excesivní výklad jejich obsahu, a tudíž aby soudy nadměrně rozšiřovaly svou pravomoc i v situacích, kdy žalovaný nemohl jejich pravomoc rozumně předpokládat. Toto pravidlo by přitom mohlo být doplněno pravidlem pro smlouvy, které nespádají do uvedených dvou kategorií, kterým by se mezinárodní příslušnost určovala podle místa, kde byl nebo měl být sporný smluvní závazek splněn, a to za předpokladu, že takové místo by bylo smlouvou výslovně sjednáno anebo by ze smlouvy alespoň vyplývalo.

Výše uvedeným způsobem by došlo nejen k eliminaci závislosti některých, pro vymezení mezinárodní příslušnosti rozhodných pojmů, na právním řádu státu, u jehož soudu bylo řízení zahájeno, ale do jisté míry i k eliminaci problému s multiplikací fór pro různé druhy závazků

⁶³ *Prel. doc. no. 2 Working Group on Jurisdiction: Report*. Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 2023 [cit. 2023-05-28]. S. 11. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

⁶⁴ Jakým je např. Soudní dvůr ve vztahu k ustanovením Nařízení Brusel I bis.

⁶⁵ MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. *Brussels Ibis Regulation: commentary*. [elektronická knihovna]. Cologne, Germany: Otto Schmidt, 2016. 1198 s. ISBN 3-504-38480-8 [cit. 2023-04-23]. S. 61. Dostupné z: <https://doi.org/10.9785/9783504384807>

vyplývajících ze stejné smlouvy. Multiplikace by sice byla zachována v situaci, kdy si smluvní strany smluv, které nejsou smlouvami o prodeji zboží nebo poskytování služeb, výslovně sjednaly místo splnění konkrétního závazku. Takové ujednání však umožňuje jak žalobci, tak žalovanému rozumně předpokládat okruh soudů různých států, u kterých může být žalovaný žalován, resp. žalobce podat žalobu.

2. Bruselský režim

„Bruselským režimem“ se rozumí právní úprava určování mezinárodní soudní příslušnosti v soukromoprávních záležitostech v právu Evropské unie. Režim byl a je tvořen třemi primárními prameny – Bruselskou úmluvou z roku 1968, Nařízením Brusel I, které již dnes není v platnosti, a Nařízením Brusel I bis.⁶⁶ Vedle těchto pramenů lze pod bruselský režim zařadit i úpravu pravidel mezinárodní příslušnosti pro zvlášť vymezené věci obsaženou v separátních evropských nařízeních. Těmi jsou zejména Nařízení Brusel II ter – pro určení mezinárodní příslušnosti ve věcech manželských a rodinných, Nařízení o výživném, Nařízení o dědictví či Nařízení o insolvenčních řízeních. Úprava v těchto nařízeních přitom může být relevantní i z hlediska určení mezinárodní příslušnosti ve smluvních sporech, pokud taková smlouva a z ní vyplývající spor spadá do jejich věcné působnosti.⁶⁷

V odborné literatuře bývá tato právní úprava také označována jako „bruselsko-luganský režim“. Toto označení odkazuje, vedle výše uvedených instrumentů, i na Luganskou úmluvu z roku 1988, resp. na její novější znění z roku 2007, která s výhradou některých odchylek převzala právní úpravu soudní příslušnosti z Bruselské úmluvy, resp. Nařízení Brusel I a rozšířila tak aplikovatelnost pravidel mezinárodní příslušnosti podle modelu bruselského režimu i na oblast Evropského sdružení volného obchodu (EFTA), s výjimkou Lichtenštejnska.⁶⁸ Lze přitom shrnout, že úprava pravidel soudní příslušnosti obsažená v pramenech Bruselského režimu je příkladem úspěšné regionální unifikace části evropského mezinárodního práva soukromého a procesního.

2.1. Prameny Bruselského režimu a jejich vývoj

V roce 1968 mezi sebou státy tehdejšího Evropského hospodářského společenství uzavřely Bruselskou úmluvu, a to za účelem provedení článku 220 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství z roku 1957, na jehož základě se smluvní státy zavázaly jednat o zjednodušení formalit upravujících vzájemné uznávání a výkon rozsudků a rozhodčích nálezů.⁶⁹ Zatímco úprava uznávání a výkonu rozhodčích nálezů byla hned následující rok unifikována

⁶⁶ POESEN, Michiel. *Civil Litigation Against Third-Country Defendants in the EU: Effective Access to Justice as a Rationale for European Harmonization of the Law of International Jurisdiction*. In: Common market law review [online]. Cambridge: Kluwer Law International, 2022. s. 1597-1632 [cit. 2023-04-22]. ISSN 0165-0750. Dostupné z: doi:10.54648/COLA2022113

⁶⁷ K tomu srov. podkapitolu 2.2.3 níže.

⁶⁸ MAGNUS 2016, c. d., s. 16.

⁶⁹ MAGNUS 2016, c. d., s. 18.

Newyorskou úmluvou⁷⁰, která je pro své téměř celosvětové přijetí široce aplikovatelná, rozsahem alespoň podobná unifikace úpravy uznávání a výkonů rozsudků neexistuje ani k dnešnímu dni. Ve světle článku 220 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství se tak smluvní státy zaměřily ve svých jednáních na úpravu vzájemného uznávání a výkonu soudních rozhodnutí. Tím mělo dojít k zajištění „volného pohybu soudních rozhodnutí“, aspektu nezbytného pro řádné fungování vnitřního trhu v rámci společenství.⁷¹

Bruselská úmluva se však neomezuje pouze na úpravu uznávání a výkonů soudních rozhodnutí mezi smluvními státy. Cílem Bruselské úmluvy bylo usnadnit uznávání a výkon pouze takových rozhodnutí, k jejichž vydání měl daný soud pravomoc vymezenou na základě spravedlivých a jednotných pravidel.⁷² Tím mělo být mimo jiné zamezeno situacím, kdy by členský stát odmítl uznat nebo vykonat rozhodnutí s poukazem na nedostatečnou pravomoc soudu jiného členského státu, jehož soudy toto rozhodnutí vydaly. Bruselská úmluva tak upravovala i pravidla pro určení mezinárodní soudní příslušnosti.⁷³

Stanovení pravidel soudní příslušnosti původně mělo, alespoň formálně, primárně instrumentální vztah k usnadnění sjednocení problematiky uznávání a výkonu rozsudků předvídaného Římskou smlouvou.⁷⁴ Ze systému pravidel příslušnosti založeného Bruselskou úmluvou se však i přes svůj původně instrumentální účel stal základní kámen a odrazový můstek pro pozdější prameny bruselského režimu – Nařízení Brusel I a jeho revidovanou verzi. Důsledkem relativní konzistentnosti úpravy, která od 60. let minulého století dodnes prošla pouze evolučními změnami, je přetrvávající aplikovatelnost značné části argumentace Evropského soudního dvora při výkladu ustanovení Bruselské úmluvy i na současnou právní úpravu mezinárodní příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis.⁷⁵

Bruselská úmluva založila přetrvávající schéma pravidel pro určování mezinárodní příslušnosti. Základem tohoto schématu je obecná příslušnost, založená na kritériu bydliště žalovaného. Doplněním a výjimkou z tohoto pravidla je pak úprava zvláštní a výlučné příslušnosti založené na úzké vazbě věci samotné k určitému sudišti.⁷⁶ Specifickou výjimkou z obecného

⁷⁰ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. In: UNCITRAL [online]. 1958. United Nations. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards.

⁷¹ JENARD, Paul. Report on the Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Úřední věstník EU [online]. Úřad pro publikace Evropské unie, 1979. OJ C/59 [cit. 2023-04-23]. S. 3. Dostupné z: <https://op.europa.eu>

⁷² MAGNUS 2016, c. d., s. 18.

⁷³ Rozsudek SDEU ze dne 9. 12. 2003, věc C-116/02, Erich Gasser GmbH proti MISAT Srl.

⁷⁴ Jenard Report, c. d., s. 14.

⁷⁵ MAGNUS 2016, c. d., s. 38.

⁷⁶ DICKINSON, Andrew, Eva LEIN a Andrew JAMES. *The Brussels I Regulation recast*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 836 s. ISBN 978-0-19-871428-6. S. 132 – 133.

pravidla pak jsou zvláštní ochranná pravidla soudní příslušnosti, jejichž cílem je ochrana slabší smluvní strany ve věcech pojištění, některých spotřebitelských a individuálních pracovních smluv.

S každým jednotlivým rozšířením tehdejšího Evropského hospodářského společenství o nový členský stát se však zvyrazňovala významná nevýhoda Bruselské úmluvy – její rigidita. Přistoupení nového státu sice znamenalo příležitost pro aktualizaci jejího znění, ovšem to bylo zapotřebí provést ratifikačním procesem v každém smluvním státě. Vedle časové náročnosti tohoto procesu a časté souběžné platnosti několika znění úmluvy závisující na rychlosti ratifikace v různých členských státech bylo náročnější i vyjednávání o konkrétním znění úmluvy, neboť každý členský stát mohl tato jednání jednostranně zmařit.⁷⁷ Evropské hospodářské společenství, resp. pozdější Evropské společenství, však nedisponovalo kompetencí umožňující upravit problematiku mezinárodní soudní příslušnosti legislativním aktem komunitárního práva – nařízením zajišťujícím přímou a přednostní aplikovatelnost svých ustanovení.

Autonomní úpravu soudní příslušnosti komunitárním právem umožnilo až přijetí Amsterodamské smlouvy v roce 1997, kterou byl vytvořen prostor svobody, bezpečnosti a práva. Institucím Evropského společenství byla svěřena pravomoc k přijetí opatření mimo jiné za účelem zlepšení a zjednodušení systému uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech s mezinárodním prvkem.⁷⁸ Tato pravomoc se stala právním základem pro Nařízení Brusel I.

Přijetí Nařízení Brusel I se vlastním rozhodnutím účastnilo i Spojené království, na které se pro existenci zvláštního protokolu ke Smlouvě o Evropském společenství nemusí vztahovat opatření přijatá v rámci její IV. hlavy. Oproti tomu Dánsko, jemuž na základě vlastního protokolu svědčí obdobná výsada, se přijetí Nařízení Brusel I neúčastnilo. Jeho postavení v rámci Bruselského režimu tak bylo řešeno zvláštní mezinárodní smlouvou zajišťující aplikaci většiny ustanovení Nařízení Brusel I a posléze i Nařízení Brusel I bis v Dánsku.⁷⁹

Po obsahové stránce, v kontextu mezinárodní soudní příslušnosti ve smluvních sporech, přineslo Nařízení Brusel I několik dílčích změn. Mezi ty hlavní patří zejména nová, autonomní definice pojmů „bydliště“ ve vztahu k právníckým osobám a „místo plnění“ u smluvních závazků týkajících se prodeje zboží nebo poskytování služeb. Rozšířena byla působnost pravidel příslušnosti ve spotřebitelských smlouvách tak, aby nová úprava reflektovala i rozmach e-

⁷⁷ MAGNUS 2016, c. d., s. 18.

⁷⁸ Čl. 61 písm. c) a čl. 67 odst. 1 Amsterodamské smlouvy pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty ze dne 2. 10. 1997. Úř. věst. C 340, 10. 11. 1997.

⁷⁹ DICKINSON 2015, c. d., s. 6-7.

commerce.⁸⁰ Pro účely přehlednosti a posílení právní jistoty pak Nařízení Brusel I implementovalo do svého znění i některé závěry judikatury Soudního dvora při výkladu Bruselské úmluvy.⁸¹

Nařízení Brusel I rovněž zavazovalo Evropskou komisi k předložení zprávy o aplikaci tohoto nařízení, a to do pěti let od jeho vstupu v platnost.⁸² Za tímto účelem byla v roce 2007 vypracována tzv. Heidelberská zpráva⁸³ analyzující aplikaci norem obsažených v Nařízení Brusel I. Evropská komise vedle toho zadala i vypracování samostatné analýzy⁸⁴ čl. 4 Nařízení Brusel I obsahujícího tzv. reziduální působnost (ve vztahu k osobám s bydlištěm na území třetích států). Přestože zejména Heidelberská zpráva zhodnotila fungování analyzované úpravy jako „uspokojující“,⁸⁵ obě analýzy doporučily evropským institucím přijetí změn, které Evropská komise následně v roce 2009 reflektovala ve své zelené knize⁸⁶ a posléze i ve svém návrhu na revizi Nařízení Brusel I.⁸⁷

V rámci navrhovaných změn týkajících se právní úpravy pravidel mezinárodní příslušnosti, aplikovatelných mimo jiné i v případě smluvních sporů, se však část ukázala být politicky neprůchodná. To se týká zejména navrhovaného rozšíření působnosti pravidel zvláštní a zvláštní ochranné příslušnosti i na žalované, jejichž bydliště se nachází mimo Evropskou unii. Motivací k přijetí této úpravy bylo rozšíření přístupu žalobců k soudům některého z členských států Evropské unie, jejich zrovnoprávnění a v nepřímém důsledku i zachování kogentní právní ochrany do určité míry zajišťované evropským právem (např. ochrana spotřebitele či zvýšená ochrana obchodních zástupců).⁸⁸ Zatímco právě v případě příslušnosti u některých spotřebitelských smluv a individuálních pracovních smluv byla ve prospěch spotřebitele a zaměstnance navržena možnost žalovat svého smluvního partnera z třetího státu, v členském státě, se kterým věc určitým

⁸⁰ Proposal for a Council Regulation (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. 1999, COM(1999) 0348. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

⁸¹ Např. čl. 6 (1) Nařízení Brusel I, který nově výslovně obsahuje podmínku úzkého spojení právních nároků pro aplikaci zvláštní příslušnosti dle tohoto odstavce, a to ve světle rozsudku Rozsudek SDEU ze dne 27. 9. 1988, věc C-189/87, Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a dalším.

⁸² Čl. 73 odst. 1 Nařízení Brusel I.

⁸³ HESS, Burkhard, Thomas PFEIFFER, Peter SCHLOSSER. *Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States, Study JLS/C4/2005/03*. Courtesa.eu [online]. Heidelberg: Ruprecht-Karls-Universität, 2007 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: http://courtesa.eu/wp-content/uploads/2019/03/study_application_brussels_1_en.pdf

⁸⁴ NUYTS, Arnaud. *Study on residual jurisdiction* [online]. Brusel, 2007 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: https://gavclaw.files.wordpress.com/2020/05/arnaud-nuyts-study_residual_jurisdiction_en.pdf

⁸⁵ HESS 2007, c. d., odst. 2.

⁸⁶ *Zelená kniha o posouzení nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*. Eur-lex.europa.eu [právní informační systém]. Brusel: Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. COM(2009)175 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

⁸⁷ *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*. Eur-lex.europa.eu [právní informační systém]. Brusel: Úřad pro publikace Evropské unie, 2010. COM(2010)748 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

⁸⁸ NUYTS 2007, c. d., s. 7.

způsobem úzce souvisí, přijata, v ostatních případech na navrhované rozšíření nepřistoupil Evropský parlament. Ten požadoval řešení tohoto problému na mezinárodní úrovni a poukazoval na nutnost reciprocity a uznání pravidel pravomoci soudů různých států třetími státy.⁸⁹ Otázkou je, zda uvedená argumentace Evropského parlamentu ob stojí ve světle skutečnosti, že rozšíření působnosti pravidel soudní příslušnosti na žalované z třetích států bylo nově akceptováno u některých spotřebitelských a individuálních pracovních smluv, a v případech výlučné příslušnosti a dohod o volbě soudu existovalo ještě před přijetím Nařízení Brusel I bis.⁹⁰ Riziko absence reciprocity a uznání pravidel pravomoci soudů členských států ze strany třetích států je přitom shodné.

V Evropském parlamentu vyvolal pochybnosti i původní záměr Evropské komise rozšířit působnost Nařízení Brusel I na soudní řízení podporující rozhodčí řízení. Evropskou komisi k tomu vedla snaha o posílení právní jistoty účastníků rozhodčího řízení. Ti by se nově, v případě nezbytné asistence soudu v rámci řízení, mohli spolehnout na výlučnou příslušnost svědčící soudu členského státu, v němž se koná rozhodčí řízení.⁹¹ Záměr však Evropský parlament důrazně odmítl už ve svém vyjádření k zelené knize a podpořil nejednotnou úpravu příslušnosti soudů v otázkách podpory rozhodčích řízení.⁹² Evropská komise tento postoj reflektovala, když otázku rozšíření působnosti Nařízení Brusel I bis na rozhodčí řízení do svého návrhu vůbec nezahrnula. Rozhodčí řízení tak stále nespadá do působnosti Nařízení Brusel I bis, jehož preambule⁹³ navíc nově potvrzuje širokou definici pojmu „rozhodčí řízení“ dovozenou ustálenou judikaturou⁹⁴ Soudního dvora, tj. zahrnující i soudní řízení na podporu rozhodčích řízení.

V některých případech se však unijní zákonodárce rozhodl vůči judikatuře Soudního dvora vymezit. Ve věci *Gasser*⁹⁵ Soudní dvůr rozhodl o aplikaci čl. 21 Bruselské úmluvy i v případech, kdy byla dohodou o volbě soudu soudní příslušnost sjednána, a to nehledě na průtahy v řízení. Své rozhodnutí tehdy postavil na principu vzájemné důvěry v jednotlivé právní řády a systémy

⁸⁹ *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. září 2010 o provádění a přezkumu nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*. Evropský parlament [online]. Štrasburk: Evropský parlament, 2010. 2009/2140(INI) [cit. 2023-04-24]. Bod 15. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2010-0304_CS.html

⁹⁰ (14) odst. 2 Preambule Nařízení Brusel I bis.

⁹¹ *Zelená kniha o posouzení nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*. Eur-lex.europa.eu [právní informační systém]. Brusel: Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. COM(2009)175 [cit. 2023-04-24]. S. 8. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

⁹² *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. září 2010 o provádění a přezkumu nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*. Evropský parlament [online]. Štrasburk: Evropský parlament, 2010. 2009/2140(INI) [cit. 2023-04-24]. Bod M 9. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2010-0304_CS.html

⁹³ (12) Preambule Nařízení Brusel I bis.

⁹⁴ Rozsudek SDEU ze dne 25. 7. 1991, věc C-190/89, *Marc Rich & Co. AG proti Società Italiana Impianti PA*. Odst. 29.

⁹⁵ Rozsudek SDEU ze dne 9. 12. 2003, věc C-116/02, *Erich Gasser GmbH proti MISAT Srl*.

smluvních států Bruselské úmluvy. Argumentace Soudního dvora tak žádným způsobem neomezila praktiku zvanou „italské torpédo“, jejímž principem je oddálení soudního sporu podáním žaloby v členském státě, který má problémy s rychlostí soudních řízení, a jehož soudům nesvědčí sjednaná příslušnost.⁹⁶ Evropská komise i Evropský parlament se shodly na nutnosti překonání tohoto nežádoucího postoje.⁹⁷ Ustanovení Nařízení Brusel I bis tak oproti předchozím úpravám ukládá, aby soudy, kterým nesvědčí sjednaná příslušnost, přerušily své řízení do té doby, dokud soud sjednaný v dohodě o volbě soudu nerozhodne o své příslušnosti.⁹⁸

2.2. Působnost Nařízení Brusel I bis a jeho vztah k jiným úpravám

Analýzu právní úpravy systému pravidel soudní příslušnosti ve sporech ze smluv obsaženou v Nařízení Brusel I bis není možné provést bez vymezení jeho působnosti, zejména té věcné. Teritoriální a časovou působnost tato diplomová práce záměrně opomíjí, neboť jejich vymezení není zcela zásadní z hlediska tématu práce. Osobní působnost pravidel určujících mezinárodní příslušnost je vymezena v rámci podkapitol 3. kapitoly.

Vzhledem ke konstrukci čl. 1 Nařízení Brusel I bis, který se zásadně neliší od původního článku vymezujícího působnost Bruselské úmluvy,⁹⁹ je zřejmé, že jeho autoři měli zájem na rozsáhlé aplikovatelnosti norem obsažených v Bruselské úmluvě, resp. Nařízení Brusel I bis. Jeho věcná působnost je proto vymezena prostřednictvím širokého konceptu „občanských a obchodních věcí“, z jehož rozsahu je vyjmuto několik specifických oblastí zahrnutých v taxativním výčtu v čl. 1 odst. 2 Nařízení. Smluvní spory s mezinárodním prvkem proto nemusí vždy spadat do věcné působnosti tohoto nařízení. V takových případech je třeba soudní příslušnost určit na základě jiných právních aktů Evropské unie, mezinárodních smluv nebo právní úpravy členského státu.

2.2.1. Existence mezinárodního prvku

Pravidla soudní příslušnosti obsažená v kapitole II. Nařízení Brusel I bis jsou aplikovatelná pouze na právní vztahy obsahující mezinárodní prvek. Tato podmínka není uvedena přímo v ustanovení Nařízení Brusel I bis, nicméně vyplývá z jeho právního základu, tedy z čl. 81 SFEU.¹⁰⁰

⁹⁶ MAGNUS 2016, c. d., s. 23.

⁹⁷ *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. září 2010 o provádění a přezkumu nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*. Evropský parlament [online]. Štrasburk: Evropský parlament, 2010. 2009/2140(INI) [cit. 2023-04-24]. Bod M 12. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2010-0304_CS.html

⁹⁸ Čl. 31 odst. 2 Nařízení Brusel I bis.

⁹⁹ MAGNUS 2016, c. d., s. 57.

¹⁰⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. 304 s. ISBN 978-80-7400-504-6. S. 95.

Pojem mezinárodního prvku Nařízení Brusel I bis, ani jemu předcházející instrumenty záměrně nedefinovaly. Taková definice by totiž nemusela být dostatečně flexibilní, vzhledem k tomu, že mezinárodní prvek může v právním vztahu existovat v závislosti na konkrétních okolnostech případu.¹⁰¹ Obecně lze však mezinárodní prvek definovat jako okolnost spojující právní vztah s právními řády dvou či více států. Právní teorie rozlišuje mezinárodní prvky relevantní a zanedbatelné, nicméně pro určení zanedbatelnosti mezinárodního prvku v právním vztahu neexistují žádná univerzální pravidla.¹⁰² Nařízení Brusel I bis za relevantní mezinárodní prvek pro aplikaci pravidel soudní příslušnosti považuje zejména umístění bydliště žalobce a žalovaného v různých členských státech.¹⁰³ Vedle toho Soudní dvůr ve věci *Owusu* výslovně dovedl, že za relevantní je třeba považovat i mezinárodní prvek spočívající v okolnostech samotné věci, nikoliv související pouze se subjekty právního vztahu.¹⁰⁴

Výskyt mezinárodního prvku v právním vztahu však nemusí být nutně předvídan kritériem (hraničním určovatelem) pro určení soudní příslušnosti. Soudní dvůr totiž ve věci *Hypoteční banka*¹⁰⁵ řešil mimo jiné otázku, zda je pro posouzení splnění podmínky přítomnosti mezinárodního prvku ve věci relevantní rozdílná státní příslušnost žalobce a žalovaného, a to za situace, kdy není známo bydliště žalovaného. Ačkoliv pro samotné určení mezinárodní soudní příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis není státní příslušnost jako kritérium nijak relevantní, její rozdílnost bude mít – v případě neznámého bydliště žalovaného – význam pro rozhodnutí, zda aplikovat či neaplikovat pravidla soudní příslušnosti v Nařízení Brusel I bis. Kombinace odlišného občanství žalovaného a současné neznámosti totiž, podle Soudního dvora, vzbuzuje pochybnosti o aplikovatelnosti pravidel soudní příslušnosti v Nařízení Brusel I bis. V případě takové pochybnosti je přitom třeba považovat rozdílnou státní příslušnost žalobce a žalovaného za relevantní mezinárodní prvek.

Soudní dvůr se také zabýval otázkou, zda je pro aplikaci pravidel soudní příslušnosti třeba výskytu mezinárodního prvku výlučně v tzv. intra-unijní formě – tj. zakládajícího vztah k právním řádům výlučně členských států.¹⁰⁶ Zatímco pro uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí dle kapitoly III. Nařízení Brusel I bis je mezinárodní vztah poměrně zřetelně ohraničen uznáváním a výkonem soudních rozhodnutí pouze členských států v jiných členských státech, obdobná

¹⁰¹ Jenard Report, c. d., s. 8.

¹⁰² KUČERA 2015, c. d., s. 24.

¹⁰³ (13) Preambule Nařízení Brusel I bis.

¹⁰⁴ Rozsudek SDEU ze dne 1. 3. 2005, věc C-281/02, Andrew Owusu proti N. B. Jackson a dalším.

¹⁰⁵ Rozsudek SDEU ze dne 17. 11. 2011, věc C-327/10, Hypoteční banka a.s. proti Udo Mike Lindner.

¹⁰⁶ PAUKNEROVÁ 2013, c. d., s. 96.

podmínka není výslovně uvedena pro aplikaci pravidel soudní příslušnosti. Ve věci *Group Josi*¹⁰⁷ Soudní dvůr dovodil, že obecné pravidlo příslušnosti dle čl. 4 Nařízení Brusel I bis se aplikuje i na situaci, kdy je žalovaný s bydlištěm na území členského státu žalován žalobcem s bydlištěm ve třetím státě – bydliště žalobce tak nehraje žádnou roli pro aplikaci pravidel soudní příslušnosti a požadavek výskytu mezinárodního prvku tak bude splněn i v případě, nemá-li v právním vztahu výlučně intra-unijní formu. Toto rozhodnutí Soudní dvůr posléze potvrdil ve věci *Owusu*,¹⁰⁸ ve kterém dovodil existenci mezinárodního prvku výlučně z věcných souvislostí. Žalobce a žalovaný sice měli bydliště na území stejného členského státu, ke sporným skutečnostem nicméně došlo na území třetího státu. I v takovém případě přitom není rozhodné, že sporné skutečnosti nastaly na území státu, jež není členským státem Evropské unie, a tedy, že takový mezinárodní prvek není výlučně intra-unijní.

2.2.2. Věcná působnost

Čl. 1 odst. 1 Nařízení Brusel I bis stanoví, že se nařízení vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. Z pozitivního vymezení věcné působnosti vyplývá, že Nařízení Brusel I bis upravuje pouze soukromoprávní vztahy a na věci práva veřejného se nevztahuje.¹⁰⁹ Z působnosti Nařízení Brusel I bis jsou výslovně vyloučeny věci daňové, celní a správní a odpovědnost státu za jednání a opomenutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*).¹¹⁰ Ačkoliv Nařízení Brusel I bis tyto oblasti výslovně vymezuje, neznamená to, že pouze tyto nejsou zahrnuty obsahem pojmu „občanské a obchodní věci“, a je proto nutné zohlednit rozsáhlou judikaturu Soudního dvora.

Kritéria pro oddělení práva veřejného a soukromého mohou být v členských státech odlišná a pomyslná dělicí čára mezi nimi velmi tenká.¹¹¹ Soudní dvůr proto v zájmu jednotné aplikovatelnosti úpravy obsažené v Nařízení Brusel I bis (tehdy ještě v Bruselské úmluvě) a s tím související rovnosti adresátů v různých členských státech dovodil, že výklad pojmu „občanské a obchodní věci“ je třeba provádět autonomně.¹¹² Požadavek autonomního výkladu přitom neznamená, že kritéria pro rozlišení veřejného a soukromého práva podle právních řádů členských

¹⁰⁷ Rozsudek SDEU ze dne 13. 6. 2000, věc C-412/98, Group Josi Reinsurance Company SA proti Universal General Insurance Company (UGIC).

¹⁰⁸ Rozsudek SDEU ze dne 1. 3. 2005, věc C-281/02, Andrew Owusu proti N. B. Jackson a dalším.

¹⁰⁹ DICKINSON 2015, c. d., s. 62.

¹¹⁰ Čl. 1 odst. 1 Nařízení Brusel I bis.

¹¹¹ MAGNUS 2016, c. d., s. 63.

¹¹² Rozsudek SDEU ze dne 14. 10. 1976, věc C-29/76, LTU proti Eurocontrol.

států jsou zcela irelevantní; pouze je třeba na ně nahlížet komplexně, v kontextu právních řádů všech členských států a v souladu se systematikou a cíli Nařízení Brusel I bis.¹¹³

Věc nespadá pod pojem „občanské a obchodní věci“, pakliže je právní vztah mezi jejími subjekty nebo předmět žaloby veřejnoprávní povahy.¹¹⁴ Roli může také hrát posouzení právního základu žaloby v konkrétní věci, neboť žaloby, k jejichž podání je žalobce oprávněn výlučně na základě veřejného práva, nemohou spadat do působnosti Nařízení Brusel I bis.¹¹⁵

Pro posouzení, zda je právní vztah, v němž vystupuje veřejnoprávní orgán, veřejnoprávní, je rozhodující výkon veřejné moci ze strany takového orgánu.¹¹⁶ Pokud tak veřejnoprávní orgán uplatní vůči jinému subjektu takové právo, které by mu jinak v běžném vztahu mezi soukromými osobami nepříslušelo, uplatňuje veřejnou moc.¹¹⁷ Věc, která je založena na právním vztahu, v němž došlo k výkonu veřejné moci, nemůže být posouzena jako věc spadající pod pojem „občanské a obchodní věci“.

Stejně přitom bude posouzena věc, která se týká právního vztahu odvozeného jiného právního vztahu, ve kterém veřejnoprávní orgán tuto moc vykonal. Tak tomu bude například v situaci, kdy veřejnoprávní orgán uplatnil veřejnou moc prostřednictvím soukromé osoby, které v souvislosti s tím vznikly náklady. Bude-li tato soukromá osoba anebo veřejnoprávní orgán (v důsledku regresu nároku) požadovat úhradu těchto nákladů, není pro klasifikaci takového právního vztahu jako veřejnoprávního rozhodné, zda se budou náhrady domáhat prostřednictvím správního řízení, nebo běžného občanskoprávního řízení, ve kterém nedochází k uplatnění veřejné moci.¹¹⁸

Naproti tomu věc, která se týká právního vztahu založeného na základě soukromého práva (nikoliv tedy v důsledku výkonu veřejné moci), spadá pod pojem „občanské a obchodní věci“, i za situace, kdy takový právní vztah souvisí s jiným právním vztahem, v rámci kterého došlo k výkonu veřejné moci. Spor o práva a povinnosti z finanční záruky založené na základě soukromého práva (např. na základě smlouvy), zajišťující splnění veřejnoprávní povinnosti uhradit clo při dovozu zboží, tak bude považován za věc spadající pod pojem občanské a obchodní věci.¹¹⁹

Typickým příkladem smluvních sporů, které nespadají do působnosti Nařízení Brusel I bis, jsou spory z veřejnoprávních smluv. Jak totiž již jen z jejich označení vyplývá, jejich právní základ

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Rozsudek SDEU ze dne 12. 9. 2013, věc C-49/12, The Commissioners for Her Majesty's Revenue & Customs v. Sunico ApS a další.

¹¹⁶ Rozsudek SDEU ze dne 14. 10. 1976, věc C-29/76, LTU proti Eurocontrol.

¹¹⁷ Rozsudek SDEU ze dne 21. 4. 1993, věc C-172/91, Volker Sonntag proti Hansi Waidmannovi, Elisabeth Waidmann a Stefanu Waidmannovi.

¹¹⁸ Rozsudek SDEU ze dne 14. 12. 1979, věc C-814/79, Nizozemský stát proti Reinholdu Rüfferovi.

¹¹⁹ Rozsudek SDEU ze dne 5. 2. 2004, věc C-265/02, Frahuil SA proti Assitalia SpA.

a úprava tkví ve veřejném právu (konkrétně v právu správním) a jejich podstatou je smluvní úprava subjektivních veřejných práv a povinností jejich účastníků, tj. takových práv, která nenáleží.

2.2.3. Občanské a obchodní věci vyloučené z věcné působnosti Nařízení Brusel I bis

Některé oblasti unijní zákonodárce záměrně výslovně vyloučil z působnosti Nařízení Brusel I bis.¹²⁰ Bez tohoto vyloučení by tyto oblasti přitom byly pod pojem „občanské a obchodní věci“ podřaditelné. Z hlediska problematiky mezinárodní soudní příslušnosti ve sporech ze smluv je přitom část vyloučených oblastí významná, neboť v rámci těchto oblastí může dojít k úpravě práv a povinností smluvním ujednáním. Do těchto oblastí patří zejména úprava majetkových práv plynoucích z manželských nebo obdobných vztahů a vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů.

Smluvní spor s mezinárodním prvkem může vyvstat z předmanželské smlouvy, z dohody upravující majetkové poměry bývalých manželů po rozvodu manželství nebo jiné dohody, která upravuje majetkové poměry související s existencí manželského nebo obdobného vztahu. V žádném z těchto případů nebude soudní příslušnost k projednání sporů stanovena na základě pravidel obsažených v Nařízení Brusel I bis. Vyloučení majetkových práv mezi manželi z její působnosti obsahovala již Bruselská úmluva, a to z důvodu významných rozdílů úprav manželských majetkových režimů v právních řádech tehdejších smluvních států a s tím související náročností případného sjednocení pravidel mezinárodní příslušnosti.¹²¹ Později, s přijetím Nařízení Brusel I bis, byla ve stejném rozsahu vyloučena i majetková práva plynoucí ze vztahů, s nimiž právo pro ně rozhodné spojuje účinky obdobné manželství. Takovým případem budou typicky registrovaná partnerství, pokud právo pro ně rozhodné upravuje způsobem obdobným s manželstvím i majetkové poměry registrovaných parterů. Oproti tomu pouhá úprava faktického soužití dvou osob není důvodem pro vyloučení aplikovatelnosti úpravy v Nařízení Brusel I bis.¹²²

Soudní dvůr ve své judikatuře dovedl, že k tomu, aby určitá (zejména smluvní) úprava majetkových práv mezi manželi byla vyloučena z působnosti Nařízení Brusel I bis, nemusí být nutně podle *lex fori* výslovně zohledněna v rámci právní úpravy týkající se majetkových vztahů mezi manželi (typicky odvětvím rodinného práva). Tím se přiklonil k nutnosti autonomního výkladu pojmu „majetková práva mezi manželi“ a stanovil, že rozhodujícím kritériem pro posouzení, zda jsou určitá majetková práva podřaditelná pod tento pojem, je jejich přímá souvislost

¹²⁰ Čl. 1 odst. 2 Nařízení Brusel I bis.

¹²¹ Jenard Report, c. d., s. 12.

¹²² Rozsudek SDEU ze dne 6. 6. 2019, věc C-361/18, Ágnes Weil proti Géza Gulácsi.

s manželstvím či s jeho rozvodem, a to i v případě, že řízení o vypořádání majetkových práv bylo zahájeno až po jeho rozvodu.¹²³ Lze dovodit, že pokud není dána přímá souvislost majetkových práv s manželstvím nebo jeho rozvodem, budou ustanovení Nařízení Brusel I bis nadále aplikovatelná. Příkladem takové situace může být určení mezinárodní příslušnosti pro spory ze smlouvy o správě společného majetku obou manželů, nespádajícího do manželského majetkového režimu.

V roce 2016 byla v režimu posílené spolupráce přijata dvě nařízení upravující mimo jiné i soudní příslušnost ve věcech majetkových poměrů v manželství – Nařízení pro majetkové poměry v manželství – a ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství.¹²⁴ Jejich věcná působnost se tak překrývá s oblastí vyloučenou z působnosti Nařízení Brusel I bis. Stejně jako Nařízení Brusel I bis se i tato nařízení použijí pouze ve věcech s mezinárodním prvkem, neboť obě nařízení mají s ním stejný právní základ. Obsahem obou nařízení je zejména zjednodušení a sjednocení pravidel soudní příslušnosti a kolizních norem k určení rozhodného práva v této oblasti, neboť do jejich přijetí byla tato úprava roztržena v právních řádech jednotlivých členských států a jejich rozdílnost představovala jednu z komplikací mobility fyzických osob v rámci Evropské unie.¹²⁵

Mezinárodní příslušnost ve věcech majetkových poměrů v manželství, včetně majetkových poměrů upravených mezi manželi smlouvou, se v situaci, kdy byl podán návrh na rozvod, rozluku nebo prohlášení manželství za neplatné, určuje v souladu s čl. 5 Nařízení pro majetkové poměry v manželství. Ta se přitom primárně odvíjí od mezinárodní příslušnosti soudu stanovené na základě jiného předpisu¹²⁶ v důsledku existence souvisejícího probíhajícího řízení (*forum connexitatis*). Cílem tohoto pravidla je sjednocení sudiště ve všech manželských věcech a s ním - v některých případech - i pro ně rozhodné právo. V zájmu ochrany odpůrce je v situaci, kdy byla mezinárodní příslušnost probíhajícího podkladového řízení založena nikoliv na základě blízkého vztahu odpůrce k určenému sudišti, takové určení mezinárodní příslušnosti podmíněno souhlasem obou manželů.

V ostatních případech, tj. tehdy, nebylo-li zahájeno podkladové řízení, se soudní příslušnost soudu členského státu určí zejména dle čl. 6 Nařízení pro majetkové poměry v manželství dle

¹²³ Rozsudek SDEU ze dne 27. 3. 1979, věc C-143/78, Jacques de Cavel proti Louise de Cavel a Rozsudek SDEU ze dne 14. 6. 2017, věc C-67/17, Todor Iliev proti Blagovesta Ilieva.

¹²⁴ Nařízení Rady (EU) č. 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství.

¹²⁵ Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Eur-lex.europa.eu [právní informační systém] Brusel: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016. COM/2016/0106 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

¹²⁶ Zejm. Nařízení Brusel II ter.

obvyklého bydliště obou manželů, posledního obvyklého bydliště obou manželů, kde alespoň jeden z nich bydlí, obvyklého bydliště odpůrce či státní příslušnosti obou manželů.

Ustanovení čl. 1 odst. 2 písm. e) Nařízení Brusel I bis rovněž, oproti předchozím instrumentům bruselského režimu, výslovně vylučuje z jeho působnosti i otázky vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů. Důvodem pro jejich vyloučení byla úprava soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí v těchto věcech samostatným Nařízením o výživném. Z výše uvedeného *a contrario* vyplývá, že z působnosti Nařízení Brusel I bis nejsou vyloučeny vyživovací povinnosti, které vznikly z jiného právního titulu – typicky založené smlouvou nebo vzniklé důsledku v existence mimosmluvní odpovědnosti.¹²⁷ Naproti tomu smluvní úprava vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů bude podléhat přímé úpravě soudní příslušnosti obsažené v Nařízením o výživném.

¹²⁷ DICKINSON 2015, c. d., s. 89.

3. Pravidla pro určení mezinárodní příslušnosti ve smluvních sporech v bruselském režimu

Mezinárodní příslušnost ve smluvních sporech se v situacích, kdy věc spadá do působnosti Nařízení Brusel I bis, řídí pravidly obsaženými v jeho druhé kapitole. Přestože čl. 7 odst. 1) Nařízení Brusel I bis obsahuje zvláštní pravidla příslušnosti pro spory, jejichž předmětem je smlouva nebo z ní vyplývající nároky, analýza výlučně těchto pravidel by byla značně nedostatečná. Bruselský režim obsahuje komplexní systém pravidel mezinárodní příslušnosti propojený různými typy vztahů – subsidiarita, alternativnost či výlučnost. Smluvní spory navíc představují poměrně širokou množinu, v jejímž rámci je pro aplikaci konkrétního pravidla soudní příslušnosti některé druhy smluv třeba odlišovat od jiných. Tato kapitola proto analyzuje druhy mezinárodní příslušnosti a jejich jednotlivá pravidla v kontextu sporů ze smluv.

Nařízení Brusel I bis používá přímou metodu úpravy pravidel mezinárodní příslušnosti.¹²⁸ Soudy členských států se jimi tedy musí řídit nikoliv pouze za účelem a v zájmu uznání a výkonu jimi vydaných rozhodnutí v ostatních členských státech, nýbrž i z důvodu, že jejich pravomoc rozhodnout v dané věci, spadající do působnosti Nařízení Brusel I bis, je těmito pravidly, která mají aplikační přednost před vnitrostátní úpravou, přímo vymezena.¹²⁹ Legislativním projevem přímé metody úpravy pravidel mezinárodní příslušnosti je čl. 5 a částečně čl. 6 odst. 1 Nařízení Brusel I bis, podle kterých se tato pravidla aplikují výlučně, a to za podmínky, že žalovaný má bydliště na území členského státu (a v některých případech i pokud takové bydliště na území členského státu nemá). Vnitrostátní pravidla vymezující pravomoc soudů ve věcech s mezinárodním prvkem, která jakkoliv doplňují či jsou v rozporu úpravu mezinárodní příslušnosti dle Nařízení Brusel I bis, tak v těchto případech nelze použít.

Nedodržení těchto pravidel sice (opět až na výjimky) nezakládá, s ohledem na princip vzájemné důvěry mezi členskými státy, důvod pro odepření uznání a výkonu rozhodnutí v jiném členském státě. Takové rozhodnutí ale bude stíženo vadou spočívající v nedostatku mezinárodní příslušnosti soudu, který jej vydal.¹³⁰

Naproti tomu v situaci, kdy žalovaný nemá bydliště na území některého členského státu, s výjimkou situace, kdy daná věc spadá do úpravy výlučné příslušnosti, v některých případech zvláštní ochranné příslušnosti nebo byla-li sjednána dohoda o volbě soudu, se pro určení

¹²⁸ STONE, Peter. *Stone on private international law in the European Union*. Elgaronline.com [elektronická knihovna]. 4. vydání. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2018. 960 s. ISBN 1-78471-266-3. S. 9. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4337/9781784712662>

¹²⁹ MICHAELS 2007, c. d., s. 36.

¹³⁰ DICKINSON 2015, c. d., s. 474.

mezinárodní příslušnosti postupuje podle pravidel *lex fori*.¹³¹ Výčet těchto výjimek je přitom, jak dovodil Soudní dvůr ve věci *ROI Land Investments*, taxativní.¹³² Soudy členských států tak nemohou svým výkladem tento výčet rozšiřovat, k čemuž měl sklony mj. i český Nejvyšší soud. Ustálená judikatura Nejvyššího soudu totiž za takovou výjimku považuje i ustanovení čl. 26 Nařízení Brusel I bis, upravujícího tacitní prorogaci příslušnosti, a to i přesto, že toto ustanovení není zahrnuto výjimkou uvedenou v čl. 6 tohoto nařízení.¹³³ Vzhledem k nejnovějšímu rozhodnutí Soudního dvora je však zřejmé, že tento výklad Nejvyššího soudu byl překonán.

3.1. Obecná příslušnost

Základ úpravy mezinárodní příslušnosti v Nařízení Brusel I bis tvoří jeho článek 4., podle kterého mohou být osoby žalovány na území členského státu, kde se nachází jejich bydliště. Tento článek odráží princip *actor sequitur forum rei*,¹³⁴ na kterém se autoři původní Bruselské úmluvy rozhodli bruselský režim pravidel mezinárodní příslušnosti vystavět. Bydliště žalovaného je celosvětově přijímaným kritériem pro určení mezinárodní příslušnosti, neboť poskytuje ochranu právu žalovaného na efektivní účast v řízení ve vlastní věci, a to zejména z materiálního, nikoliv pouze formálního pohledu.¹³⁵ Naopak bydliště žalobce, jak již bylo výše uvedeno, není pro aplikaci pravidla obecné příslušnosti relevantní.¹³⁶

Ačkoliv je pravidlo obecné příslušnosti, jak již z jeho označení vyplývá, aplikovatelné bez ohledu na věc, které se řízení týká,¹³⁷ jeho užití v praxi je významně redukováno úpravou ostatních druhů příslušností, které jsou k obecnému pravidlu ve speciálním vztahu. Speciální vztah má účinky derogující, nebo doplňující (v případě úpravy zvláštní příslušnosti). V tomto ohledu je proto třeba na pravidlo obecné příslušnosti nahlížet i jako na „zbytkové“, které lze aplikovat vždy, má-li žalovaný bydliště na území členského státu a není-li možné jiné druhy mezinárodní příslušnosti použít.

Pro určení mezinárodní příslušnosti na základě Nařízení Brusel I bis je zvlášť významný pojem bydliště. Bydliště jako rozhodné kritérium přitom nepoužívá pouze pravidlo obecné příslušnosti, ale i některá pravidla zvláštní ochranné příslušnosti v oddílech 3 až 5 Nařízení Brusel I bis. Vedle funkce kritéria (hraničního určovatele) pro určení soudů příslušných k projednání věci,

¹³¹ Čl. 6 Nařízení Brusel I bis.

¹³² Rozsudek SDEU ze dne 20. 10. 2022, věc C-604/20, *ROI Land Investments Ltd. proti FD*.

¹³³ Usnesení NS ČR ze dne 28. 1. 2016, věc 29 Cdo 452/2014 (R 17/2017 civ.).

¹³⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Klára DRLIČKOVÁ, Tereza KYSELOVSKÁ a Jiří VALDHANS. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 389 s. ISBN 978-80-7598-123-3. S. 181.

¹³⁵ Jenard Report, c. d., s. 8.

¹³⁶ Srov. podkapitola 2.2.1 výše.

¹³⁷ DICKINSON 2015, c. d., s. 115.

představuje umístění bydliště žalovaného v členském státě rovněž podmínku pro aplikaci většiny pravidel mezinárodní příslušnosti obsažených v Nařízení Brusel I bis.¹³⁸

Pro vymezení obsahu pojmu „bydliště“ je třeba rozlišovat mezi bydlištěm fyzických osob a bydlištěm právnických a sdružení fyzických osob („právní osoby“). Zatímco bydliště právnických osob je autonomně vymezeno prostřednictvím čl. 63 Nařízení Brusel I bis jejich sídlem, ústředím nebo hlavní provozovnou, určení bydliště fyzických osob je ponecháno na vnitrostátní právní úpravě členských států.¹³⁹ Zásadním důvodem pro absenci autonomního vymezení bydliště fyzických, a původně i právnických osob, byla obava z nekonzistentnosti tohoto pojmu v důsledku odlišnosti jednotlivých definic obsažených v právních řádech členských států, jiných mezinárodních smlouvách a Bruselské úmluvě.¹⁴⁰

Přestože je vymezení obsahu pojmu bydliště fyzických osob ponecháno na vnitrostátní úpravě členských států, jejich diskrece v jeho vymezení není a nemůže být zcela neomezená. Tak například ustanovení čl. 18 SFEU zakazuje v oblasti působnosti zakládacích smluv Evropské unie diskriminaci na základě státní příslušnosti. Stanovení vnitrostátní definice bydliště fyzické osoby, která by ve své podstatě byla přímo či nepřímo diskriminační na základě státní příslušnosti, by podle mého názoru bylo v rozporu s tímto zákazem. Použitím diskriminační definice bydliště by v konkrétní věci mohlo nepřímo dojít k vyloučení nebo významnému omezení aplikovatelnosti pravidel mezinárodní příslušnosti obsažených v Nařízení Brusel I bis, která by jinak, nebýt definice bydliště založené na diskriminačním kritériu, aplikovatelná byla.

Rozhodujícím právním řádem pro určení bydliště fyzických osob je *lex fori*. Není-li žalovaný žalován u soudu členského státu, v němž má bydliště (např. v případě použití pravidel o zvláštní příslušnosti), bude otázka existence bydliště v členském státě posuzována podle právního řádu státu, v němž ho žalovaný má.¹⁴¹ Účelem tohoto speciálního pravidla je umožnit posouzení, zda má žalovaný bydliště v některém z členských států, což je podmínkou pro aplikovatelnost většiny pravidel mezinárodní příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis.¹⁴²

Významnou otázkou pro aplikaci pravidla obecné příslušnosti je určení okamžiku pro splnění podmínky umístění bydliště žalovaného v členském státě. Právě ve smluvních sporech může nastat situace, kdy smluvní strana ve smlouvě deklarovala bydliště v některém členském státě, ale v okamžiku podání žaloby má bydliště na území jiného členského, nebo třetího státu.

¹³⁸ (13) Preambule Nařízení Brusel I bis.

¹³⁹ MAGNUS 2016, c. d., s. 11.

¹⁴⁰ Jenard Report, c. d., s. 15.

¹⁴¹ Čl. 61 Nařízení Brusel I bis.

¹⁴² HESS 2007, c. d., s. 88.

Soudní dvůr obdobnou otázku řešil ve věci *mBank*,¹⁴³ kdy se jednalo o aplikaci pravidel zvláštní ochranné příslušnosti ve věcech spotřebitelských smluv a dovedil, že rozhodným okamžikem pro posouzení, zda se bydliště žalovaného nachází v členském státě, je podání žaloby. Přestože Christina Marriotini považuje tento výklad za použitelný i pro aplikaci obecného pravidla příslušnosti,¹⁴⁴ domnívám se, že takový závěr není zcela jednoznačný. C. Marriotini přitom ohledně tohoto závěru odkazuje vedle rozhodnutí ve věci *mBank* i na rozhodnutí ve věci *Hypoteční banka*.

Ve věci *Hypoteční banka*¹⁴⁵ soud v řízení, jehož předmětem opět byly nároky ze spotřebitelské smlouvy s mezinárodním prvkem, dovedl výjimku z pravidla čl. 16 odst. 2 Nařízení Brusel I (dnes čl. 18 odst. 2), a připustil, že v případě neznámého pobytu žalovaného spotřebitele, který má poslední známé bydliště na území členského státu, jsou soudy tohoto členského státu oprávněny rozhodnout ve věci. Tento závěr přitom lze bezpochyby *a fortiori* aplikovat v obdobné situaci i na pravidlo obecné příslušnosti. Vztahuje se nicméně pouze na případy, kdy není možné identifikovat bydliště žalovaného kdekoliv na světě.

Na druhou stranu, argumentaci *a fortiori* nelze bez dalšího obdobně použít i ve věci *mBank*, neboť v tomto případě nebyla Soudním dvorem dovozena výjimka. V této věci Soudní dvůr uvedl, že za situace, kdy je žalovanou slabší strana, je třeba upřednostnit skutečné bydliště žalovaného ke dni podání žaloby, namísto bydliště uvedeného v příslušné spotřebitelské smlouvě. Přijetí tohoto výkladu bylo přitom preferováno i P. Jenardem, avšak pouze ve věcech, kdy je žalovanou slabší strana.¹⁴⁶ Samotné učinění této preference přitom *a contrario* odůvodňuje závěr, že autoři původní Bruselské úmluvy předpokládali, že v případech, kdy není dotčena slabší strana, je možné „bydliště“ vymezit nejen na základě umístění faktického bydliště v členském státě k okamžiku zahájení řízení, ale i na základě jiných skutečností. Takovou skutečností přitom může být žalovaným dříve, například ve smlouvě, uváděné bydliště, kterého se žalobce v dobré víře dovolá – tuto možnost předpokládá i § 80 odst. 1 Občanského zákoníku.

Zobecnění výkladu Soudního dvora ve věci *mBank* i na posouzení umístění bydliště žalovaného v členském státě pro účely aplikace pravidel obecné a zvláštní příslušnosti, by mělo za následek významné snížení schopnosti žalobce předvídat aplikovatelnost relevantních pravidel mezinárodní příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis. Není sporu, že za situace, kdy je žalovanou

¹⁴³ Rozsudek SDEU ze dne 3. 9. 2020, věc C-98/20, *mBank S.A. proti PA*.

¹⁴⁴ REQUEJO ISIDRO, Marta. *Brussels I bis: a commentary on Regulation (EU) No 1215/2012*. Elgaronline.com [elektronická knihovna]. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2022. 1010 s. [cit. 2023-05-06]. ISBN 9781789908176. S. 64. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4337/9781789908176>

¹⁴⁵ Rozsudek SDEU ze dne 17. 11. 2011, věc C-327/10, *Hypoteční banka a.s. proti Udo Mike Lindner*.

¹⁴⁶ Jenard Report, c. d., s. 33.

slabší strana, převyšuje zájem na ochraně jejího práva na přístup k soudu zájem žalobce na předvídatelnosti pravidel mezinárodní příslušnosti. Na druhou stranu, v běžných právních vztazích může znemožnění přijetí takové právní úpravy, která by žalobci umožňovala dovolat se v dobré víře dříve deklarovaného bydliště žalovaného, představovat až nepřiměřené zvýhodnění žalovaného na úkor žalobce.

Zmíněné nepřiměřené zvýhodnění žalovaného přitom nemá zcela zásadní význam za situace, kdy žalovaný přemístil své bydliště na území jiného členského státu. V takové situaci má totiž žalobce stále možnost se spolehnout na pravidla zvláštní příslušnosti, která žalobci umožňují žalovat spor i v jiném členském státě než v místě bydliště žalovaného. Významné však bude, přemístí-li žalovaný bydliště na území třetího státu, čímž by, při zobecnění výkladu ve věci *mBank*, došlo k vyloučení aplikovatelnosti nejen pravidla obecné příslušnosti, ale i pravidel zvláštní příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis.

Zmíněné dilema mezi ochranou žalovaného a zajištěním přiměřené předvídatelnosti pravidel mezinárodní příslušnosti z pohledu žalobce přitom mohlo být vyřešeno přijetím Evropskou komisí navrhovaného rozšíření působnosti pravidel zvláštní příslušnosti i na žalované s bydlištěm na území třetích států.¹⁴⁷ Díky tomu by se žalobce mohl téměř vždy, i v případě pochybností o aktuálním umístění bydliště žalovaného, spolehnout na pravidla zvláštní soudní příslušnosti.

Přes uvedené výtky mám za to, že rozhodoval-li by Soudní dvůr za stávající právní úpravy o rozhodném okamžiku pro posouzení, zda má žalovaný bydliště na území členského státu pro účely aplikace pravidla obecné nebo zvláštní příslušnosti, preferoval by ochranu žalovaného a stroze jazykový výklad čl. 4 Nařízení Brusel I bis. Takovým rozhodným okamžikem by tedy byl okamžik podání žaloby. Jsem nicméně přesvědčen, že pouhé převzetí argumentace Soudního dvora ve věci *mBank* bez zohlednění výše uvedených souvislostí, by svědčilo o příliš dogmatickém pohledu na tuto problematiku.

3.2. Zvláštní příslušnost

Jak již bylo výše uvedeno, účelem obecného pravidla příslušnosti podle čl. 4 Nařízení Brusel I bis je ochrana práv žalovaného, který je vůči žalobci ve slabší pozici. Na druhou stranu toto pravidlo může zvýhodňovat žalovaného do té míry, že je třeba procesní nerovnováhu žalobci kompenzovat.¹⁴⁸ Obecné pravidlo příslušnosti zároveň samo o sobě nemůže reflektovat existenci úzké vazby věci k soudu, v jehož členském státě nemá žalovaný bydliště, přestože by takový soud

¹⁴⁷ Srov. podkapitolu 2.1 výše.

¹⁴⁸ MAGNUS 2016, c. d., s. 143.

mohl být k projednání věci, v některých případech, vhodnější. Nařízení Brusel I bis proto obsahuje pravidla zvláštní příslušnosti, pro která je úzká vazba věci k soudu rozhodná, čímž přispívají k řádnému výkonu spravedlnosti a efektivitě soudního řízení.¹⁴⁹

Pravidla zvláštní příslušnosti doplňují obecné pravidlo příslušnosti. Umožňují tak žalobci učinit volbu, zda zahájí řízení v místě bydliště žalovaného, nebo u soudu jiného členského státu určeného na základě zvláštních pravidel.¹⁵⁰ Ustanovení čl. 7, 8 a 9 Nařízení Brusel I bis tak umožňují derogaci obecného pravidla, které je založeno na jedné ze základních zásad bruselského režimu – zásadě ochrany žalovaného. Je proto třeba na pravidla zvláštní příslušnosti nahlížet jako na výjimku z obecného pravidla a vykládat je restriktivně.¹⁵¹ Nicméně, jak bude uvedeno níže, Soudní dvůr tento požadavek restriktivního výkladu nerespektuje zcela striktně.

Podmínkou pro aplikaci pravidel zvláštní příslušnosti je umístění bydliště žalovaného v členském státě. Vedle toho může žalobce podat žalobu u soudu příslušného podle čl. 7 Nařízení Brusel I bis pouze v případě, že kritérium zvláštního pravidla příslušnosti neodkazuje na soud členského státu, v němž má žalovaný bydliště. Tento požadavek reflektuje skutečnost, že účelem pravidel zvláštní příslušnosti je založit mezinárodní příslušnost konkrétního soudu členského státu v situaci, kdy mezi ním a věcí existuje významná vazba, a přitom u soudů tohoto členského státu nelze založit mezinárodní příslušnost podle bydliště žalovaného. Pokud by ale mezinárodní příslušnost soudů stejného členského státu existovala již na základě bydliště žalovaného, nedošlo by aplikací pravidel zvláštní příslušnosti k založení mezinárodní příslušnosti soudů tohoto členského státu, nýbrž pouze k zásahu do vnitrostátních pravidel místní příslušnosti.¹⁵²

Při určení mezinárodní příslušnosti ve smluvních sporech je nejvýznamnější pravidlo zvláštní příslušnosti normováno v čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis, do jehož věcného rozsahu specificky spadají. Skutečnost, že je dána příslušnost některého členského státu podle čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis, však nebrání tomu, aby žalobce podal žalobu k soudu členského státu podle jiného pravidla zvláštní příslušnosti, jsou-li splněny podmínky pro jeho aplikaci. Připouští-li však podstata věci příslušnost různých soudů na základě různých pravidel zvláštní příslušnosti, je pravomoc soudu, u kterého bylo řízení zahájeno, omezena věcným rozsahem pravidla určujícího jeho příslušnost.¹⁵³ Soudní dvůr toto omezení poprvé výslovně potvrdil v rozhodnutí *Kalfelis*,¹⁵⁴

¹⁴⁹ (16) Preambule Nařízení Brusel I bis a Rozsudek SDEU ze dne 11. 1. 1990, věc C-220/88, *Dumez France SA a Tracoba SARL proti Hessische Landesbank a dalším*.

¹⁵⁰ DICKINSON 2015, c. d., s. 132.

¹⁵¹ Rozsudek SDEU ze dne 27. 9. 1988, věc C-189/87, *Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a dalším*.

¹⁵² MAGNUS 2016, c. d., s. 154.

¹⁵³ DICKINSON 2015, c. d., s. 136.

¹⁵⁴ Rozsudek SDEU ze dne 27. 9. 1988, věc C-189/87, *Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a dalším*.

ze kterého se podává že soud, jehož mezinárodní příslušnost byla založena na základě pravidla zvláštní příslušnosti pro mimosmluvní spory, není na základě tohoto pravidla současně příslušný k rozhodnutí sporu, který se týká smlouvy nebo nároků ze smlouvy a *vice versa*.

3.2.1. Zvláštní příslušnost ve věcech týkajících se smluv

Mezinárodní příslušnost ve sporech týkajících se smluv nebo nároků ze smlouvy lze určit na základě pravidla zvláštní příslušnosti obsaženého v čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis. Vzhledem ke značnému významu smluv v běžném občanském životě a mezinárodním obchodě není překvapivé, že se jedná o nejčastěji používané pravidlo zvláštní příslušnosti.¹⁵⁵ Pravidlo je založeno na kritériu místa, kde závazek, o němž se jedná, byl nebo měl být splněn (*forum solutionis*).¹⁵⁶

Věcný rozsah pravidla je vymezen všemi spory, jejichž předmět tvoří „smlouva nebo nároky ze smlouvy“ (v anglické verzi „*matters relating to a contract*“). Protože vymezení obsahu tohoto pojmu je významné pro určení aplikovatelnosti pravidla příslušnosti, přistoupil Soudní dvůr k autonomnímu výkladu tohoto ustanovení.¹⁵⁷ V souvislosti s výkladem pojmu „smlouva a nároky ze smlouvy“, jakož i dalších autonomních pojmů obsažených v čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis, je třeba zdůraznit, že Soudní dvůr při výkladu často využívá systematické metody ve vztahu k Nařízení Řím I (dříve Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy), a to s cílem docílit konzistentního výkladu mezi těmito instrumenty.¹⁵⁸

3.2.1.1. Smlouva a nároky ze smlouvy

Ustálená judikatura Soudního dvora klade při definici pojmu „smlouva“ značný důraz na existenci dobrovolně převzaté povinnosti jedné osoby vůči druhé.¹⁵⁹ Soudní dvůr tak autonomní definici smlouvy založil na základě principu autonomie vůle, stejně jako právní řády všech členských států; v tomto ohledu by zřejmě odchylný výklad ani nebyl s ohledem na nutnost předvídatelnosti a zachování právní jistoty¹⁶⁰ přípustný. Právě dobrovolnost převzetí závazku je kritériem odlišujícím smluvní závazky od ostatních soukromoprávních závazků, a tedy okolností

¹⁵⁵ ALTHOFF, David, Lisette FROHN a Fieke VAN OVERBEEKE. *Regulation Brussels Ia: a standard for free circulation of judgments and mutual trust in the European Union: Analysis national reports executed by IJI*. Asser.nl [online]. Asser Institute, 2022. 232 s. [cit. 2023-05-07]. S. 19. Dostupné z: <https://www.asser.nl/media/796083/consolidated-report-v2022.pdf>

¹⁵⁶ Čl. 7 odst. 1 (a) Nařízení Brusel I bis.

¹⁵⁷ Rozsudek SDEU ze dne 22. 3. 1983, věc C-34/82, Martin Peters Bauunternehmung GmbH proti Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging.

¹⁵⁸ Srov. Rozsudek SDEU ze dne 15. 6. 2017, věc C-249/2016, Saale Kareda proti Stefan Benkö.

¹⁵⁹ Rozsudek SDEU ze dne 17. 6. 1992, věc C-26/91, Jakob Handte & Co. GmbH proti Traitements mécano-chimiques des surfaces SA.

¹⁶⁰ Tamtéž a (16) Preambule Nařízení Brusel I bis.

rozhodnou pro aplikaci pravidel příslušnosti podle čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis. Skutečnost, kdy lze ještě závazek považovat za dobrovolně převzatý, Soudní dvůr posuzoval ve věci *Tacconi*.¹⁶¹ Z jeho výkladu se podává, že pokud závazek vzniká výlučně na základě objektivního práva a osoby zavazuje nezávisle na jejich vůli ho převzít, půjde o mimosmluvní závazek. Vyplývá-li však závazek z norem objektivního práva, ale jeho subjekty zavazuje výlučně v důsledku existence smlouvy (typicky objektivní právní úprava závazkových vztahů, od níž se smluvní strany v rámci smluvního vztahu neodklonily), musí být i tento považován za smluvní, a tedy i za dobrovolně převzatý.¹⁶²

Z výše uvedené definice je navíc zřejmé, že pro existenci smluvního vztahu mezi osobami postačí, pokud se v rámci daného právního vztahu vyskytuje závazek jedné osoby vůči druhé. Výklad Soudního dvora je tak poměrně široký, a to i přes požadavek restriktivního výkladu autonomních pojmů rozhodných pro aplikaci pravidel soudní příslušnosti, která představují výjimku z obecného pravidla. Soudní dvůr tak smlouvu nutně nechápe jako dvoustranné právní jednání, pro jehož existenci je nezbytná oferta a jí odpovídající akceptace, byť dvoustrannost za základní vlastnost smlouvy považovalo již římské právo.¹⁶³

Je proto na zvážení, do jaké míry je takový výklad pojmu „smlouva“ rozšířený o závazky z jednostranných právních jednání v souladu s požadavkem předvídatelnosti pravidel mezinárodní příslušnosti a zda jím nedochází k porušení zákazu rozšiřování věcné aplikovatelnosti taxativně vymezených pravidel zvláštní příslušnosti.¹⁶⁴ Problematická je zejména odchylka od obecně přijímaného pojetí smlouvy jako dvoustranného právního jednání. Je však třeba zdůraznit, že závazky z jednostranných právních jednání se často řadí mezi tzv. kvazikontrakty, které se vyznačují absencí konsenzu mezi dvěma či více stranami, přesto se na ně však vztahuje úprava pro vztahy založené smlouvami. Dále je namístě uvést, že přestože je takový závazek založen jednostranně, jeho uplatnění do určité míry představuje jeho akceptaci ze strany osoby, v jejíž prospěch svědčí.¹⁶⁵ Domnívám se, že v kontextu širokého pojetí pojmu „smlouva a nároky ze smlouvy“ nepředstavuje rozšíření tohoto pojmu o závazky z jednostranných právních jednání zásadní problém z hlediska principu předvídatelnosti pravidel o soudní příslušnosti. Takovému

¹⁶¹ Rozsudek SDEU ze dne 17. 9. 2002, věc C-334/00, Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA proti Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS).

¹⁶² Rozsudek SDEU ze dne 8. 3. 1988, věc 9/87, SPRL Arcado proti SA Haviland.

¹⁶³ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1. S. 115. a Rozsudek SDEU ze dne 8. 7. 2004, věc C-27/02, Petra Engler proti Janus Versand GmbH.

¹⁶⁴ Rozsudek SDEU ze dne 17. 6. 1992, věc C-26/91, Jakob Handte & Co. GmbH proti Traitements mécano-chimiques des surfaces SA.

¹⁶⁵ Rozsudek SDEU ze dne 8. 7. 2004, věc C-27/02, Petra Engler proti Janus Versand GmbH.

závěru mimo jiné nasvědčuje i fakt, že tento výklad nebyl žádným způsobem zpochybněn v procesu transformace Bruselské úmluvy v Nařízení Brusel I a ani v procesu jeho revize.

Již bylo výše uvedeno, že k tomu, aby se mezinárodní příslušnost určovala podle pravidla zvláštní příslušnosti obsažené v čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis je třeba, aby předmět sporu tvořila (i) smlouva nebo (ii) nároky ze smlouvy. Český překlad tohoto článku je však dle mého názoru poněkud zavádějící a svádí k domněnce, že mezinárodní příslušnost může být určena na základě čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis kdykoliv, tvoří-li předmět sporu (i) smlouva. Smlouva sama o sobě bude předmětem sporu, pokud se žalobce domáhá posouzení existence (či platnosti) smluvního právního vztahu na základě určovací žaloby. Mám však za to, že ne vždy bude mezinárodní příslušnost soudu, který má rozhodnout o žalobě na určení existence (či platnosti) smluvního právního vztahu, založena podle pravidla zvláštní příslušnosti dle čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis. V tomto směru se domnívám, že názor M. Lehmana, že lze podat negativní žalobu na určení neexistence (či neplatnosti) smluvního právního vztahu u soudu, jehož příslušnost se určí podle pravidla zvláštní příslušnosti,¹⁶⁶ je namísto rozvést a upřesnit.

Rozhodné kritérium pro určení příslušného soudu podle čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis je místo, kde byl nebo měl být splněn konkrétní a identifikovatelný¹⁶⁷ závazek. Naprostá většina smluv přitom bude obsahovat více než jeden závazek. Pokud by bylo předmětem sporu výhradně posouzení existence (či platnosti) smlouvy jako celku, není možné určit místo, kde byl či měl být konkrétní závazek splněn, neboť se spor netýká konkrétního závazku. Je-li proto samotná existence či platnost smlouvy jediným předmětem sporu a obsahuje-li tato smlouva více závazků, které mohou mít různá místa plnění, je v takovém případě zapotřebí respektovat ustálenou judikaturu Soudního dvora¹⁶⁸ a zamezit tak situaci, ve které by dle čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis byly k rozhodnutí ve věci příslušné různé soudy. Obdobný závěr přitom vyslovil i Městský soud v Praze, který ve věci týkající se žaloby na určení smluvní strany dovodil, že v případě takové žaloby není možné z výše uvedených důvodů založit mezinárodní příslušnost soudů na základě čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis.¹⁶⁹

Na druhou stranu není možné tento závěr vztáhnout na smlouvy o prodeji zboží nebo poskytování služeb. V těchto případech totiž kritérium pro určení příslušného soudu tvoří místo plnění závazku, který je pro tyto smluvní typy charakteristický, nikoliv toho, jenž je mezi stranami

¹⁶⁶ DICKINSON 2014, c. d., s. 146.

¹⁶⁷ Rozsudek SDEU ze dne 17. 9. 2002, věc C-334/00, Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA proti Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS).

¹⁶⁸ Rozsudek SDEU ze dne 19. 2. 2002, věc C-256/00, Besix SA v Wasserreinigungsbau Alfred Kretzschmar GmbH a dalším.

¹⁶⁹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 9. 2015, sp. zn. 39 Co 85/2019.

sporný.¹⁷⁰ Stejně tak výše uvedený závěr nijak neovlivňuje způsobilost¹⁷¹ soudu příslušného podle čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis posoudit existenci (či platnost) smlouvy v situaci, kdy je předmětem sporu nárok ze smlouvy (tj. konkrétní identifikovatelný závazek), tj. v rámci incidentního posouzení.

Obdobně jako Soudní dvůr široce vykládá pojem „smlouva“, vykládá široce i pojem „nároky ze smlouvy“.¹⁷² V již shora zmiňovaném rozsudku věci *Arcado* Soudní dvůr připustil, že pro to, aby nárok vyplýval ze smlouvy, nemusí být mezi stranami závazek, ke kterému se nárok vztahuje, výslovně ujednán, nýbrž postačí, aby měl ve smlouvě svůj původ a jeho existence byla od ní odvozena.¹⁷³ Díky tomuto výkladu tak pojem „nároky ze smlouvy“ zahrnuje nároky z porušení závazků založených smlouvou i v případě, že tyto nároky nejsou smlouvou výslovně ujednány, ale vyplývají z objektivního práva (např. povinnost náhrady škody v důsledku porušení smluvní povinnosti).¹⁷⁴ To platí i v případě, kdy sice závazek svůj původ ve smlouvě má, ale vzájemně zavazuje pouze subjekty, které v rámci smlouvy jako celku vystupují ve stejné pozici (dlužníka nebo věřitele), jak Soudní dvůr konstatoval ve věci *Kareda*. V tomto případě Soudní dvůr posuzoval smluvní povahu nároku na zaplacení subrogačního regresu mezi solidárními dlužníky ze smlouvy o úvěru. Není proto rozhodné, zda jsou subjekty závazku totožné se stranami smlouvy, ze které závazek vyplývá; rozhodný je původ závazku ze smlouvy.¹⁷⁵ Stejnou úvahu je přitom možné vztáhnout i na situaci, kdy subjekt, v jehož prospěch existuje závazek s původem ve smlouvě, není smluvní stranou takové smlouvy.¹⁷⁶

Významným problémem při aplikaci čl. 7 odst. 1 Nařízení Brusel I bis se ukázalo být rozlišení mezi nárokem ze smlouvy vzniklého v důsledku porušení smluvní povinnosti a nárokem z titulu mimosmluvní odpovědnosti.¹⁷⁷ První vodítko k odlišení důvodů vzniku odpovědností poskytl Soudní dvůr ve věci *Kalfelis*, kde uvedl, že o mimosmluvní odpovědnost půjde vždy, domáhá-li se žalobce žalobou založit odpovědnost žalovaného nesouvisející se smlouvou. V dané věci se žalobce u soudu domáhal náhrady škody z titulu mimosmluvní odpovědnosti vzniklé porušením zákonné povinnosti jednat v souladu s dobrými mravy a současně z titulu porušení smluvní povinnosti k poskytnutí informací. Příslušnost soudu však žalobce určil pouze na základě

¹⁷⁰ Rozsudek SDEU ze dne 23. 4. 2009, věc C-533/07, Falco Privatstiftung, Thomas Rabitsch proti Gisele Weller-Lindhorst.

¹⁷¹ Rozsudek SDEU ze dne 4. 3. 1982, věc C-334/00, Effer SpA proti Hans-Joachim Kantnerovi.

¹⁷² DICKINSON 2015, c. d., s. 145.

¹⁷³ Rozsudek SDEU ze dne 8. 3. 1988, věc 9/87, SPRL *Arcado* proti SA Haviland.

¹⁷⁴ ROZEHNALOVÁ 2018, c. d., s. 186.

¹⁷⁵ Rozsudek SDEU ze dne 15. 6. 2017, věc C-249/16, Saale *Kareda* proti Stefan Benkö.

¹⁷⁶ Rozsudek SDEU ze dne 7. 3. 2018, věc C-274/16, *flightright GmbH* proti Air Nostrum, Líneas Aéreas del Mediterráneo SA.

¹⁷⁷ ALTHOF 2022, c. d., s. 19.

místa, kde došlo ke škodné události v případě mimosmluvní odpovědnosti (čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy, nyní čl. 7 odst. 2 Nařízení Brusel I bis). Soudní dvůr přitom uzavřel, že takový soud není příslušný k projednání té části věci, která souvisela s porušením smluvní povinnosti, neboť v tomto rozsahu nebyla žaloba podána u příslušného soudu.¹⁷⁸

Je třeba dodat, že ve výše citovaném rozhodnutí se Soudní dvůr odklonil od stanoviska generálního advokáta, podle jehož názoru měl Soudní dvůr vzhledem k úzkému vztahu smlouvy a porušení zákonných povinností, rozhodnout tak, že i k projednání závazků, které by bez existence této úzké vazby ke smluvním závazkům byly mimosmluvní odpovědností (delikt, bezdůvodné obohacení atp.) podle hmotného práva *lex causae*, je příslušný soud místa na základě pravidla zvláštní příslušnosti pro smluvní věci.¹⁷⁹ Do jisté míry tak generální advokát Darmon předvídal směr, ke kterému se Soudní dvůr při výkladu této problematiky později uchýlil.

Ve věci *Brogssitter* totiž Soudní dvůr judikoval, že jestliže jednání zakládající mimosmluvní odpovědnost lze považovat za porušení smluvních povinností na základě smlouvy uzavřené mezi stranami, je třeba spor o takovou odpovědnost a nároky z ní vyplývající posoudit jako spor, jehož předmětem jsou nároky ze smlouvy.¹⁸⁰ Toto rozhodnutí ovšem přineslo značnou nejistotu ohledně posouzení otázky, za jakých podmínek lze považovat porušení povinností stanovených zákonem za porušení smluvních povinností.¹⁸¹ Její vyjasnění proto přineslo až rozhodnutí ve věci *Wikingerhof*, v němž Soudní dvůr uvedl, že předmětem sporu je nárok ze smlouvy v situaci, kdy je výklad smlouvy nezbytný k prokázání dovolené nebo nedovolené povahy jednání, které žalobce vytýká žalovanému a které rovněž zakládá odpovědnost žalovaného.¹⁸² Lze tak uzavřít, že pro posouzení, zda mimosmluvní odpovědnost spadá pod pojem „smlouva a nároky ze smlouvy“, je zapotřebí, aby protiprávní jednání zakládající mimosmluvní odpovědnost bylo neoprávněné dle obsahu smlouvy, a tedy současně představovalo porušení smlouvy.

3.2.1.2. Místo plnění smluvního závazku

Kritériem (hraničním určovatelem) určujícím mezinárodní příslušnost soudu dle čl. 7 odst. 1 písm. a) Nařízení Brusel I bis je místo, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn

¹⁷⁸ Rozsudek SDEU ze dne 27. 9. 1988, věc C-189/87, Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a dalším.

¹⁷⁹ Stanovisko GA Darmona ze dne 15. 6. 1988, věc C-189/87, Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a dalším.

¹⁸⁰ Rozsudek SDEU ze dne 13. 3. 2014, věc C-548/12, Marc Brogssitter proti Fabrication de Montres Normandes EURL and Karsten Fräßdorf.

¹⁸¹ PROVAZNÍK, Patrik. *Hranice mezi kvalifikací žalob ze smlouvy a z deliktu pro účely alternativních jurisdikčních pravidel bruselského systému*. Advokátní deník [online]. Praha: Česká advokátní komora, 2021 [cit. 2023-05-14]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2021/03/28/hranice-mezikvalifikaci-zalob-ze-smlouvy-a-z-deliktu-pro-ucely-alternativnich-jurisdikcni-pravidel-bruselskeho-systemu/#_ftn30

¹⁸² Rozsudek SDEU ze dne 24. 11. 2020, věc C-59/19, Wikingerhof GmbH & Co. KG v. Booking.com BV.

(*forum solutionis*). Podle čl. 7 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis je takovým místem v případě prodeje zboží místo, kam zboží podle smlouvy bylo nebo mělo být dodáno, a v případě poskytování služeb místo, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytnuty.

Z výše uvedeného vyplývá, že zatímco pro taxativně stanovené druhy závazků Nařízení Brusel I bis obsahuje konkrétní pravidla pro určení místa plnění závazku, u zbylých závazků pravidla pro určení místa jeho plnění výslovně nestanoví. Původní Bruselská úmluva přitom tato pravidla neobsahovala ani pro smlouvy, jejichž předmětem je prodej zboží nebo služeb a změnu v tomto ohledu přineslo až Nařízení Brusel I.¹⁸³ Evropský zákonodárce tím reagoval na kritiku ustálené judikatury Soudního dvora,¹⁸⁴ podle které soud, u něhož byla podána žaloba, přezkoumává, zda je pro rozhodnutí ve věci příslušný podle místa plnění konkrétního sporného závazku, v souladu s *lex causae*. Takový výklad přitom, jak uvádí ve svém stanovisku generální advokátka Trstenjak, komplikuje určení mezinárodní příslušnosti, neboť existuje-li v rámci jedné smlouvy několik různých závazků, které mají dle *lex causae* odlišná místa plnění, mohou být k rozhodování ve věcech týkajících se této smlouvy na základě zvláštního pravidla příslušné soudy různých států.¹⁸⁵ V tomto ohledu přineslo stanovení pravidel pro určení místa splnění závazku u smluv týkajících se prodeje zboží a poskytování služeb částečné řešení problémů spojených se shora uvedeným výkladem Soudního dvora. Přestože české znění čl. 7 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis může opět svádět k zavádějícímu závěru, že pravidla pro určení místa plnění dle tohoto ustanovení se použijí pouze pro závazek prodat zboží nebo poskytnout službu, Soudní dvůr v tomto ohledu podal jednoznačný výklad, že se tato pravidla založená na místě plnění charakteristického závazku pro tyto smlouvy, použijí na veškeré závazky vyplývající ze smlouvy o prodeji zboží, resp. o poskytnutí služby.¹⁸⁶

Je však namístě uvést, že pravidla založená na místě plnění charakteristického závazku je možné použít pouze v případě, kdy je jejich prostřednictvím stanovena mezinárodní příslušnost soudu členského státu. Nebylo-li by tomu tak, je určení místa plnění dle těchto pravidel vyloučena, a i v případě smluv o prodeji zboží nebo poskytnutí služeb je možné zvláštní soudní příslušnost určit pouze na základě místa plnění sporného závazku (dle *lex causae*).

V zájmu rozlišení závazků, jejichž místo plnění lze určit na základě pravidel podle čl. 7 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis, od těch, jejichž místo splnění se posuzuje podle *lex*

¹⁸³ REQUEJO ISIDRO 2022, c. d., s. 103.

¹⁸⁴ Rozsudek SDEU ze dne 6. 10. 1976, věc 12/76, Industrie Tessili Italiana Como proti Dunlop AG a rozsudek SDEU ze dne 6. 10. 1976, věc 14/76, A. De Bloos, SPRL proti Société en commandite par actions Bouyer.

¹⁸⁵ Stanovisko GA Trstenjak ze dne 27. 1. 2009, věc C-533/07, Falco Privatstiftung, Thomas Rabitsch proti Gisele Weller-Lindhorst.

¹⁸⁶ Rozsudek SDEU ze dne 23. 4. 2009, věc C-533/07, Thomas Rabitsch proti Gisele Weller-Lindhorst.

causae dle čl. 7 odst. 1 písm. a) Nařízení Brusel I bis v kombinaci s výše uváděnou judikaturou Soudního dvora, je záhodno definovat pojmy prodej zboží nebo poskytování služeb, které jsou pro takové rozlišení rozhodné. Je zřejmé, že tyto pojmy, stejně jako konkrétní kritéria pro určení místa plnění závazku dle čl. 7 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis, je třeba vykládat autonomně,¹⁸⁷ odlišný závěr by byl v rozporu s účelem, pro který byla tato konkrétní pravidla pro určení místa plnění zavedena.

Autonomní výklad pojmu „prodej zboží“ se výrazným způsobem neliší od běžného pojetí koupě charakterizované závazkem prodávajícího převést na kupujícího vlastnické právo ke zboží a závazkem kupujícího zaplatit za toto zboží kupní cenu.¹⁸⁸ V některých případech však není tato charakteristika jediným rozhodným kritériem. Tak tomu bude zejména v případě smluv o dílo, jejichž předmětem je určitá činnost, přestože v konečném důsledku může dojít k převodu vlastnického práva k věci a úhradě ceny. Soudní dvůr tak ve věci *Car Trim* upřesnil, že za prodej zboží se nepovažuje situace, kdy má být zboží na základě požadavků kupujícího teprve vyrobeno a kupující dodal podstatnou část materiálu k výrobě zboží, nebo bylo ujednáno, že prodávající není odpovědný za kvalitu zboží, nýbrž pouze za dodržení specifikace kupujícího.¹⁸⁹ V případech tzv. smíšených smluv, tj. zahrnujících závazek jak k prodeji zboží, tak i k poskytování služeb (typicky doprava, servis atd.), je třeba vycházet ze závazku, který je pro tuto smlouvu nejvíce charakteristický a z hlediska jeho významu převažuje,¹⁹⁰ neboť soud v místě plnění takového závazku má nejužší vazbu k věci.

„Poskytování služeb“ Soudní dvůr definuje jako výkon určité činnosti za úplatu.¹⁹¹ Obsah tohoto pojmu přitom nelze zcela převzít z definice služeb pro účely aplikace čl. 56 a násl. SFEU, neboť tato definice je s ohledem na zájem na řádném fungování vnitřního trhu velmi široká¹⁹² a zahrnuje i služby spočívající v pasivním jednání jejich poskytovatele (jako je např. nájem, udělení licence k užívání autorského díla apod.). Závazek k výlučně pasivnímu jednání však nemůže spadat pod pojem „poskytování služeb“ dle čl. 7 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis.¹⁹³ Soudní dvůr přitom ve věci *Krejci* upřesnil, že zahrnuje-li závazek alespoň z části povinnost aktivního konání, jako například přijetí, uchovávání a předání zboží u skladovací smlouvy, lze

¹⁸⁷ MAGNUS 2015, c. d., s. 189.

¹⁸⁸ DICKINSON 2014, c. d., s. 147.

¹⁸⁹ Rozsudek SDEU ze dne 25. 2. 2010, věc C-381/08, *Car Trim GmbH* proti *KeySafety Systems Srl*.

¹⁹⁰ ROZEHNALOVÁ 2018, c. d., s. 189.

¹⁹¹ Rozsudek SDEU ze dne 23. 4. 2009, věc C-533/07, *Falco Privatstiftung, Thomas Rabitsch* proti *Gisele Weller-Lindhorst*.

¹⁹² *Ibidem*.

¹⁹³ *Ibidem*.

takový závazek považovat za „poskytnutí služby“.¹⁹⁴ Úplatou za výkon činnosti přitom pro klasifikaci závazku jako „poskytnutí služby“ může být jakákoliv ekonomická výhoda.¹⁹⁵ Toto pojetí umožňuje podřazení na první pohled bezúplatných závazků pod pojem „poskytnutí služby“, neboť ekonomickou výhodou může být i předávání know-how nebo zajištění pravidelného zásobování. Touto argumentací dospěl Soudní dvůr k závěru,¹⁹⁶ že i distribuční smlouva může být smlouvou o poskytování služeb ve které distributor vystupuje v pozici poskytovatele služby.

Tvoří-li charakteristický závazek smlouvy prodej zboží, bude na základě čl. 7 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis soudem příslušným k rozhodnutí o nárocích z této smlouvy soud členského státu v místě, kam zboží v souladu se smlouvou bylo nebo mělo být dodáno. Takovým místem je podle autonomního výkladu Soudního dvora místo fyzického předání zboží kupujícímu, po kterém může kupující se zbožím volně disponovat, nebylo-li místo dodání sjednáno mezi stranami jinak.¹⁹⁷ Tuto definici Soudní dvůr přijal za skutkových okolností týkajících se prodeje zboží na dálku (tj. zahrnujícího přepravu zboží kupujícímu) a při jejím přijímání zvažoval, zda pro tyto typy prodejů vytvořit zvláštní definici místa dodání, podle které by rozhodné bylo místo, kde bylo zboží předáno dopravci¹⁹⁸ – ta by totiž byla mimo jiné v souladu s čl. 31 písm. a) CISG. S ohledem na princip předvídatelnosti pravidel soudní příslušnosti a princip blízkého vztahu věci k příslušnému soudu se však nakonec rozhodl pro jednotnou definici místa dodání pro veškeré druhy smluv o prodeji zboží.

Lze-li výše popsaným způsobem určit v jednom členském státě, zejména v důsledku dílčích dodávek zboží, větší počet míst dodání zboží spadajících do působnosti různých soudů, je třeba identifikovat místo hlavního dodání, jehož soud má nejužší vztah ke skutkovým okolnostem sporu. Soudní dvůr pro usnadnění identifikace takového místa uvedl, že rozhodující jsou ekonomická kritéria.¹⁹⁹ Mezi ně může spadat zejména odlišná kvantita zboží dodaného v různých místech, přičemž ekonomicky nejvýznamnější je místo, kam bylo dodáno největší množství zboží.²⁰⁰ Není-li možné určit hlavní místo plnění, protože jsou jednotlivé dílčí dodávky ekonomicky rovnocenné, má žalobce možnost volby a je oprávněn podat žalobu ke kterémukoliv soudu, do jehož územní působnosti spadá místo dodání některé z dílčích dodávek zboží.²⁰¹

¹⁹⁴ Rozsudek SDEU ze dne 14. 11. 2013, věc C-469/12, Krejci Lager & Umschlagbetriebs GmbH proti Olbrich Transport und Logistik GmbH.

¹⁹⁵ Rozsudek SDEU ze dne 19. 12. 2013, věc C-9/12, Corman-Collins SA proti La Maison du Whisky SA.

¹⁹⁶ Ibidem.

¹⁹⁷ Rozsudek SDEU ze dne 25. 2. 2010, věc C-381/08, Car Trim GmbH proti KeySafety Systems Srl.

¹⁹⁸ Stanovisko GA Mazáka ze dne 24. 9. 2009, věc C-381/08, Car Trim GmbH proti KeySafety Systems Srl.

¹⁹⁹ Rozsudek SDEU ze dne 3. 5. 2007, věc C-386/05, Color Drack GmbH v Lexx International Vertriebs GmbH.

²⁰⁰ ROGERSON, Pippa. *PRIVATE INTERNATIONAL LAW – JURISDICTION*. Cambridge law journal [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. s. 452-455 [cit. 2023-05-13]. ISSN 0008-1973. S. 453. Dostupné z: doi:10.1017/S0008197310000711

²⁰¹ Rozsudek SDEU ze dne 3. 5. 2007, věc C-386/05, Color Drack GmbH v Lexx International Vertriebs GmbH.

V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že takovou volbu žalobce pravděpodobně nebude mít v situaci, kdy by rovnocenné dílčí dodávky byly dodány do různých členských států. Soudní dvůr ve věci *Wood Floor* dospěl k závěru, že bylo-li zboží dodáváno do různých členských států, bude stejně jako ve věci *Color Drack* příslušným soud místa hlavního dodání zboží.²⁰² Ve stejné věci však Soudní dvůr nepřipouští možnost volby mezi soudy míst rovnocenných dílčích dodávek v různých členských státech. Kloním se proto ke shodnému závěru K. Drličkové, že umožnění takové volby by v rozporu s požadavkem předvídatelnosti pravidel soudní příslušnosti nepřiměřeně rozšířilo okruh soudů členských států příslušných ve věci rozhodnout a zvyšovalo by riziko vydání vzájemně odporujících si rozhodnutí soudy různých členských států.²⁰³

K projednání a rozhodnutí věci týkající se smlouvy, jejímž charakteristickým závazkem je poskytnutí služby, bude v souladu s čl. 7 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis příslušný soud členského státu, do jehož územní působnosti spadá místo, kde služba v souladu se smlouvou byla nebo měla být poskytnuta. Na rozdíl od prodeje zboží, kde je možné místo dodání obecně definovat jako místo, kde bylo zboží fyzicky předáno kupujícímu, je přijetí obecné definice místa poskytnutí služby mnohem komplikovanější, neboť pojem služba zahrnuje širokou množinu činností s odlišnými charakteristikami.²⁰⁴ Lze přitom odlišovat místo, kde došlo k samotnému provedení výkonu činnosti, která je pro danou službu charakteristická, a místo, kde objednatel služby obdržel výsledek takové činnosti.²⁰⁵ S ohledem na důraz, který judikatura Soudního dvora klade na požadavek aktivního konání v definici služby, se kloním k názoru, že rozhodným pro určení místa poskytnutí služby je místo výkonu činnosti, která je obsahem takové služby. Tento závěr byl přitom podle mého názoru nepřímo potvrzen rozhodnutím Soudního dvora ve věci *Wood Floor*, podle něhož se hlavní místo poskytování služby spočívající v obchodním zastoupení odvíjí od místa, kde obchodní zástupce převážně vyvíjel svou činnost.²⁰⁶ Ve věci *Rehder* navíc Soudní dvůr za skutkových okolností, kdy předmětem smlouvy bylo poskytnutí služby spočívající v letecké přepravě, rozhodl, že místem jejího poskytnutí je jak místo odletu, tak místo příletu letadla.²⁰⁷ Přitom pokud by místem poskytování služby mělo být místo, kde objednatel získal výsledek této činnosti, jak uvádí K. Drličková,²⁰⁸ domnívám se, že z povahy věci by Soudní dvůr posoudil jako jediné místo poskytnutí služby místo příletu takového letadla. Tento závěr je však aplikovatelný,

²⁰² Rozsudek SDEU ze dne 12. 10. 2010, věc C-19/09, *Wood Floor Solutions* proti *Silva Trade S.A.* V daném rozhodnutí se sice jednalo o poskytování služeb, závěr je však dle mého názoru aplikovatelný i na prodej zboží.

²⁰³ ROZEHNALOVÁ 2018, c. d., s. 197.

²⁰⁴ DICKINSON 2014, c. d., s. 154.

²⁰⁵ MAGNUS 2015, c. d., s. 224.

²⁰⁶ Rozsudek SDEU ze dne 12. 10. 2010, věc C-19/09, *Wood Floor Solutions* proti *Silva Trade S.A.*

²⁰⁷ Rozsudek SDEU ze dne 9. 7. 2009, věc C-204/08, *Peter Rehder* proti *Air Baltic Corporation*.

²⁰⁸ ROZEHNALOVÁ 2018, c. d., s. 199.

stejně jako v případě prodeje zboží, pouze za okolností, kdy mezi smluvními stranami nebylo místo poskytnutí služby výslovně sjednáno.

Pro úplnost dodávám, že shora uvedenou argumentaci, z mého pohledu nesprávně, nesdílí Nejvyšší soud ČR,²⁰⁹ který se při posouzení místa poskytnutí služby spočívající v zápůjčce odchýlil od rozhodnutí Soudního dvora ve věci *Kareda*,²¹⁰ podle kterého je místem poskytnutí služby v případě smlouvy o úvěru místo sídla úvěrující instituce. S poukazem na odlišný charakter smlouvy o zápůjčce a o úvěru podle hmotného práva Nejvyšší soud ČR dovodil, že místem poskytnutí zápůjčky je v případě bezhotovostního převodu sídlo banky vedoucí účet vydlužitele, na který byla zápůjčka poskytnuta (bezhotovostně připsána). Tímto rozhodnutím však Nejvyšší soud ČR popřel nutnost autonomního výkladu „místa poskytnutí služby“, který musí být proveden nezávisle na hmotném právu *lex causae*, a zároveň nerefletoval shora uvedenou argumentaci založenou na dosavadní judikatuře Soudního dvora, z níž vyplývá, že „místem poskytnutí služby“ se rozumí místo, kde došlo k výkonu činnosti, jež je obsahem služby.

Na případné plurality míst poskytnutí služby se *mutatis mutandis* uplatní závěry Soudního dvora, které vyslovil ve věci *Color Drack* pro smlouvy, jejichž charakteristickým závazkem je prodej zboží.²¹¹ Omezuje-li se pluralita míst poskytnutí služby na jeden členský stát, je rozhodným místo hlavního poskytnutí služby; není-li nebo nelze-li jej určit, pak kterékoliv z těchto míst. Vyskytují-li se místa poskytnutí služby na území více členských států, není v případě neexistence nebo neurčitelnosti místa hlavního poskytnutí služby možné ponechat volbu v diskreci žalobce.²¹² Vyloučení této diskrece však Soudní dvůr svým způsobem „obešel“, když ve výše zmiňované věci *Rehder* připustil souběžnou existenci dvou míst hlavního poskytnutí služby.²¹³ Byť byl tento závěr nejprve omezen výlučně na leteckou přepravu, později byl Soudním dvorem rozšířen i na přepravu osob a věcí obecně.²¹⁴

Pro určení hlavního místa poskytnutí služby však Soudní dvůr ve své dosavadní judikatuře nepřikládá zásadní význam ekonomickým kritériím jako v případě prodeje zboží, nýbrž se zaměřuje na identifikaci místa, které má nejužší vztah k samotnému výkonu činnosti tvořícímu obsah služby.²¹⁵ Podpůrně lze přitom určit hlavní místo poskytnutí služby na základě bydliště poskytovatele služby; toto místo lze ovšem použít jen v případě, má-li dostatečně úzký vztah

²⁰⁹ Usnesení NS ČR ze dne 26. 7. 2019, věc 30 Nd 186/2018.

²¹⁰ Rozsudek SDEU ze dne 15. 6. 2017, věc C-249/16, Saale Kareda proti Stefan Benkö.

²¹¹ Rozsudek SDEU ze dne 12. 10. 2010, věc C-19/09, Wood Floor Solutions proti Silva Trade S.A.

²¹² Ibidem a srov. výklad k pluralitě míst dodání zboží výše.

²¹³ Rozsudek SDEU ze dne 9. 7. 2009, věc C-204/08, Peter Rehder proti Air Baltic Corporation.

²¹⁴ Rozsudek SDEU ze dne 11. 7. 2018, věc C-88/17, Zurich Insurance PLC a Metso Minerals Oy v. Abnormal Load Services (International) Limited.

²¹⁵ Rozsudek SDEU ze dne 12. 10. 2010, věc C-19/09, Wood Floor Solutions proti Silva Trade S.A.

k věci (typicky v případě, že poskytovatel služby z tohoto místa vykonává podstatnou část činnosti).²¹⁶

3.2.2. Ostatní pravidla zvláštní příslušnosti v kontextu smluvních sporů

Pravidla zvláštní příslušnosti dle Nařízení Brusel I bis se neomezují pouze na shora uvedenou úpravu mezinárodní příslušnosti ve sporech, jejichž předmět tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy. Tato ostatní pravidla mohou být relevantní i ve smluvních sporech, neboť jak již bylo uvedeno výše, vztahy mezi jednotlivými pravidly obsaženými v čl. 7 a 8 Nařízení Brusel I bis jsou alternativní, s tím, že je třeba brát v potaz jejich věcná omezení. V kontextu smluvních sporů je tedy nutné zohlednit zejména pravidla zvláštní příslušnosti ve věcech souvisejících s provozem pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny a některá pravidla zvláštní příslušnosti uvedená v čl. 8 Nařízení Brusel I bis, jež mají procesní charakter.²¹⁷

Již bylo shora uvedeno, že pravidla zvláštní příslušnosti vylepšují procesní pozici žalobce tím, že mu dávají na výběr žalovaného žalovat buď u soudů členského státu jeho bydliště na základě obecné příslušnosti, nebo u konkrétního soudu jiného členského státu, který má k věci tvořící předmět řízení úzkou vazbu. V tomto ohledu upravuje čl. 7 odst. 5 Nařízení Brusel I bis zvláštní pravidlo příslušnosti pro spory vyplývající z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny („pobočka“). Žalobu týkající se takového sporu může žalobce podat u soudu místa, kde se taková pobočka nachází. Přestože toto pravidlo zvláštní příslušnosti obsahovala již Bruselská úmluva, s rozvojem vnitřního trhu v rámci Evropského společenství (a později Evropské unie), a zejména pak s rozmachem využívání sekundární svobody usazování, se postupně zvyšovala jeho relevance. Zavedení tohoto pravidla zvláštní příslušnosti ospravedlňuje skutečnost, že využije-li podnikatel se sídlem v jednom členském státě svobody usazování, kterou mu přiznává primární právo Evropské unie,²¹⁸ a rozšíří tak svoji podnikatelskou činnost do jiného členského státu, dává tím najevo, že zná právní prostřední daného členského státu a je schopen a do jisté míry i ochoten podřídit své aktivity pravomoci soudu tohoto členského státu.²¹⁹ Takového podnikatele, vystupuje-li ve sporu v pozici žalovaného, proto není třeba nepřiměřeně chránit a zvýhodňovat jeho procesní pozici vůči žalobci prostřednictvím výlučné aplikace obecného pravidla příslušnosti. Je-li navíc podmínkou pro aplikaci tohoto pravidla i skutečnost, že spor musí souviset s provozem této pobočky, je dána i úzká věcná vazba k příslušnému soudu.

²¹⁶ Ibidem a rozsudek SDEU ze dne 8. 3. 2018, věc C-64/17, Saey Home & Garden NV/SA proti Lusavouga-Máquinas e Acessórios Industriais SA.

²¹⁷ ROZEHNALOVÁ 2018, c. d., s. 185.

²¹⁸ Čl. 49 a násl. SFEU.

²¹⁹ DICKINSON 2014, c. d., s. 176.

Autonomně pojem pobočky vyložil Soudní dvůr ve věci *Somafer*; pobočkou je místo podnikání podnikatele se samostatným vedením a způsobilostí za podnikatele sjednávat obchody, které současně u třetích osob alespoň navozuje dojem záměru soustavně provádět obchodní aktivity v tomto místě.²²⁰ Pouhé dočasné či ad-hoc přemístění nebo rozšíření obchodních aktivit podnikatele v jiném členském státě tedy podle Soudního dvora neodůvodňuje aplikovatelnost tohoto pravidla zvláštní příslušnosti. Tento závěr je logický i v tom směru, že z dočasného přemístění či rozšíření obchodních aktivit nelze dostatečně dovodit vůli podnikatele podříditi tyto své aktivity zcela pravomoci soudu jiného členského státu.

Spor týkající se smlouvy vyplývá z provozu pobočky, jestliže jejím prostřednictvím byla smlouva alespoň částečně sjednávána anebo plněna.²²¹ Smlouva přitom nemusí být uzavřena přímo pobočkou nebo jejím zástupcem; postačí, pokud se pobočka efektivně podílela na jejím vyjednávání.²²² Efektivním vyjednáváním však podle Soudního dvora není prosté předávání informací mezi samotným podnikatelem a osobou, se kterou má být smlouva uzavřena.²²³ Pobočka by tak do vyjednávání měla vnášet určitý vlastní přínos, byť tento může být korigován pokyny samotného podnikatele. V případě plnění smlouvy prostřednictvím pobočky se vyžaduje, aby tato pobočka za poskytnutí takového plnění, opět byť i jen z části, zodpovídala. Tato odpovědnost se ale nutně nemusí týkat hlavního závazku smlouvy a může spočívat i v zajištění dopravy zboží z místa podnikatele či vystavování faktur smluvnímu partnerovi a přijímání úplaty.²²⁴

Je namíště dodat, že přestože z výlučně jazykového výkladu čl. 7 odst. 5 Nařízení Brusel I bis vyplývá, že účelem tohoto pravidla je umožnit žalobci žalovat žalovaného, který má pobočku v jiném členském státě u soudu tohoto státu, Soudní dvůr ve věci *Rothschild* dovodil, že uvedené pravidlo lze do jisté míry použít i „opačně“. Má-li totiž podnikatel (mateřská společnost) dceřinou společnost, která při svých obchodních aktivitách vyvolá dojem, že je pobočkou podnikatele, může žalobce, který s touto dceřinou společností uzavřel smlouvu, podat žalobu proti dceřiné společnosti i u soudu členského státu v místě, kde má sídlo podnikatel.²²⁵

Pravidla zvláštní soudní příslušnosti obsažená v čl. 8 Nařízení Brusel I bis lze charakterizovat jako procesněprávní, neboť se vyznačují úzkou vazbou mezi dvěma či více odlišnými nároky, o nichž je v zájmu řádného výkonu spravedlnosti žádoucí rozhodnout společně

²²⁰ Rozsudek SDEU ze dne 22. 11. 1978, věc 33/78, *Somafer SA* proti *Saar-Ferngas AG*.

²²¹ DICKINSON 2014, c. d., s. 179 a rozsudek SDEU ze dne 18. 3. 1981, věc C-139/80, *Blanckaert & Willems PVBA* proti *Luise Trost*.

²²² MAGNUS 2015, c. d., s. 359.

²²³ Rozsudek SDEU ze dne 18. 3. 1981, věc C-139/80, *Blanckaert & Willems PVBA* proti *Luise Trost*.

²²⁴ Rozsudek SDEU ze dne 9. 12. 1987, věc C-218/86, *SAR Schotte GmbH* proti *Parfums Rothschild SARL*.

²²⁵ DICKINSON 2014, c. d., s. 178 a rozsudek SDEU ze dne 9. 12. 1987, věc C-218/86, *SAR Schotte GmbH* proti *Parfums Rothschild SARL*.

v rámci jednoho soudního řízení.²²⁶ Nelze přehlédnout, že tato pravidla vykazují společné znaky s procesněprávním institutem spojení věci, který je nedílnou součástí občanskoprávního řízení v mnoha státech Evropské unie.²²⁷ Existence těchto pravidel zvláštní příslušnosti však nemění nic na faktu, že jsou pouze alternativou k obecnému i ostatním zvláštním pravidlům příslušnosti, a žalobce není povinen takto založené soudní příslušnosti využít.

Zájem na projednání věci v rámci jednoho soudního řízení je dán zejména tehdy, mají-li být žalovány nároky vůči více osobám, které jsou velmi úzce věcně spojeny.²²⁸ V takovém případě se žalobce může rozhodnout žalovat nároky vůči všem osobám v souladu s čl. 8 odst. 1 Nařízení Brusel I bis u soudu členského státu v místě, kde má kterákoliv z těchto osob bydliště. Aplikovatelnost pravidla není omezena věcným rozsahem; lze jej tak použít na veškeré druhy sporů, s výjimkou těch, kdy je dána výlučná soudní příslušnost nebo mezi stranami byla sjednána dohoda o volbě soudu.

Úzká vazba mezi nároky vůči jednotlivým žalovaným musí dosahovat takové míry, že odůvodňuje jejich společné projednání, jehož primárním cílem je odvrátit riziko vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí.²²⁹ Ačkoliv tato podmínka nebyla výslovně zakotvena v obdobném ustanovení Bruselské úmluvy, její autoři ji tomuto pravidlu zvláštní příslušnosti považovali za imanentní,²³⁰ což později potvrdil Soudní dvůr ve věci *Kalfelis*.²³¹ Aby hrozilo riziko vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí, které je kritériem pro existenci dostatečně úzké vazby mezi nároky, musí být nároky spojeny stejným skutkovým a právním rámcem.²³² Pro aplikaci pravidla dle čl. 8 odst. 2 Nařízení Brusel I bis tak soudy musí zohlednit i právní úpravu, kterou se jednotlivé nároky budou řídit. Vydání odlišných rozhodnutí o nárocích plynoucích z téže skutkové situace totiž ospravedlňuje odlišnost právní úpravy mezi členskými státy, podle které se rozdílně posuzuje existence a obsah nároků, byť vyplývajících ze stejné skutkové situace.²³³ Takto odlišná rozhodnutí proto nelze považovat za vzájemně si odporující a neslučitelná. Z hlediska efektivity řízení a zásady procesní ekonomie by navíc mohlo být problematické rozhodovat v rámci jednoho řízení o několika nárocích posuzovaných podle odlišných právních úprav. V tomto ohledu však Soudní dvůr svůj dříve poměrně striktní výklad poněkud zmírnil v rozhodnutí *Painer*, kde shledal,

²²⁶ ROZEHNALOVÁ 2018, c. d., s. 185.

²²⁷ Srov. např. § 112 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

²²⁸ Čl. 8 odst. 1 Nařízení Brusel I bis.

²²⁹ *Ibidem*.

²³⁰ Jenard Report, c. d., s. 26.

²³¹ Rozsudek SDEU ze dne 27. 9. 1988, věc C-189/87, Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a dalším.

²³² Rozsudek SDEU ze dne 13. 7. 2006, věc C-539/03, Roche Nederland BV a Others proti Frederick Primus a Milton Goldenberg.

²³³ MAGNUS 2015, c. d., s. 385 a stanovisko GA Légera ze dne 8. 12. 2005, věc C-539/03, Roche Nederland BV and Others proti Frederick Primus a Milton Goldenberg.

že není-li rozdíl mezi právními úpravami nároků zásadní, nemůže být sám o sobě důvodem pro vyloučení úzké vazby mezi jednotlivými nároky, a tedy i možnost jejich projednání ve společném řízení.²³⁴

Stejně tak je třeba kritérium totožnosti skutkových okolností vykládat v souladu s cílem tohoto pravidla zvláštní příslušnosti, tj. zamezení vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí, a neomezovat jej podmínkou existence okolností, jež jsou zcela identické. Takový výklad by totiž omezoval aplikovatelnost čl. 8 odst. 1 Nařízení Brusel I bis pouze na zcela zjevná spojení nároků vzniklých v důsledku identického právního základu (např. nerozdílní dlužníci ze smlouvy) a zcela by opomíjel nároky, jež jsou založeny na odlišných základech, ale jejich existence je vzájemně podmíněna. Totožnost tak může být zachována i za situace, kdy jsou jednotlivé nároky vůči žalovaným založeny odlišnými právními základy.²³⁵

Pravidlo zvláštní příslušnosti obsažené v čl. 8 odst. 3 Nařízení Brusel I bis umožňuje osobě, proti které byla u soudu členského státu podána žaloba a o jejíchž právech a povinnostech se v takto zahájeném řízení rozhoduje („primární věc“), vznést žalobu proti třetí osobě u soudu tohoto členského státu, která je na základě jiného právního důvodu (typicky prohlášení o záruce, pojistná smlouva, slib odškodnění atp.) povinna žalobci sjednaným způsobem kompenzovat újmu, která mu rozhodnutím v primární věci může vzniknout. Obdobně může osoba, proti které byla podána žaloba u soudu členského státu, podat proti žalobci u tohoto soudu vzájemnou žalobu, týká-li se nárok stejné smlouvy nebo stejných skutkových okolností, jako v případě primární věci.²³⁶

3.3. Zvláštní ochranná příslušnost

Jednou ze základních zásad soukromého práva napříč členskými státy Evropské unie je ochrana slabší strany. Použití této zásady přitom není možné omezovat pouze na otázky hmotného práva, neboť materiální nerovnost subjektů sporného právního vztahu může významně ovlivnit průběh a výsledek soudního řízení, ve kterém má být o tomto vztahu rozhodnuto.²³⁷ Takové ovlivnění může v kontextu pravidel mezinárodní příslušnosti spočívat zejména v odrazení slabší strany od uplatňování svých subjektivních práv prostřednictvím soudního řízení za situace, kdy dané řízení musí zahájit u soudů jiného členského státu (typicky v důsledku aplikace pravidla

²³⁴ Rozsudek SDEU ze dne 1. 12. 2011, věc C-145/10, Eva-Maria Painer proti Standard VerlagsGmbH a další.

²³⁵ Rozsudek SDEU ze dne 11. 10. 2007, věc C-98/06, Freeport plc proti Olle Arnoldsson.

²³⁶ Čl. 8 odst. 3 Nařízení Brusel I bis.

²³⁷ GALIČ, Aleš. *Jurisdiction over Consumer, Employment, and Insurance Contracts under the Brussels I Regulation Recast*. Austrian law journal [online]. Graz: Universität Graz, 2016. s. 122-134 [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_doaj_primary_oai_doaj_org_article_a_b1fb4c1c2b244b989caa2a4d9f6045e

obecné příslušnosti), nebo naopak se ztíženou možností slabší smluvní strany uplatnit svá práva v řízení u soudu jiného členského státu, ve kterém vystupuje v pozici strany žalované.²³⁸ Lze totiž předpokládat, že pro slabší smluvní stranu bude daleko složitější a nákladnější zahájit anebo se efektivně účastnit řízení před cizími soudy. Pokud by pravidla mezinárodní příslušnosti nezohledňovala materiální nerovnost, slabší smluvní strany by byly odvraceny od vstupu do právních vztahů s cizozemskými subjekty. V konečném důsledku by tak vznikla překážka řádného fungování vnitřního trhu, jimž se evropské právo jako celek, včetně Nařízení Brusel I bis, snaží vehementně předcházet.

Přestože evropské právo upravuje právní postavení slabších stran různými instrumenty a v širším věcném rozsahu,²³⁹ Nařízení Brusel I bis se zaměřuje na ochranu pouze těch, které vystupují v pojistných, některých spotřebitelských nebo pracovněprávních vztazích. Pouze v těchto závazkových vztazích tak podle unijního zákonodárce dosahuje materiální nerovnost mezi stranami takové míry, že odůvodňuje odchylku od obecného pravidla příslušnosti a zvláštních pravidel příslušnosti. Pro úplnost je třeba dodat, že zvláštní kategorií slabší strany, které Nařízení Brusel I bis poskytuje ochranu, jsou nájemci nemovitostí; ti jsou však chráněni prostřednictvím pravidla výlučné příslušnosti.²⁴⁰

Úprava pravidel zvláštní ochranné příslušnosti obsažená v čl. 10 až 23 Nařízení Brusel I bis nahrazuje pravidla obecné a zvláštní příslušnosti,²⁴¹ a představuje tak zcela samostatný režim pravidel soudní příslušnosti.²⁴² V rámci tohoto režimu je však úprava pravidel dále diferencovaná, a to pro rozdíly mezi jednotlivými druhy právních vztahů, pro které je zvláštní ochranná příslušnost určena. Přesto pravidla soudní příslušnosti pro pojistné, některé spotřebitelské a pracovněprávní vztahy vykazují společné charakteristiky, vyplývající z jejich společného účelu.

Pravidla zvláštní ochranné příslušnosti pro všechny druhy právních vztahů rozšiřují okruh soudů, u kterých může slabší strana podat žalobu proti druhé straně, a které mají pravomoc daný spor projednat a rozhodnout. Vedle soudů členského státu, kde má žalovaný bydliště,²⁴³ je slabší straně alternativně umožněno žalovat druhou stranu buď u soudu místa, kde má bydliště slabší strana,²⁴⁴ nebo u soudu, který má k věci jinak úzkou vazbu.²⁴⁵ Poslední ze jmenovaných alternativ

²³⁸ Ibid.

²³⁹ Srov. např. pro obchodní zástupce směrnice Rady č. 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců.

²⁴⁰ Srov. níže podkapitola 3.4.

²⁴¹ S výjimkou čl. 7 odst. 5 Nařízení Brusel I bis pro spotřebitelské a pracovní spory a čl. 8 odst. 1 pro pracovní spory, je-li žalovaným zaměstnavatel.

²⁴² ROZEHNALOVÁ 2018, c. d., s. 219.

²⁴³ Čl. 11 odst. 1 písm. a), čl. 18 odst. 1, čl. 21 odst. 1 písm. a) Nařízení Brusel I bis.

²⁴⁴ Čl. 11 odst. 1 písm. b), čl. 18 odst. 1 Nařízení Brusel I bis.

²⁴⁵ Čl. 11 odst. 1 písm. c), čl. 12, čl. 21 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis.

je relevantní zejména v případech sporů vzniklých z pracovních smluv. V těchto případech totiž Nařízení Brusel I bis neumožňuje zaměstnanci jakožto slabší straně žalovat svého zaměstnavatele u soudu místa svého bydliště, a pravidlo zvláštní ochranné příslušnosti staví primárně na kritériu místa obvyklého výkonu práce zaměstnance. Toto kritérium totiž odpovídá místu plnění závazku, který znatelně charakterizuje pracovní smlouvy, a zároveň se shoduje s kritériem pro určení práva rozhodného pro vztahy vyplývající z pracovních smluv.²⁴⁶ Kolizní normy pro určení rozhodného práva by přitom v tomto případě nebylo žádoucí založit na kritériu bydliště zaměstnance, neboť takový přístup by mohl být považován za nepřímou diskriminující mezi zaměstnanci jednoho zaměstnavatele na základě státní příslušnosti.²⁴⁷

Pravidla zvláštní ochranné příslušnosti pro všechny výše uvedené druhy závazkových poměrů zužují okruh soudů, u kterých může žalobce podat žalobu proti slabší straně. Slabší stranu je možné žalovat podle pravidel zvláštní ochranné příslušnosti pouze u soudu místa, kde má bydliště, ledaže se jedná o vzájemnou žalobu podanou k soudu, u kterého bylo zahájeno primární řízení.²⁴⁸ V kontextu výše uvedeného výkladu ke sporům z pracovních smluv vyvstává otázka, zda by i v těchto případech nemělo být pravidlo zvláštní ochranné příslušnosti založeno na kritériu místa obvyklého výkonu práce zaměstnance namísto jeho bydliště. V případech přeshraničních pracovníků²⁴⁹ totiž aplikace pravidla, podle kterého může být zaměstnanec žalován pouze v místě svého bydliště, znamená, že soud bude rozhodovat spor podle cizího práva. Zejména v pracovním právu lze přitom tento důsledek považovat za nežádoucí.²⁵⁰ Na tomto místě je však třeba dodat, že účelem zvláštní ochranné příslušnosti je vylepšení pozice slabší strany. Pokud bychom však připustili, aby pravidlo čl. 22 odst. 1 Nařízení Brusel I bis bylo založeno na kritériu místa obvyklého výkonu práce zaměstnance, bylo by postavení zaměstnance ve skutečnosti zhoršeno oproti jiným žalovaným, kteří by byli žalováni na základě obecného pravidla příslušnosti dle čl. 4 Nařízení Brusel I bis. Tím by byl popřen účel zavedení zvláštní ochranné příslušnosti.

Již bylo výše uvedeno, že obecné pravidlo příslušnosti a pravidla zvláštní příslušnosti dle čl. 7, 8 a 9 Nařízení Brusel I bis lze aplikovat výlučně v situaci, kdy má žalovaný bydliště na území některého z členských států. Některá pravidla zvláštní ochranné příslušnosti však mají rozšířenou osobní působnost a aplikují se i v případě, kdy je žalovanou silnější strana (osoba), která nemá bydliště na území členského státu. Osobní působnost pravidel zvláštní ochranné příslušnosti je na

²⁴⁶ Rozsudek SDEU ze dne 26. 5. 1982, věc C-133/81, Roger Ivenel proti Helmutu Schwabovi a čl 8 odst 2 Nařízení Řím I.

²⁴⁷ MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. *Rome I regulation: commentary*. Köln: Otto Schmidt, 2016, 800 s. ISBN 978-3-504-08006-8. S. 587.

²⁴⁸ Čl. 14, čl. 18 odst. 2, 3 a čl. 22 Nařízení Brusel I bis.

²⁴⁹ Tj. takových, kteří mají domicil a místo obvyklého výkonu práce v rozdílných členských státech.

²⁵⁰ HESS 2007, c. d., s. 150.

žalované z třetích států rozšířena buď prostřednictvím právní fikce bydliště na území členských států, má-li žalovaný na jejich území pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu a spor vyplývá z provozu této pobočky, anebo přímým rozšířením personální působnosti konkrétního pravidla příslušnosti.²⁵¹

Na první pohled se přitom může zdát, že rozšíření pravidel zvláštní ochranné příslušnosti na žalované z třetích států zakládá exorbitantní příslušnost, která není na mezinárodní úrovni považována za legitimní.²⁵² Vždyť důsledkem takového rozšíření je, že žalobce, který je slabší stranou, může žalovat silnější stranu *de iure* či *de facto*²⁵³ v místě svého bydliště. Bydliště žalobce je přitom typickým příkladem kritéria exorbitantní příslušnosti.²⁵⁴ Nahlížení na tuto problematiku toliko prizmatem kritéria (hraničního určovatele) konkrétního pravidla mezinárodní příslušnosti je však podle mého názoru nedostatečné a je třeba uvážit, zda pravidlo mezinárodní příslušnosti, které by jinak mohlo být považováno za exorbitantní, není ospravedlněno jinými specifickými okolnostmi.

Předně je třeba zdůraznit, že Nařízení Brusel I bis se k použití pravidel, která by mohla být označena za exorbitantní a zároveň se vztahují k žalovaným z třetích států, uchyluje výhradně v případech, je-li účelem těchto pravidel ochrana slabší strany. Odklon od základního principu *actor sequitur forum rei* lze proto ospravedlnit slabší pozicí žalobce vůči silnějšímu žalovanému, která by, jak implikuje samotné stanovení těchto odchýlných pravidel, nebyla materiálně dorovnána ani zohledněním obecného předpokladu, že ve slabší pozici vůči žalobci je žalovaný. Vedle toho, jak již bylo uvedeno výše, evropské právo poskytuje slabším stranám ochranu nikoliv pouze posílením jejich procesních práv, nýbrž rovněž a především těch hmotných. Pokud by přitom žalovaného z třetího státu, který je silnější stranou, bylo možné žalovat pouze v místě jeho bydliště, mohlo by dojít k situaci, kdy se sporný právní vztah bude posuzovat podle práva státu, jenž není členem Evropské unie, neboť kolizní normy pro určení rozhodného práva se určují podle *lex fori*. V takovém případě by slabší strana mohla být zbavena hmotněprávní ochrany, kterou jí evropské právo poskytuje.²⁵⁵

²⁵¹ ROZEHNALOVÁ 2018, c. d., s. 220.

²⁵² VESNA, Lazić. *Procedural Justice for 'Weaker Parties' in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme*. Utrecht Law Review [online] Utrecht: University Utrecht, 2014. s. 100-117 [cit. 2023-05-19]. S. 105. Dostupné z: <https://doi.org/10.18352/ulr.293> a TAKAHASHI, Koji. *Review of the Brussels I Regulation: A Comment from the Perspectives of Non-Member States (Third States)*. Journal of private international law [online]. Oxford: Routledge, 2012. 15 s. [cit. 2023-05-19]. ISSN 1744-1048. S. 4. Dostupné z: doi:10.5235/174410412800251514

²⁵³ Zde odkazují na skutečnost, že v případě že zaměstnanec může žalovat svého zaměstnavatele bydlištěm v třetí zemi na základě čl. 21 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis, tedy u soudu místa, kde zaměstnanec vykonává svou práci. Tímto místem však často bude místo bydliště žalovaného, k tomu srov. MAGNUS 2015, c. d., s. 545.

²⁵⁴ HECKENDORN URSCHER 2014, c. d., s. 14.

²⁵⁵ NUYTS 2007, c. d., s. 7.

Ve všech případech, kdy pravidla zvláštní ochranné příslušnosti umožňují žalovat žalovaného z třetího státu u soudů některého z členských států, je navíc zohledněna určitá věcná vazba k soudům členských států, ačkoliv nemusí být vyloženě úzká. Tato vazba je často vyjádřena v podmínkách pro aplikaci pravidel mezinárodní příslušnosti, která by mohla být považována za exorbitantní. Zaprvé, v případech, kdy je možnost žalovat žalovaného z třetího státu u soudů členského státu založena na výše zmiňované fikci bydliště v členském státě,²⁵⁶ je třeba, aby tento žalovaný měl na území členského státu pobočku a daný spor musí vyplývat z jejího provozu. Již bylo uvedeno výše, že založením pobočky v členském státě a prováděním obchodů či jiných aktivit jejím prostřednictvím vyjadřuje osoba, která pobočku založila, určitou vůli podřídit se právnímu řádu a pravomoci soudů takového státu.²⁵⁷ Stejný závěr přitom musí platit i pro osoby s bydlištěm na území třetích států. Zadruhé, v případech spotřebitelských smluv, kdy příslušnost soudu členského státu rozhodnout o žalobě proti žalovanému z třetího státu může, ale nemusí²⁵⁸ být založena na fikci bydliště v důsledku existence pobočky na území členského státu, je možné dovodit vazbu mezi věcí a soudy členských států z věcné působnosti zvláštních ochranných pravidel příslušnosti u spotřebitelských smluv. Ustanovení čl. 17 odst. 1 písm. c) Nařízení Brusel I bis totiž vyžaduje, aby pro aplikaci těchto pravidel žalovaný podnikatel provozoval profesionální podnikatelskou činnost v členském státě, kde má spotřebitel bydliště, nebo se tato činnost musí na tento členský stát zaměřovat. Přitom z provozování této činnosti nebo jejího zaměření na členský stát bydliště spotřebitele (žalobce), lze opět dovodit určitou vazbu mezi věcí (která musí spadat do rámce výše uvedených činností) a soudy tohoto členského státu.²⁵⁹ Zatřetí, v případech individuálních pracovních smluv lze takovou vazbu dovodit ze samotného kritéria mezinárodní příslušnosti soudu k podání žaloby proti zaměstnavateli, tj. místo obvyklého výkonu práce zaměstnance.²⁶⁰ Bez toho, aby zaměstnanec obvykle vykonával práci na území členského státu, by vazbu mezi věcí a soudy členského státu nebylo možné dovodit.

Přestože pravidla zvláštní ochranné příslušnosti, jež mohou být označována za exorbitantní, byla zavedena za účelem ochrany slabších stran,²⁶¹ do jisté míry poskytují paradoxně ochranu i žalovaným silnějším stranám ze třetích států. Bez těchto pravidel by se totiž soudní příslušnost určovala v souladu s čl. 6 odst. 1 Nařízení Brusel I bis, tedy podle vlastních předpisů členských států. Toto, ani žádné jiné ustanovení přitom nijak neomezuje členské státy v přijetí

²⁵⁶ Čl. 11 odst. 2, čl. 17 odst. 2 a čl. 20 odst. 2 Nařízení Brusel I bis.

²⁵⁷ DICKINSON 2014, c. d., s. 176.

²⁵⁸ Čl. 18 odst. 1 Nařízení Brusel I bis.

²⁵⁹ DICKINSON 2014, c. d. s. 223.

²⁶⁰ Čl. 21 písm. b) bod i) Nařízení Brusel I bis.

²⁶¹ Bod 14 preambule Nařízení Brusel I bis.

skutečně exorbitantních pravidel mezinárodní příslušnosti pro žalované s bydlištěm na území třetích států. Namísto toho, aby se žalovaná silnější strana vystavovala aplikaci odlišných pravidel soudní příslušnosti podle vnitrostátních právních řádů, která mohou být silně exorbitantní,²⁶² se může spolehnout na aplikaci jednotných pravidel obsažených v Nařízení Brusel I bis.²⁶³ Silnější straně proto tato pravidla umožňují lépe předvídat, který soud bude v konkrétním sporu se slabší stranou příslušný k projednání a rozhodnutí věci.

S ohledem na shora předestřené argumenty se domnívám, že pravidla mezinárodní příslušnosti umožňující slabší straně žalovat silnější stranu z třetího státu u soudů státu, v němž má tato slabší strana bydliště, nelze považovat za exorbitantní;²⁶⁴ tedy nemající úzkou vazbu k věci nebo k žalovanému. Kombinace účelu těchto pravidel, omezení jejich aplikovatelnosti pouze na situace, kdy silnější strana z třetího státu zaměřuje své aktivity na členské státy, a zároveň dodatečná ochrana před exorbitantní příslušností podle jednotlivých právních řádů členských států, totiž podle mého názoru dostatečně legitimizuje fakt, že je slabší straně umožněno žalovat silnější stranu v místě svého bydliště.

3.4. Výlučná příslušnost

Pro řízení, jejichž předmět má výjimečně úzkou vazbu k soudům některého z členských států,²⁶⁵ obsahuje článek 24 Nařízení Brusel I bis ustanovení o výlučné příslušnosti. Soudy členského státu příslušné na základě výlučné příslušnosti jsou jedinými soudy povolanými k rozhodnutí ve věci. V tomto ohledu má ustanovení o výlučné příslušnosti speciální a derogující vztah ke všem ostatním pravidlům příslušnosti obsaženým v Nařízení Brusel I bis, a to včetně případné mezi stranami sjednané příslušnosti.²⁶⁶

Pravidla podle čl. 24 Nařízení Brusel I bis zakládají příslušnost výlučně soudů členských států, a to bez ohledu na bydliště žalovaného. Toto omezení však vyvolává otázky v situaci, kdy pravidla výlučné příslušnosti odkazují na soudy třetího státu a žalovaný má bydliště na území členského státu.²⁶⁷ V této situaci totiž není pravidlo výlučné příslušnosti aplikovatelné, tudíž nemá derogující účinek vůči ostatním pravidlům příslušnosti obsažených v Nařízení Brusel I bis. Takový

²⁶² Srov. např. čl. 14 francouzského občanského zákoníku: „*Cizinec, i když nemá bydliště ve Francii, může být žalován u francouzských soudů pro plnění závazků, které uzavřel ve Francii s francouzskou osobou; může být předvolán k francouzským soudům i pro závazky, které převzal v cizí zemi vůči francouzským osobám.*“

²⁶³ POESEN 2022, c. d., s. 1610.

²⁶⁴ HALPERN, Joseph. "Exorbitant jurisdiction" and the Brussels Convention: toward a theory of restraint. The Yale journal of world public order [online]. Yale University, School of Law, 1983, 9(2), 369 [cit. 2023-05-19]. ISSN 0734-0494. S. 12.

²⁶⁵ Rozsudek SDEU ze dne 13. 6. 2000, věc C-412/98, Group Josi Reinsurance Company SA proti Universal General Insurance Company (UGIC).

²⁶⁶ MAGNUS 2015, c. d., s. 560.

²⁶⁷ MAGNUS 2015, c. d., s. 562.

žalovaný proto může být žalován u soudů členského státu, které jsou příslušné na základě obecných či zvláštních pravidel soudní příslušnosti, bez ohledu na skutečnost, že pravidlo výlučné příslušnosti odkazuje na soudy třetího státu.²⁶⁸ To potvrdil ve svém posudku k pravomoci tehdejšího Evropského společenství uzavřít novou Luganskou úmluvu i Soudní dvůr.²⁶⁹

Tento přístup je však částí autorů, kteří poukazují na skutečnost, že výjimečně úzká vazba předmětu řízení k soudům, existuje i v případě, kdy jsou těmito soudy třetího státu, kritizován.²⁷⁰ Nařízení Brusel I bis by podle nich mělo soudům členských států příslušných podle obecných či zvláštních pravidel soudní příslušnosti umožnit v takové situaci odmítnout svou vlastní mezinárodní příslušnost ve prospěch soudů třetího státu.²⁷¹ Tuto argumentaci považují za oprávněnou a z ryze praktického hlediska se domnívám, že umožnit soudům členského státu rozhodnout ve věci spadající do věcné působnosti pravidel výlučné příslušnosti, je nevhodné i s ohledem na vykonatelnost takového rozhodnutí. Rozhodnutí o otázkách spadajících do působnosti pravidel výlučné příslušnosti totiž pro svou vykonatelnost často vyžadují součinnost orgánů státu, který s předmětem řízení úzce souvisí.²⁷² Tato součinnost orgánů třetích států přitom není nijak zaručena a v praxi zřejmě často ani nebude poskytnuta, bylo-li rozhodnutí vydáno státem, který není k projednání věci výlučně příslušný podle práva takového třetího státu. Rozhodnutí členského státu ve věci, která by jinak spadala do výlučné příslušnosti třetího státu, proto mnohdy nebude nijak vykonatelné, a pozbývá tak smyslu.

V kontextu smluvních sporů budou pravidla výlučné příslušnosti relevantní pouze v řízeních, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem, se kterými bylo disponováno smlouvou, nebo je-li jeho předmětem smluvní nájem nemovitostí.²⁷³ S ohledem na významné omezení autonomie vůle smluvních stran (nemožnost uzavřít ohledně takových sporů dohodu o volbě soudu) a na skutečnost, že pravidla výlučné příslušnosti představují výjimku z obecného pravidla, je třeba pravidla výlučné příslušnosti vykládat restriktivně.²⁷⁴

V případě smluvního sporu týkajícího se věcných práv k nemovitostem je zapotřebí, aby právě věcné právo bylo předmětem tohoto sporu. Soudní dvůr přitom při identifikaci věcných práv

²⁶⁸ JENARD, Paul a Gustaf MÖLLER. *Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters done at Lugano on 16 September 1988*. Úřední věstník EU [online] Úřad pro publikace Evropské Unie, 1990. OJ C 189 [cit. 2023-05-20]. S. 20. Dostupné z: <https://op.europa.eu>.

²⁶⁹ Posudek SDEU ze dne 7. 2. 2006, věc 1/03, k pravomoci Společenství uzavřít novou Luganskou úmluvu o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

²⁷⁰ MAGNUS 2015, c. d., 562 a TAKAHASHI 2012, c. d., s. 9.

²⁷¹ Ibidem.

²⁷² Např. pro výkon rozhodnutí o existenci vlastnického práva k nemovitosti je třeba zápisu ve veřejném seznamu v místě, kde se nemovitost nachází, pro výkon rozhodnutí o neplatnosti založení obchodní korporace je třeba zápisu v příslušném veřejném rejstříku, spadajícím do působnosti státu, kde měla být obchodní korporace založena.

²⁷³ Čl. 24 odst. 1 Nařízení Brusel I bis.

²⁷⁴ Rozsudek SDEU ze dne 9. 6. 1994, věc C-292/93, Norbert Lieber proti Willi S. Göbelovi a Siegridu Göbelovi.

klade významný důraz na jejich působnost *erga omnes*.²⁷⁵ Spor, který se bude týkat výlučně nebo i z převažující části,²⁷⁶ pouze relativních subjektivních práv (působících výlučně *inter partes*), byť by jejich předmětem byla nemovitost, nebude spadat do věcné působnosti pravidla výlučné příslušnosti dle čl. 24 odst. 1 Nařízení Brusel I bis. Tak například závazek z kupní smlouvy, kterým se prodávající zavazuje, že na kupujícího umožní převést vlastnické právo k nemovitosti podle § 2079 občanského zákoníku, je závazkem působícím výlučně *inter partes*, a proto předmětem sporu o splnění tohoto smluvního závazku není věcné právo.²⁷⁷ Stejně tak předmětem sporu o splnění povinnosti vyplývající z tzv. obligačního předkupního práva k nemovitosti nebude věcné právo.²⁷⁸ Pokud však podle právního řádu země, v níž se nemovitost nachází,²⁷⁹ věcné právo s účinky *erga omnes* vzniká, mění se nebo zaniká již v důsledku samotného uzavření smlouvy, byť by mělo být s deklaratorními účinky zapsáno v příslušném veřejném seznamu, může na základě takové smlouvy vzniknout spor, jehož předmětem věcné právo je, díky čemuž by takový spor spadl do věcné působnosti pravidla výlučné příslušnosti.²⁸⁰ V takovém případě budou k projednání sporu příslušné soudy členského státu, v němž se nachází nemovitost, jež je předmětem tohoto věcného práva (*forum rei sitae*), neboť soudy tohoto členského státu jsou pro jejich blízkost a aplikaci kogentních norem, které věcná práva v drtivé většině upravují, nejvhodnější.²⁸¹ Tyto soudy jsou ale zároveň vhodné i pro rozhodnutí o sporných smluvních závazcích, které sice působí *inter partes*, avšak s těmito věcnými právy souvisí. Unijní zákonodárce proto žalobci v takových případech umožňuje podat u soudu, u kterého je na základě pravidel výlučné příslušnosti vedeno řízení, jehož předmětem jsou věcná práva k nemovitosti, žalobu, jejímž předmětem jsou takové smluvní závazky na základě pravidla zvláštní příslušnosti dle čl. 8 odst. 4 Nařízení Brusel I bis.

Má-li naproti tomu být předmětem řízení nájem nemovitostí, k aplikaci pravidla výlučné příslušnosti podle čl. 24 odst. 1 Nařízení Brusel I bis postačí, aby takové nájemní právo působilo výlučně *inter partes*, byť některé právní řády²⁸² umožňují, aby takové právo bylo sjednáno jako právo věcné s účinky *erga omnes*. Účelem tohoto pravidla je ochrana slabší strany – nájemce

²⁷⁵ Rozsudek SDEU ze dne 9. 6. 1994, věc C-292/93, Norbert Lieber proti Willi S. Göbelovi a Siegridu Göbelovi.

²⁷⁶ SCHLOSSER, Peter. *Report on the Convention of 9 October 1978 on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the Protocol on its interpretation by the Court of Justice*. Úřední věstník EU [online] Úřad pro publikace Evropské unie, 1979. C 59/71 [cit. 2023-05-20]. S. 52. Dostupné z: <https://op.europa.eu/>

²⁷⁷ Ibid.

²⁷⁸ DICKINSON 2014, c. d., s. 263.

²⁷⁹ Čl. 4 odst. 1 písm. c) Nařízení Řím I.

²⁸⁰ SCHLOSSER 1979, c. d., s. 52.

²⁸¹ Rozsudek SDEU ze dne 10. 1. 1990, věc C-115/98, Mario P. A. Reichert a další proti Dresdner Bank.

²⁸² Srov. čl. 2203 obč. zákoníku.

nemovitostí – prostřednictvím často kogentních norem právního řádu země, kde se daná nemovitost nachází.²⁸³ Stejně jako v případě výlučné příslušnosti pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem, přitom platí, že pro aplikaci takových kogentních norem jsou nejvhodnější soudy státu, kde se předmětná nemovitost nachází, a podle jehož práva se nájmy s nimi související řídí.²⁸⁴ Aby mohl být právní vztah mezi vlastníkem nemovitosti a osobou užívající nemovitost považován za nájem ve smyslu čl. 24 odst. 1 Nařízení Brusel I bis, musí být založen nájemní smlouvou.²⁸⁵ Soudy členského státu, v němž se nemovitost nachází, budou mít výlučnou mezinárodní příslušnost ohledně sporů z veškerých závazků souvisejících s nájmem.²⁸⁶ Vede-li se však spor o pouhou úhradu nájemného, výlučná příslušnost se nepoužije.²⁸⁷ Není přitom podmínkou, aby pronajímané nemovitosti byly určeny k bydlení, neboť za nájem ve smyslu čl. 24 odst. 1 Nařízení Brusel I bis se považuje i nájem podnikatelských nebo zemědělských prostor.²⁸⁸ V této souvislosti však vyvstává otázka, zda lze pravidlo výlučné příslušnosti použít i na vztahy založené pachtovní či obdobnou smlouvou, jejichž předmětem je oprávnění pachtýře nemovitosti nejen užívat, ale brát z nich i užitky. Soudní dvůr ve věci *Sanders* uzavřel, že vzhledem k tomu, že pachtovní vztah nebývá oproti nájemnímu vztahu běžně upraven kogentními normami, není třeba, aby spory vyplývající z pachtovních vztahů spadaly do působnosti pravidla výlučné příslušnosti.²⁸⁹

Pro krátkodobé, nejvýše 6 měsíců trvající nájmy nemovitostí, určené k soukromému užívání nemovitosti fyzickou osobou,²⁹⁰ umožňují pravidla výlučné příslušnosti žalobci, má-li bydliště ve stejném členském státě jako žalovaný, zvolit, zda bude žalovaného žalovat v místě nemovitosti, která je anebo byla předmětem nájemního vztahu, nebo v místě bydliště žalovaného.²⁹¹

²⁸³ DICKINSON 2014, c. d., s. 264 a čl. 4 odst. 1 písm. c) Nařízení Brusel I bis.

²⁸⁴ Rozsudek SDEU ze dne 14. 12. 1977, věc 73/77, Theodorus Engelbertus Sanders proti Ronald van der Putte.

²⁸⁵ Rozsudek SDEU ze dne 9. 6. 1994, věc C-292/93, Norbert Lieber proti Willi S. Göbelovi a Siegridu Göbelovi.

²⁸⁶ Ibid.

²⁸⁷ Jenard Report, c. d., s. 30.

²⁸⁸ Ibid.

²⁸⁹ Rozsudek SDEU ze dne 14. 12. 1977, věc 73/77, Theodorus Engelbertus Sanders proti Ronald van der Putte.

²⁹⁰ DICKINSON 2014, c. d., s. 265.

²⁹¹ Čl. 24 odst. 1 alinea 2. Nařízení Brusel I bis.

4. Úprava mezinárodní příslušnosti ve vybraných mezinárodních smlouvách

Úprava mezinárodní příslušnosti nemusí být nutně sjednocována tak, aby byla zajištěna univerzální věcná aplikovatelnost takových pravidel. O toto sjednocení se na mezinárodní úrovni dlouhodobě pokouší projekt Haagské konference, zatímco na regionální úrovni Evropské unie a států Evropského sdružení volného obchodu²⁹² jej již úspěšně zajišťuje bruselsko-luganský režim mezinárodní příslušnosti. Úpravu mezinárodní příslušnosti ale obsahují i některé multilaterální mezinárodní smlouvy, které věcně upravují pouze úzce vymezenou problematiku zejména v oblasti přepravy osob a věcí. Právě úzké vymezení jejich věcného rozsahu umožnilo snazší nalezení konsenzu i v otázkách mezinárodní soudní příslušnosti, které jsou zásadně upravovány přímými pravidly. Tyto mezinárodní smlouvy se mimo jiné zaměřují na harmonizaci úpravy hmotných práv a povinností přepravců věcí či osob vůči přepravovaným osobám nebo objednatelům přepravy věcí a *vice versa*. Přestože smlouvy mnohdy neopomíjí ani mimosmluvní odpovědnost přepravců věcí a osob, aplikovatelnost úpravy většiny hmotných práv a povinností se odvíjí od existence smlouvy mezi přepravcem a osobami, které si přepravu objednaly, nebo se přepravy přímo účastní jako cestující. V tomto ohledu je úprava mezinárodní příslušnosti, kterou tyto multilaterální mezinárodní smlouvy upravují, relevantní i z hlediska tématu této diplomové práce.

4.1. Úmluva CMR

Smlouvy, jejichž předmětem je přeprava zásilek za úplatu silničním vozidlem do jiného státu, podléhají úpravě Úmluvy o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční dopravě ze dne 19. 5. 1956 (Úmluva CMR), pakliže alespoň stát místa předání zásilky, nebo stát místa dodání zásilky, je smluvním státem této úmluvy.²⁹³ Pro spory vyplývající ze smluv o přepravě, které podléhají úpravě Úmluvy CMR, tato úmluva stanoví autonomní pravidla mezinárodní soudní příslušnosti.

Ustanovení čl. 31 Úmluvy CMR klade důraz na autonomii vůle smluvních stran v otázce určení soudu příslušného k projednání sporů vyplývajících ze smlouvy o přepravě. Smluvní strany se tak mohou dohodnout, který soud bude mezinárodně příslušný k projednání těchto sporů; v tomto ohledu jsou smluvní strany limitovány pouze podmínkou, že dohodu o volbě soudu lze uzavřít pouze ve prospěch soudů státu, jenž je smluvním státem Úmluvy CMR.²⁹⁴ Není-li takové dohody, jsou k projednání takového sporu příslušné soudy státu, v němž má žalovaný trvalé

²⁹² S výjimkou Lichtenštejnska.

²⁹³ Čl. 1 Úmluvy CMR.

²⁹⁴ Čl. 31 Úmluvy CMR.

bydliště, hlavní sídlo podniku nebo pobočku, jejímž prostřednictvím byla smlouva uzavřena, nebo alternativně soudy státu, na jehož území leží místo, kde byla zásilka převzata k přepravě, nebo místo určené k jejímu vydání.²⁹⁵ Pravidla jsou tak založena na principu úzkého vztahu žalovaného nebo věci samotné k soudům, které jsou na základě takového vztahu příslušné k projednání a rozhodnutí sporů.

Předně je třeba zdůraznit, že česká jazyková verze Úmluvy CMR zavádějícím způsobem stanoví, že žalovaného je možné žalovat v místě jeho trvalého bydliště. V českém kontextu přitom tento pojem může evokovat srovnání s místem trvalého pobytu evidovaném v Centrální evidenci obyvatel nebo jiné obdobné evidenci. Srovnáním závazných jazykových verzí (anglické a francouzské) Úmluvy CMR je však možné dojít k závěru, že namísto trvalého pobytu žalovaného je rozhodné jeho obvyklé bydliště.²⁹⁶ Přestože kritérium obvyklého bydliště není v českém právním řádu nijak definováno, bude se v případě fyzických osob překrývá s českým pojetím bydliště,²⁹⁷ neboť z požadavku „obvyklosti“ lze dovodit nutnost založení takové definice na faktickém, nikoliv formálním výskytu osoby na území s úmyslem zdržovat se tam trvale.

V případě fyzických podnikajících a právnických osob je možné příslušnost soudu založit i na základě místa hlavního sídla podniku nebo místa, kde se nachází pobočka, prostřednictvím které byla přepravní smlouva uzavřena. Stanovení těchto kritérií je přitom pro podnikající osoby poměrně běžnou praxí jak v ostatních multilaterálních smlouvách, tak i v regionálních instrumentech.²⁹⁸ V mezinárodním společenství jsou proto obecně přijímána za kritéria, jejichž výskyt zakládá úzký vztah mezi žalovaným a soudy státu, na které odkazují.

Vedle výše uvedených kritérií pro určení mezinárodní příslušnosti může žalobce alternativně žalovat žalovaného u soudů státu, ve kterém byla zásilka převzata k přepravě, nebo kde měla být zásilka vydána z přepravy. Tato kritéria jsou přitom založena na úzkém vztahu věci samotné k soudům státu, na který tato kritéria odkazují. Existenci takového úzkého vztahu, a to v obou případech, přitom nepřímou potvrdil i Soudní dvůr, když autonomní definici pojmu „místa poskytnutí služby“ v případech smluv o přepravě dle čl. 7 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I bis vyložil ve shodném smyslu s čl. 31 odst. 1 písm. b) Úmluvy CMR.²⁹⁹

²⁹⁵ Čl. 31 Úmluvy CMR.

²⁹⁶ „*Ordinary residence*“ v anglické jazykové verzi a „*résidence habituelle*“ ve francouzské jazykové verzi.

²⁹⁷ Ust. § 80 občanského zákoníku.

²⁹⁸ Srov. např. čl. 7 odst. 5 a čl. 63 Nařízení Brusel I bis.

²⁹⁹ Rozsudek SDEU ze dne 11. 7. 2018, věc C-88/17, Zurich Insurance PLC a Metso Minerals Oy v. Abnormal Load Services (International) Limited.

4.2. Montrealská úmluva

Významnou mezinárodní smlouvu v oblasti mezinárodní letecké přepravy představuje Úmluva ze dne 28. 5. 1999 o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě („Montrealská úmluva“). Tato úmluva upravuje právní vztahy vyplývající z úplatné mezinárodní letecké přepravy osob, zavazadel a nákladu, je-li alespoň místo odletu, nebo určeného přeletu letadla umístěno ve smluvním státě.³⁰⁰ Stejně jako Úmluva CMR obsahuje i Montrealská úmluva specifická přímá pravidla mezinárodní příslušnosti.³⁰¹ Na rozdíl od Úmluvy CMR je však věcný rozsah aplikovatelnosti těchto pravidel omezen pouze na spory o nároky na náhradu škody. Takové nároky přitom mohou být založeny přímým ujednáním v přepravní smlouvě, nebo mohou vyplývat z Montrealské úmluvy. Otázku, zda má být konkrétní nárok vyplývající z Montrealské úmluvy posouzen jako smluvní, nebo mimosmluvní, však Montrealská úmluva nijak neřeší. Vzhledem ke stanovení přímých pravidel příslušnosti v Montrealské úmluvě není vyřešení této otázky významné z hlediska určení příslušného soudu; může mít však vliv na posouzení, které právo bude rozhodné pro posouzení oprávněnosti nároku na náhradu škody, neboť zůstaneme-li v kontextu evropského mezinárodního práva soukromého, existuje rozdíl mezi kolizními normami Nařízení Řím I pro smluvní závazkové vztahy a Nařízení Řím II pro mimosmluvní závazkové vztahy. S ohledem na skutečnost, že čl. 1 odst. 2 Montrealské úmluvy nepřímou vyžaduje pro aplikaci jejích ustanovení, včetně těch, která zakládají nároky na náhradu škody, dohodu zúčastněných stran, se domnívám, že takové závazky je třeba kvalifikovat jako smluvní, a tedy dobrovolně převzaté.

K projednání a rozhodnutí sporu o náhradu škody jsou na základě čl. 33 odst. 1 Montrealské úmluvy příslušné soudy státu, v němž má dopravce alternativně bydliště nebo hlavní místo podnikání, nebo v němž se nachází místo podnikání dopravce, kde byla přepravní smlouva sjednána. Tento výčet zároveň doplňuje kritérium, podle kterého je možné žalobu podat u soudů státu, v němž se nachází místo určení přepravy. Pro vymezení obsahu výše uvedených pojmů je rozhodný *lex fori*.³⁰² Stejně jako v případě Úmluvy CMR se mohou smluvní strany od tohoto způsobu stanovení mezinárodní příslušnosti odchýlit dohodou ve prospěch soudů státu, jenž je smluvní stranou Montrealské úmluvy.³⁰³

Z výše uvedeného lze dovodit, že autoři Montrealské úmluvy se snažili vyhnout stanovení takových kritérií, jejichž přímým či nepřímým důsledkem by bylo založení příslušnosti ve prospěch soudů státu, v němž má žalobce bydliště (*forum actoris*). V tomto ohledu představuje

³⁰⁰ Čl. 1 Montrealské úmluvy.

³⁰¹ Čl. 33 Montrealské úmluvy.

³⁰² SCHMID, Ronald a Elmar GIEMULLA. *Montreal Convention*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006. ISBN 90-411-2456-X. S. 33/11.

³⁰³ Čl. 33 odst. 1 Montrealské úmluvy.

významné absentující kritérium místo odletu letadla, které by jinak *de facto* zakládalo mezinárodní příslušnost ve prospěch soudů státu, v němž má žalobce bydliště. Absence takového pravidla je však do určité míry kompenzována umožněním žalobci žalovat dopravce v místě jeho podnikání, kde byla sjednána příslušná přepravní smlouva. Existence takového místa podnikání (např. pobočky, prodejny letenek), prostřednictvím kterého dopravce uzavírá přepravní smlouvy se svými zákazníky, přitom umožňuje dopravci rozumně předpokládat a předvídat okruh soudů, u kterých může být žalován.

Místo hlavního a trvalého bydliště žalobce jako kritérium pro určení mezinárodní příslušnosti Montrealská úmluva však za určitých okolností výslovně připouští. Je tomu tak tehdy, má-li být předmětem řízení spor o náhradu škody (újmy) v důsledku úmrtí nebo zranění cestujícího.³⁰⁴ Zavedení tohoto kritéria pro určení mezinárodní příslušnosti je projevem principu ochrany slabší strany, kterou je zraněný cestující, nebo v případě smrti cestujícího jeho právní nástupci.³⁰⁵ Pro účely určení hlavního a trvalého bydliště žalobce obsahuje Montrealská úmluva autonomní definici tohoto pojmu. Ta přitom klade hlavní důraz na stálost takového místa, kde cestující žil v době, kdy došlo k nehodě, která je důvodem vzniku nároku na náhradu škody.³⁰⁶ Podmínkou použití tohoto kritéria pro založení mezinárodní příslušnosti přitom je, že dopravce musí z nebo do takového státu, v němž má žalobce hlavní a trvalé bydliště, provádět leteckou dopravu cestujících. Není přitom rozhodné, zda takovou přepravu provádí sám, anebo prostřednictvím jiného dopravce.

4.3. Vztah mezinárodních smluv k Nařízení Brusel I bis

Věcná působnost výše uvedených multilaterálních mezinárodních smluv se v drtivé většině případů překrývá s věcnou působností Nařízení Brusel I bis. Kolizi mezi těmito dvěma prameny významnými mimo jiné pro určení mezinárodní příslušnosti řeší čl. 71 a násl. Nařízení Brusel I bis, podle kterých není úprava v takových mezinárodních smlouvách o zvlášť vymezených věcech dotčena úpravou obsaženou v Nařízení Brusel I bis. Tato přednostní aplikovatelnost se však, přestože takový závěr nelze dovodit přímo z ustanovení Nařízení Brusel I bis, použije pouze pro mezinárodní smlouvy, které byly přijaty před účinností Nařízení Brusel I. Pravomoci Evropské unie v oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva, v rámci kterého byla upravena i mezinárodní příslušnost (od účinnosti Nařízení Brusel I), totiž spadají mezi ty, které jsou s členskými státy sdílené.³⁰⁷ V rámci této oblasti jsou tak členské státy oprávněny přijímat právní úpravu v rozsahu,

³⁰⁴ Čl. 33 odst. 2 Montrealské úmluvy.

³⁰⁵ SCHMID 2006, c. d., s. 33/22.

³⁰⁶ Ibid.

³⁰⁷ Čl. 4 odst. 2 písm. j) SFEU.

v jakém Evropská unie takovou problematiku legislativně neupravila.³⁰⁸ Členské státy tak nemohou uzavírat nové mezinárodní smlouvy, jejichž úprava mezinárodní příslušnosti by byla v kolizi s úpravou obsaženou v Nařízení Brusel I bis.³⁰⁹

Ustanovení čl. 71 a násl. Nařízení Brusel I bis však podle výkladu Soudního dvora nevylučuje subsidiární aplikaci úpravy v tomto nařízení. Jeho účelem proto není vyloučení aplikace pravidel obsažených v tomto nařízení jako celku, nýbrž zajištění „*dodržování pravidel* [úpravy Nařízení Brusel I bis], *kteřá byla stanovena s přihlédnutím ke zvláštnostem oblastí, kteřých se týkají* [mezinárodní smlouvy].“³¹⁰ Tak například ve věci *Tatry* Soudní dvůr dovedil, že neobsahuje-li mezinárodní smlouva pravidla pro přerušení řízení v důsledku *lis pendens*, lze v takové situaci použít úpravu obsaženou v Bruselské úmluvě, resp. v Nařízení Brusel I bis.³¹¹ Ve věci *TNT Express* navíc Soudní dvůr připustil, že i v případě, kdy je daná problematika upravena mezinárodní smlouvou, může být taková úprava doplněna či nahrazena úpravou této problematiky v Nařízení Brusel I bis, pokud by výlučnou aplikací úpravy v mezinárodní smlouvě mohlo dojít k ohrožení zásad, které jsou základem soudní spolupráce v rámci Evropské unie. Mezi tyto zásady přitom patří zásada předvídatelnosti příslušných soudů, řádného výkonu spravedlnosti, minimalizace rizika souběžných řízení či zásada vzájemné důvěry v otázkách výkonu spravedlnosti.³¹² Pokud proto úprava obsažená v Nařízení Brusel I bis stanoví určitý standard založený na výše uvedených zásadách, jakým byl v projednávané věci *TNT Express* zákaz přezkumu mezinárodní příslušnosti v Nařízení Brusel I bis (zásada vzájemné důvěry v otázkách výkonu spravedlnosti mezi členskými státy), je třeba takový standard použít i v situaci, kdy je daná záležitost sice upravena mezinárodní smlouvou týkající se zvláště vymezené věci, ale záležitost upravuje v rozporu s těmito zásadami.

Otázkou, která po přijetí rozhodnutí Soudního dvora ve věci *TNT Express* vyvstala, bylo určení míry přijatelné odlišnosti od úpravy v mezinárodní smlouvě oproti Nařízení Brusel I bis, která ačkoliv negativně ovlivňuje výše uvedené zásady, ještě neodůvodňuje přednostní aplikaci úpravy v Nařízení Brusel I bis. Ve věci *Nipponkoa* se Soudní dvůr přiklonil k poměrně striktnímu řešení této otázky, když dovedil, že k tomu, aby zvláštní úprava mezinárodní smlouvy mohla být

³⁰⁸ Čl. 2 odst. 2 SFEU.

³⁰⁹ TUO, Chiara E. a Laura CARPANETO. *Connections and disconnections between Brussels IA Regulation and international conventions on transport matters*. Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu [online]. Zagreb: Zagreb University, 2016. s. 141-183 [cit. 2023-06-05]. ISSN 0350-2058. S. 145. Dostupné z: <https://www-proquest-com.ezproxy.is.cuni.cz/scholarly-journals/connections-disconnections-between-brussels-ia/docview/1793104911/se-2>

³¹⁰ Rozsudek SDEU ze dne 4. 5. 2010, věc C-533/08, TNT Express Nederland BV proti AXA Versicherung AG.

³¹¹ Rozsudek SDEU ze dne 6. 12. 1994, věc C-406/92, The owners of the cargo lately laden on board the ship "Tatry" proti the owners of the ship "Maciej Rataj".

³¹² Rozsudek SDEU ze dne 4. 5. 2010, věc C-533/08, TNT Express Nederland BV proti AXA Versicherung AG.

aplikována přednostně před Nařízením Brusel I bis podle jeho čl. 71, musí taková úprava poskytovat ochranu výše uvedeným zásadám alespoň stejně příznivým způsobem.³¹³ Jakékoliv nepříznivé ovlivnění zásad, které jsou základem úpravy Nařízení Brusel I bis tak odůvodňuje jisté „upozadění“ mezinárodní smlouvy a přednostní aplikaci úpravy Nařízení Brusel I bis v konkrétní záležitosti. Tímto výkladem však nelze dojít k závěru, že jakákoliv úprava v mezinárodní smlouvě, která je v rozporu s úpravou v Nařízení Brusel I bis, představuje zásah do jeho základních zásad. Přestože Nařízení Brusel I bis z těchto zásad vychází, neznamená to, že odlišné řešení konkrétního problému v mezinárodní smlouvě nemůže být s danými zásadami rovněž v souladu. Tak například ve věci *Kintra* Soudní dvůr dovodil, že zakládá-li Úmluva CMR mezinárodní příslušnost i ve prospěch soudů státu, v němž byla zásilka předána k přepravě, nepředstavuje taková úprava zásah do zásady předvídatelnosti a zásady právní jistoty žalovaného.³¹⁴ K tomuto závěru Soudní dvůr došel i přesto, že čl. 5 bod 1 písm. b) Nařízení Brusel I, dnes čl. 7 odst. 1 písm. b) bod 2 Nařízení Brusel I bis pro přepravní smlouvy, které lze kvalifikovat jako smlouvy o poskytování služeb, stanoví, že mezinárodně příslušným je soud místa, kde služby byly nebo měly být poskytnuty.³¹⁵

S ohledem na výše uvedený výklad se proto domnívám, že riziko „vyprázdnění ustanovení čl. 71 Nařízení Brusel I jeho právních účinků,“ před kterým varovala M. Cremona v reakci na rozhodnutí ve věci *TNT Express*,³¹⁶ se pozdější judikaturou Soudního dvora nepotvrdilo. Soudní dvůr tak byl schopen nalézt efektivní rovnováhu mezi ochranou zásad, na kterých unijní zákonodárce postavil Nařízení Brusel I bis, a umožněním specifické úpravy mimo jiné i mezinárodní příslušnosti, kterou vyžadují zvlášť vymezené oblasti věcí, na něž se vztahují mezinárodní smlouvy. Je třeba dodat, že takové řešení zřejmě akceptoval i unijní zákonodárce, neboť se v procesu revize Nařízení Brusel I nijak nevymezil vůči judikatuře Soudního dvora, a to i přesto, že se v této judikatuře významným způsobem odchyluje od závěrů, ke kterým by bylo možné dospět použitím výlučně jazykového výkladu ustanovení čl. 71 a násl. Nařízení Brusel I bis.³¹⁷

³¹³ Rozsudek SDEU ze dne 19. 12. 2013, věc C-452/12, *Nipponkoa Insurance Co. (Europe) Ltd v Inter-Zuid Transport BV*.

³¹⁴ Rozsudek SDEU ze dne 4. 9. 2014, věc C-157/13, *Nickel & Goeldner Spedition GmbH proti 'Kintra' UAB*.

³¹⁵ Pozn. v době vydání tohoto rozhodnutí Soudní dvůr nebylo zřejmé, zda je pro účely určení místa poskytnutí služby podle přepravní smlouvy týkající se jiné než letecké přepravy možné použít jak místo odeslání, tak místo určení zásilky – tato problematika byla později vyjasněna ve věci *Zurich Insurance* srov. výše podkapitolu 3.2.1.2.

³¹⁶ CREMONA, Marise. *The Internal Market and Private International Law Regimes: a comment on Case C-533/08 TNT Express Nederland BV v AXA Versicherung AG*, judgment of the Court (Grand Chamber) of 4 May 2010. SSRN [online]. European University Institute, 2014. 23 s. [cit. 2023-06-06]. S. 13. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2462478

³¹⁷ TUO 2016, c. d., s. 158-159.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo představit a analyzovat právní úpravu vymezení pravomoci soudů ve smluvních sporech s mezinárodním prvkem, resp. úpravu mezinárodní příslušnosti. Z povahy věci bylo tyto úpravy nutné představit hned na několika úrovních – vnitrostátní, regionální i mezinárodní. Jednotlivé úrovně úpravy jsou totiž provázané a nelze na ně nahlížet odděleně, nýbrž v jejich vzájemném souhrnu.

Analýzou a komparací úpravy vymezení pravomoci soudů ve smluvních sporech s mezinárodním prvkem českým vnitrostátním právem lze dojít k závěru, že české úpravě chybí pravidlo založené na úzkém vztahu věci (smlouvy) samotné k českým soudům. Přestože česká úprava zahrnuje několik způsobů pro založení pravomoci českých soudů, s výjimkou některých zvláště vymezených věcí (např. řízení o věcných právech, pracovněprávních sporech), jsou tyto vždy založeny na úzké vazbě žalovaného k území České republiky. V některých případech, jako je např. založení pravomoci na základě přítomnosti majetku žalovaného na jejím území, se navíc spoléhají na exorbitantní pravidla, která mohou komplikovat uznání a výkon rozhodnutí českých soudů v zahraničí. Přijetí pravidla, podle kterého je pro vymezení pravomoci českých soudů určující místo plnění smluvního závazku, by přitom mohlo do budoucna toto uznávání a výkon tuzemských rozhodnutí v zahraničí usnadnit i díky nepřímému pravidlu mezinárodní příslušnosti obsaženému v Haagské úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodnutí.

Výše zmiňované, v české úpravě doposud absentující pravidlo mezinárodní příslušnosti založené na kritériu místa, kde byl nebo měl být sporný smluvní závazek splněn se vyskytuje v mnoha vnitrostátních úpravách v rámci států Evropské unie, Nařízení Brusel I bis, a v jisté době dokonce i v některých zemích *common law* jako je Spojené království. Jak však bylo v předchozích kapitolách naznačeno, toto pravidlo skýtá jistá negativa, zejména je-li upraveno nebo vykládáno stejným způsobem, jak čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy, resp. čl. 7 odst. 1 písm. a) Nařízení Brusel I bis vyložil Soudní dvůr ve věci *Tessili*. Založení mezinárodní příslušnosti soudu na základě místa splnění některého, konkrétního závazku ze smlouvy totiž může snižovat předvídatelnost fóra žalovaným, a tudíž negativně ovlivnit jeho právní jistotu ohledně znalosti okruhu soudů, u kterých může být žalován. Předvídatelnost fóra může rovněž ovlivnit i závislost vymezení „místa splnění závazku“ podle právního řádu státu, u jehož soudu byla podána žaloba. Tento problém sice není tolik významný v případě vnitrostátního vymezení pravomoci soudů, jistou komplikací však znamená na mezinárodní úrovni sjednocení pravidel mezinárodní příslušnosti, neboť připouští jistou míru forum shoppingu ve prospěch žalobce, kterou jsou ostatní státy účastníci se takové úpravy, nuceny určitým způsobem respektovat. V neposlední řadě

vyvolává výklad tohoto pravidla, který Soudní dvůr podal v rozhodnutí ve věci *Tessili*, komplikaci v situaci, kdy je předmět řízení tvořen sporem, kterým je dotčeno několik závazků ze smlouvy. V diplomové práci docházím k závěru, že v takovém případě nelze pravidlo příslušnosti podle čl. 7 odst. 1 písm. a) Nařízení Brusel I bis aplikovat. Přestože unijní zákonodárce výše uvedené problémy související s tímto pravidlem částečně vyřešil již v Nařízení Brusel I přijetím autonomní definice místa splnění smluv o prodeji zboží a poskytování služeb, u ostatních smluv jsou tyto problémy stále relevantní a aktuální. Je proto poněkud nešťastné, že s takovým pravidlem pracují i dosavadní návrhy sjednocení přímých pravidel mezinárodní příslušnosti v rámci projektu Haagské konference.

Nařízení Brusel I bis se však neomezuje v případech smluvních sporů pouze na výše uvedené pravidlo založené na kritériu místa splnění smluvního závazku. Vedle obecné příslušnosti, dalších aplikovatelných pravidel zvláštní a případně výlučné příslušnosti navíc obsahuje i pravidla zvláštní ochranné příslušnosti ve věcech pojistných, některých spotřebitelských a individuálních pracovních smluv. V rámci poslední ze zmiňovaných kategorií pravidel přitom umožňuje žalovanému – slabší smluvní straně *de iure* či *de facto*³¹⁸ žalovat silnější stranu v místě svého bydliště. Takové pravidlo přitom přímo zakládá příslušnost ve prospěch *fora actoris*, které je obecně považované za exorbitantní. Samo Nařízení Brusel I bis včetně jeho předchůdců přitom exorbitantní pravidla považuje za nepřijatelná. Navíc osobní působnost těchto pravidel rozšiřuje i na žalované, kteří nemají bydliště na území některého z členských států. Analýzou těchto pravidel však docházím k závěru, že je nelze považovat za exorbitantní. Posouzení, zda je pravidlo exorbitantní či nikoliv, totiž není možné omezit pouze na skutečnost, že zakládá příslušnost ve prospěch *fora actoris*. Je třeba zvážit i zcela specifický účel, pro který byla zavedena, stejně jako významné omezení věcného rozsahu jejich aplikovatelnosti. Vedle toho lze z podmínek pro aplikaci těchto pravidel přímo či nepřímo dovodit nutnost existence úzké vazby samotného žalovaného ke státu, v němž se nachází soud žalovaného.

Vnitrostátní úpravu vymezení pravomoci soudů ve smluvních sporech, jakož i úpravu mezinárodní příslušnosti v rámci bruselského režimu, doplňují a nahrazují úpravy v multilaterálních mezinárodních týkajících se zvláště vymezených věcí. Tyto úpravy byly v diplomové práci představeny na příkladu Úmluvy CMR a Montrealské úmluvy. Vzhledem k tomu, že se věcná působnost těchto smluv překrývá s věcnou působností Nařízení Brusel I bis, byl v práci popsán a zanalyzován jejich vztah, který není vymezen pouhým jazykovým výkladem čl. 71 a násl. Nařízení Brusel I bis, ale rovněž teleologickým výkladem Soudního dvora. Z toho

³¹⁸ Srov. vysvětlení v poznámce pod čarou č. 252 na str. 55.

vyplývá, že Soudní dvůr klade významný důraz na zachování základních zásad, na kterých je Nařízení Brusel I bis založeno. Negativní zásah do těchto zásad přitom bude mít za následek pozbytí přednostní aplikovatelnosti úpravy mezinárodní příslušnosti obsažené v těchto smlouvách. Z judikatury Soudního dvora však lze dovodit, že k této „pojistce“ přistupuje poměrně zdrženlivě a od jazykového výkladu výše uvedených článků se odchyluje pouze v nezbytných případech.

Seznam zkratek

Bruselská úmluva	Úmluva ze dne 27. 9. 1968 o mezinárodní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
CISG	Úmluva OSN ze dne 11. 4. 1980 o smlouvách o mezinárodní koupi zboží.
Haagská konference	Haagská konference pro mezinárodní právo soukromé
Haagská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodnutí	Úmluva ze dne 2. 7. 2019 o uznání a výkonu cizích rozhodnutí v občanských věcech.
Jenard Report	Report on the Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters
Luganská úmluva	Úmluva ze dne 30. 10. 2007 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Montrealská úmluva	Úmluva ze dne 28. 5. 1999 o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě
Nañřízení Brusel I	Nañřízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Nañřízení Brusel I bis	Nañřízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepřacované znění)
Nañřízení Brusel II ter	Nañřízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (přepřacované znění)
Nañřízení o dědictví	Nañřízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
Nañřízení o insolvenčních řízeních	Nañřízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (přepřacované znění)
Nañřízení o výživném	Nañřízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupřáci ve věcech vyživovacích povinností
Nañřízení pro majetkové poměry v manželství	Nañřízení Rady (EU) č. 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupřáci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství
Nañřízení Řím I	Nañřízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

Nařízení Řím II	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
Římská smlouva	Smlouva ze dne 25. 3. 1957 o založení Evropského hospodářského společenství
SFEU	Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie
Soudní dvůr	Soudní dvůr Evropské unie
Spojené království	Spojené království Velké Británie a Severního Irska
Úmluva CMR	Úmluva ze dne 19. 5. 1956 o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR)
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

Česká literatura

BOHŮNOVÁ, Petra. *Vede exorbitantní pravomoc vždy k diskriminaci žalovaného?* In: *COFOLA 2010: the Conference Proceedings*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2010. s. 393-407. ISBN 978-80-210-5151-5.

BŘÍZA, Petr. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. 745 s. ISBN 978-80-7400-528-2.

JIRSA, Jaromír, Vladimír BERAN, Marek DOLEŽAL, et al. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. 1447 s. ISBN 978-80-7676-644-0.

KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ, Magdalena PFEIFFER, Petr VYBÍRAL a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. 304 s. ISBN 978-80-7400-504-6.

PFEIFFER, Magdalena, Monika PAUKNEROVÁ, Květoslav RŮŽIČKA a Jan BRODEC. *Mezinárodní obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. 412 s. ISBN 978-80-7380-764-1.

PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Leges, 2013. 192 s. ISBN 978-80-87576-84-7.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Klára DRLIČKOVÁ, Tereza KYSELOVSKÁ a Jiří VALDHANS. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 389 s. ISBN 978-80-7598-123-3.

Zahraniční literatura

ARAUJO, Nadia a Marcelo NARDI. *International Jurisdiction in Civil or Commercial Matters: HCCH's New Challenge*. In: PAUKNEROVÁ, Monika et al. *Liber Amicorum - Monika Pauknerová*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. 535 s. ISBN 978-80-7676-186-5.

DICKINSON, Andrew, Eva LEIN a Andrew JAMES. *The Brussels I Regulation recast*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 836 s. ISBN 978-0-19-871428-6.

LITH, Hélène van. *International jurisdiction and commercial litigation: uniform rules for contract disputes*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2009. 585 s. ISBN 978-90-6704-303-8.

MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. *Brussels Ibis Regulation: commentary*. [elektronická knihovna]. Cologne, Germany: Otto Schmidt, 2016. 1198 s. ISBN 3-504-38480-8 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://doi.org/10.9785/9783504384807>

MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. *Rome I regulation: commentary*. Köln: Otto Schmidt, 2016, 800 s. ISBN 978-3-504-08006-8.

SCHMID, Ronald a Elmar GIEMULLA. *Montreal Convention*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2006. ISBN 90-411-2456-X.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

ALTENTKIRCH, Marcus, Maria MOTA a Christian WILKE. *Arbitration Statistics 2021: Have the numbers of arbitration proceedings reached their ceiling?* Global Arbitration News [online]. Baker & McKenzie International, 2022 [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.globalarbitrationnews.com/2022/11/23/11937/>

ALTHOFF, David, Lisette FROHN a Fieke VAN OVERBEEKE. *Regulation Brussels Ia: a standard for free circulation of judgments and mutual trust in the European Union: Analysis national reports executed by IJI*. Asser.nl [online]. Asser Institute, 2022. 232 s. [cit. 2023-05-07]. Dostupné z: <https://www.asser.nl/media/796083/consolidated-report-v2022.pdf>

Conclusions and recommendations of the Expert group on possible future work on cross-border litigation in civil and commercial matters. Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 2012 [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

Conclusions of the Spécial Commission of June 1992 on général affairs and policy of the Conférence. Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 1992 [cit. 2023-05-29]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

CREMONA, Marise. *The Internal Market and Private International Law Regimes: a comment on Case C-533/08 TNT Express Nederland BV v AXA Versicherung AG, judgment of the Court (Grand Chamber) of 4 May 2010*. SSRN [online]. European University Institute, 2014. 23 s. [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2462478

DOBROVOLNÁ, Eva, Bohumil DVOŘÁK, Petr LAVICKÝ, Zdeněk PULKRÁBEK a Alena WINTEROVÁ. *Věcný záměr civilního řádu soudního: Finální znění 2. verze*. Justice.cz [online]. In: Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2020 [cit. 2023-05-26]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1>

GALIČ, Aleš. *Jurisdiction over Consumer, Employment, and Insurance Contracts under the Brussels I Regulation Recast*. Austrian law journal [online]. Graz: Universität Graz, 2016. s. 122-134 [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_doaj_primary_oai_doaj_org_article_ab1fb4c1c2b244b989caa2a4d9f6045e

HARTLEY, Trevor C. *BASIC PRINCIPLES OF JURISDICTION IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW: THE EUROPEAN UNION, THE UNITED STATES AND ENGLAND*. The International and comparative law quarterly [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2022. s. 211-226 [cit. 2023-05-27]. ISSN 0020-5893. Dostupné z: doi:10.1017/S0020589321000427

HECKENDORN URSCHELER, Lucas, Ilaria PRATELLI, Andrea BONOMI a Luigi MARI. *Possibility and terms for applying Brussels I Regulation (recast) to extra- EU disputes*. Evropský parlament [online]. Brusel: Evropský parlament, 2014. 152 s. [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/studies>

HESS, Burkhard, Thomas PFEIFFER, Peter SCHLOSSER. *Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States, Study JLS/C4/2005/03*. Courtesa.eu [online]. Heidelberg: Ruprecht-Karls-Universität, 2007 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: http://courtesa.eu/wp-content/uploads/2019/03/study_application_brussels_1_en.pdf

Issues paper on matters of jurisdiction (including parallel proceedings). Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 2013 [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

JENARD, Paul a Gustaf MÖLLER. *Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters done at Lugano on 16 September 1988*. Úřední věstník EU [online] Úřad pro publikace Evropské Unie, 1990. OJ C 189 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://op.europa.eu>.

JENARD, Paul. *Report on the Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters*. Úřední věstník EU [online]. Úřad pro publikace Evropské unie, 1979. OJ C/59 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://op.europa.eu>

KESSEDIJAN, Catherine. *International jurisdiction and foreign judgements in civil and commercial matters*. Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 1997 [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/76852ce3-a967-42e4-94f5-24be4289d1e5.pdf/>

Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Eur-lex.europa.eu [právní informační systém]. Brusel: Úřad pro publikace Evropské unie, 2010. COM(2010)748 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Eur-lex.europa.eu [právní informační systém] Brusel: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016. COM/2016/0106 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.

NUYTS, Arnaud. *Study on residual jurisdiction*. Gavclaw.files.wordpress.com [online]. Brusel, 2007 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: https://gavclaw.files.wordpress.com/2020/05/arnaud-nuyts-study_residual_jurisdiction_en.pdf

NYGH, Peter a Fausto POCAR. *Report on the preliminary draft Convention on Jurisdiction and Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters*. Hcch.net [online]. Haag: Hague Conference on Private International Law, 2000. [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

POESEN, Michiel. *Civil Litigation Against Third-Country Defendants in the EU: Effective Access to Justice as a Rationale for European Harmonization of the Law of International Jurisdiction*. In: Common market law review [online]. Cambridge: Kluwer Law International, 2022. s. 1597-1632 [cit. 2023-04-22]. ISSN 0165-0750. Dostupné z: [doi:10.54648/COLA2022113](https://doi.org/10.54648/COLA2022113)

Prel. doc. no. 2 Working Group on Jurisdiction: Report. Hague Conference on Private International Law [online]. Hague: Hague Conference on Private International Law, 2023 [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

PROVAZNÍK, Patrik. *Hranice mezi kvalifikací žalob ze smlouvy a z deliktu pro účely alternativních jurisdikčních pravidel bruselského systému*. Advokátní deník [online]. Praha: Česká advokátní komora, 2021 [cit. 2023-05-14]. Dostupné z:

https://advokatnidenik.cz/2021/03/28/hranice-mezi-kvalifikaci-zalob-ze-smlouvy-a-z-deliktu-pro-ucely-alternativnich-jurisdikcnich-pravidel-bruselskeho-systemu/#_ftn30

REQUEJO ISIDRO, Marta. *Brussels I bis: a commentary on Regulation (EU) No 1215/2012*. Elgaronline.com [elektronická knihovna]. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2022. 1010 s. [cit. 2023-05-06]. ISBN 9781789908176. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4337/9781789908176>

ROGERSON, Pippa. *PRIVATE INTERNATIONAL LAW – JURISDICTION*. Cambridge law journal [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. s. 452-455 [cit. 2023-05-13]. ISSN 0008-1973. Dostupné z: doi:10.1017/S0008197310000711

SCHLOSSER, Peter. *Report on the Convention of 9 October 1978 on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the Protocol on its interpretation by the Court of Justice*. Úřední věstník EU [online] Úřad pro publikace Evropské unie, 1979. C 59/71 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://op.europa.eu>

STONE, Peter. *Stone on private international law in the European Union*. Elgaronline.com [elektronická knihovna]. 4. vydání. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2018. 960 s. ISBN 1-78471-266-3. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4337/9781784712662>

TAKAHASHI, Koji. *Review of the Brussels I Regulation: A Comment from the Perspectives of Non-Member States (Third States)*. Journal of private international law [online]. Oxford: Routledge, 2012. 15 s. [cit. 2023-05-19]. ISSN 1744-1048. Dostupné z: doi:10.5235/174410412800251514

TUO, Chiara E. a Laura CARPANETO. *Connections and disconnections between Brussels IA Regulation and international conventions on transport matters*. Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu [online]. Zagreb: Zagreb University, 2016. s. 141-183 [cit. 2023-06-05]. ISSN 0350-2058. Dostupné z: <https://www-proquest-com.ezproxy.is.cuni.cz/scholarly-journals/connections-disconnections-between-brussels-ia/docview/1793104911/se-2>

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. září 2010 o provádění a přezkumu nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Evropský parlament [online]. Štrasburk: Evropský parlament, 2010. 2009/2140(INI). [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2010-0304_CS.html

VESNA, Lazić. *Procedural Justice for 'Weaker Parties' in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme*. Utrecht Law Review [online] Utrecht: University Utrecht, 2014. s. 100-117 [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://doi.org/10.18352/ulr.293>

Zelená kniha o posouzení nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Eur-lex.europa.eu [právní informační systém]. Brusel: Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. COM(2009)175 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

3. Seznam použitých právních předpisů

Amsterodamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

ANGLIE. *Practice Direction 6B – Service out of the jurisdiction*, In: Ministry of Justice [online] Ministry of Justice [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part06/pd_part06b#1.1

FRANCIE. Code civil. In: Legifrance [online], Legifrance. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/

Haagská úmluva ze dne 2. 7. 2019 o uznání a výkonu cizích rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. In: Hague Conference on Private International Law [online]. Hague Conference on Private International Law [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/judgments>

Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (přepracované znění). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Nařízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních

únosech dětí (přepracované znění). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

NĚMECKO. *Zivilprozessordnung*. In: Bundesministerium der Justiz [online], Bundesministerium der Justiz, číslo 310-4 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>

Smlouva ze dne 25. 3. 1957 o založení Evropského hospodářského společenství. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Úmluva OSN ze dne 11. 4. 1980 o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In: UNCITRAL [online]. United Nations [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/en/texts/salegoods>

Úmluva ze dne 19. 5. 1956 o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR). In: UNIDROIT [online]. UNIDROIT [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/instruments/transport/cmr-1956/>

Úmluva ze dne 27. 9. 1968 o mezinárodní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Úmluva ze dne 28. 5. 1999 o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě. In: IATA [online]. IATA [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.iata.org/contentassets/fb1137ff561a4819a2d38f3db7308758/mc99-full-text.pdf>

Úmluva ze dne 30. 10. 2007 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

Úmluva ze dne 7. 6. 1959 o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. In: UNCITRAL [online]. United Nations [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://noveaspi.cz>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://noveaspi.cz>

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://noveaspi.cz>

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://noveaspi.cz>

4. Seznam použité judikatury

Judikatura českých soudů

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 6. 1993, sp. zn. 10 Cmo 249/93.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 9. 2015, sp. zn. 39 Co 85/2019.

Usnesení NS ČR ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. 29 Cdo 452/2014 (R 17/2017 civ.).

Usnesení NS ČR ze dne 26. 7. 2019, věc 30 Nd 186/2018.

Judikatura soudů Spojeného království

Rozsudek CoA ze dne 9. 3. 1972, věc 2 QB 283, H.R.H. Maharanee Sethadevi Gaekwar of Baroda v Daniel Wildenstein.

Rozsudky Soudního dvora Evropské unie

Rozsudek SDEU ze dne 15. 6. 1964, věc 6/64, Flaminio Costa proti E.N.E.L.

Rozsudek SDEU ze dne 6. 10. 1976, věc 12/76, Industrie Tessili Italiana Como proti Dunlop AG.

Rozsudek SDEU ze dne 6. 10. 1976, věc 14/76, A. De Bloos, SPRL proti Société en commandite par actions Bouyer.

Rozsudek SDEU ze dne 14. 10. 1976, věc C-29/76, LTU proti Eurocontrol.

Rozsudek SDEU ze dne 14. 12. 1977, věc 73/77, Theodorus Engelbertus Sanders proti Ronald van der Putte.

Rozsudek SDEU ze dne 22. 11. 1978, věc 33/78, Somafer SA proti Saar-Ferngas AG.

Rozsudek SDEU ze dne 27. 3. 1979, věc C-143/78, Jacques de Cavel proti Louise de Cavel.

Rozsudek SDEU ze dne 18. 3. 1981, věc C-139/80, Blanckaert & Willems PVBA proti Luise Trost.

Rozsudek SDEU ze dne 4. 3. 1982, věc C-334/00, Effer SpA proti Hans-Joachim Kantnerovi.

Rozsudek SDEU ze dne 26. 5. 1982, věc C-133/81, Roger Ivenel proti Helmutu Schwabovi.

Rozsudek SDEU ze dne 22. 3. 1983, věc C-34/82, Martin Peters Bauunternehmung GmbH proti Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging.

Rozsudek SDEU ze dne 9. 12. 1987, věc C-218/86, SAR Schotte GmbH proti Parfums Rothschild SARL.

Rozsudek SDEU ze dne 27. 9. 1988, věc C-189/87, Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a dalším.

Rozsudek SDEU ze dne 10. 1. 1990, věc C-115/98, Mario P. A. Reichert a další proti Dresdner Bank.

Rozsudek SDEU ze dne 11. 1. 1990, věc C-220/88, Dumez France SA a Tracoba SARL proti Hessische Landesbank a dalším.

Rozsudek SDEU ze dne 25. 7. 1991, věc C-190/89, Marc Rich & Co. AG proti Società Italiana Impianti PA.

Rozsudek SDEU ze dne 17. 6. 1992, věc C-26/91, Jakob Handte & Co. GmbH proti Traitements mécano-chimiques des surfaces SA.

Rozsudek SDEU ze dne 21. 4. 1993, věc C-172/91, Volker Sonntag proti Hansi Waidmannovi, Elisabeth Waidmann a Stefanu Waidmannovi.

Rozsudek SDEU ze dne 9. 6. 1994, věc C-292/93, Norbert Lieber proti Willi S. Göbelovi a Siegridu Göbelovi.

Rozsudek SDEU ze dne 9. 6. 1994, věc C-292/93, Norbert Lieber proti Willi S. Göbelovi a Siegridu Göbelovi.

Rozsudek SDEU ze dne 6. 12. 1994, věc C-406/92, The owners of the cargo lately laden on board the ship "Tatry" proti the owners of the ship "Maciej Rataj".

Rozsudek SDEU ze dne 13. 6. 2000, věc C-412/98, Group Josi Reinsurance Company SA proti Universal General Insurance Company (UGIC).

Rozsudek SDEU ze dne 19. 2. 2002, věc C-256/00, Besix SA proti Wasserreinigungsbau Alfred Kretzschmar GmbH a dalším.

Rozsudek SDEU ze dne 17. 9. 2002, věc C-334/00, Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA proti Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS).

Rozsudek SDEU ze dne 9. 12. 2003, věc C-116/02, Erich Gasser GmbH proti MISAT Srl.

Rozsudek SDEU ze dne 5. 2. 2004, věc C-265/02, Frahuil SA proti Assitalia SpA.

Rozsudek SDEU ze dne 8. 7. 2004, věc C-27/02, Petra Engler proti Janus Versand GmbH.

Rozsudek SDEU ze dne 1. 3. 2005, věc C-281/02, Andrew Owusu proti N. B. Jackson a dalším.

Rozsudek SDEU ze dne 13. 7. 2006, věc C-539/03, Roche Nederland BV and Others proti Frederick Primus and Milton Goldenberg.

Rozsudek SDEU ze dne 3. 5. 2007, věc C-386/05, Color Drack GmbH proti Lexx International Vertriebs GmbH.

Rozsudek SDEU ze dne 11. 10. 2007, věc C-98/06, Freeport plc proti Olle Arnoldsson.

Rozsudek SDEU ze dne 25. 2. 2010, věc C-381/08, Car Trim GmbH proti KeySafety Systems Srl.

Rozsudek SDEU ze dne 4. 5. 2010, věc C-533/08, TNT Express Nederland BV proti AXA Versicherung AG.

Rozsudek SDEU ze dne 17. 11. 2011, věc C-327/10, Hypoteční banka a.s. proti Udo Mike Lindner.

Rozsudek SDEU ze dne 1. 12. 2011, věc C-145/10, Eva-Maria Painer proti Standard VerlagsGmbH a další.

Rozsudek SDEU ze dne 25. 10. 2012, věc C-133/11, Folien Fischer AG a Fofitec AG proti Ritrama SpA.

Rozsudek SDEU ze dne 12. 9. 2013, věc C-49/12, The Commissioners for Her Majesty's Revenue & Customs proti Sunico ApS a další.

Rozsudek SDEU ze dne 14. 11. 2013, věc C-469/12, Krejci Lager & Umschlagbetriebs GmbH proti Olbrich Transport und Logistik GmbH.

Rozsudek SDEU ze dne 19. 12. 2013, věc C-452/12, Nipponkoa Insurance Co. (Europe) Ltd proti Inter-Zuid Transport BV.

Rozsudek SDEU ze dne 4. 9. 2014, věc C-157/13, Nickel & Goeldner Spedition GmbH proti 'Kintra' UAB.

Rozsudek SDEU ze dne 14. 6. 2017, věc C-67/17, Todor Iliev proti Blagovesta Ilieva.

Rozsudek SDEU ze dne 15. 6. 2017, věc C-249/16, Saale Kareda proti Stefan Benkö.

Rozsudek SDEU ze dne 8. 3. 2018, věc C-64/17, Saey Home & Garden NV/SA proti Lusavouga-Máquinas e Acessórios Industriais SA.

Rozsudek SDEU ze dne 11. 7. 2018, věc C-88/17, Zurich Insurance PLC a Metso Minerals Oy proti Abnormal Load Services (International) Limited.

Rozsudek SDEU ze dne 6. 6. 2019, věc C-361/18, Ágnes Weil proti Géza Gulácsi.

Rozsudek SDEU ze dne 3. 9. 2020, věc C-98/20, mBank S.A. proti PA.

Rozsudek SDEU ze dne 20. 10. 2022, věc C-604/20, ROI Land Investments Ltd. proti FD.

Posudky Soudního dvora Evropské unie

Posudek SDEU ze dne 7. 2. 2006, věc 1/03, k pravomoci Společenství uzavřít novou Luganskou úmluvu o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Stanoviska generálních advokátů Soudního dvora Evropské unie

Stanovisko GA Darmona ze dne 15. 6. 1988, věc C-189/87, Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a dalším.

Stanovisko GA Légera ze dne 8. 12. 2005, věc C-539/03, Roche Nederland BV and Others proti Frederick Primus and Milton Goldenberg.

Stanovisko GA Trstenjak ze dne 27. 1. 2009, věc C-533/07, Falco Privatstiftung, Thomas Rabitsch proti Gisele Weller-Lindhorst.

Stanovisko GA Mazáka ze dne 24. 9. 2009, věc C-381/08, Car Trim GmbH proti KeySafety Systems Srl.

Mezinárodní soudní příslušnost ve sporech ze smluv

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá tématem mezinárodní příslušnosti a vymezení pravomoci soudů ve smluvních sporech s mezinárodním prvkem. Cílem práce je představení a analýza právní úpravy tématu na úrovni vnitrostátní úpravy, úpravy v některých mezinárodních smlouvách a zejména v Nařízení Brusel I bis, které je z hlediska osob žijících nebo sídlících na území Evropské unie nejvýznamnějším pramenem této úpravy. Dílčím cílem práce je rovněž i analýza některých pravidel mezinárodní příslušnosti ve smluvních sporech z hlediska jejich exorbitantnosti, která může mít za následek odmítnutí uznání a výkonu cizího soudního rozhodnutí.

První kapitola práce se zaměřuje na představení relevantních pravidel pro vymezení pravomoci soudů ve smluvních sporech s mezinárodním prvkem na základě vnitrostátních norem v České republice a Spojeném království. Tyto úpravy vzájemně komparuje i s úpravou mezinárodní příslušnosti v Nařízení Brusel I bis. Kapitola dále prezentuje projekt Haagské konference týkající se unifikace pravidel pro vzájemné uznávání a výkon cizích soudních rozhodnutí, jehož nedílnou součástí je i nepřímé stanovení pravidel mezinárodní příslušnosti, a práce na projektu sjednocení přímých pravidel mezinárodní příslušnosti.

Druhá a třetí kapitola se věnuje bruselskému režimu pravidel mezinárodní příslušnosti. Přestože se práce zaměřuje především na analýzu relevantních pravidel pro určení mezinárodní příslušnosti podle Nařízení Brusel I bis, neopomíjí ani představení bruselského režimu skrze jeho historický vývoj. V podkapitole věnované pravidlům mezinárodní příslušnosti chránící slabší smluvní strany se práce vzhledem k rozsáhlosti problematiky zaměřuje na jejich stručné představení a analýzu exorbitantnosti pravidel umožňujících slabší smluvní straně žalovat spor v místě svého bydliště.

Poslední kapitola je věnována pravidlům mezinárodní příslušnosti v multilaterálních mezinárodních smlouvách, které se týkají zvláště vymezených věcí. Práce tak představuje i zcela specifickou úpravu těchto pravidel, které vyžaduje zvláštní povaha věcí spadajících do jejich působnosti. Hlavní důraz je přitom kladen na vztah mezi úpravě obsažené v takových mezinárodních smlouvách a Nařízením Brusel I bis.

Klíčová slova: mezinárodní příslušnost, Nařízení Brusel I bis, smluvní spory

International Court Jurisdiction in Contractual Disputes

Abstract

The master thesis deals with the topic of international jurisdiction in contractual disputes with an international element. The aim of the thesis is to describe and analyse the legal framework of the topic at the level of national legislation, the rules in some international treaties and, in particular, the Brussels I Recast Regulation, which is the most important legal instrument of this framework from the point of view of persons living or domiciled in the territory of the European Union. A partial objective of the thesis is also the analysis of certain rules of international jurisdiction in contractual disputes in terms of their exorbitance, which may result in the refusal to recognise and enforce a foreign judgment.

The first chapter of the thesis aims at describing the relevant rules for establishing the jurisdiction of courts in contractual disputes with an international element on the basis of national rules in the Czech Republic and the United Kingdom. It also compares these rules with each other and with the rules on international jurisdiction in the Brussels I Recast Regulation. The chapter also introduces the Hague Conference project on the unification of the rules for the mutual recognition and enforcement of foreign judgments, of which the indirect rules of international jurisdiction are an integral part, and the work on the project to unify the direct rules of international jurisdiction.

The second and third chapters deal with the Brussels regime of rules of international jurisdiction. Although the thesis focuses primarily on the analysis of the relevant rules for determining international jurisdiction under the Brussels I bis Regulation, it does not ignore the introduction of the Brussels regime through its historical development. In the subchapter devoted to the rules of international jurisdiction protecting weaker parties, the thesis, given the breadth of the subject matter, focuses on their brief introduction and an analysis of the exorbitance of the rules allowing the weaker party to sue in the place of its domicile.

The last chapter is devoted to the rules of international jurisdiction in multilateral international treaties that concern specifically defined matters. The work thus also presents a very specific adaptation of these rules, which are required by the special nature of the matters falling within their scope. The main focus is on the relationship between the rules contained in such international treaties and the Brussels I Recast Regulation.

Klíčová slova: international jurisdiction, Brussels I Recast Regulation, contractual disputes